

**T.C.
KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE KÜRESELLEŞME BÖLÜMÜ**

**1648 VESTEFALYA BARIŞINDAN 1815 VİYANA
KONGRESİNE KADAR Kİ DÖNEMDE ULUSLARARASI
SİSTEMİN DÖNÜŞÜMÜ**

Yüksek Lisans Tezi

**VERDA YİĞİT
2005.09.08.004**

İSTANBUL-2008

**T.C.
KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER VE KÜRESELLEŞME BÖLÜMÜ**

**1648 VESTEFALYA BARIŞINDAN 1815 VİYANA
KONGRESİNE KADAR Kİ DÖNEMDE ULUSLARARASI
SİSTEMİN DÖNÜŞÜMÜ**

Yüksek Lisans Tezi

**VERDA YİĞİT
2005.09.08.004**

**YRD. DOÇ DR. BURAK S. GÜLBOY
YRD. DOÇ DR. UĞUR ÖZGÖKER**

İSTANBUL-2008

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	i
1.17YY. VE 18YY. ULUSLARARASI SİSTEMİN YAPISI	
1.1. Fiziksel Özellikler	1
1.1.1. Güç Dengesi Sistemi.....	18
1.1.2. Diplomasi (Sistemin Yapısı).....	23
2. FRANSIZ İHTİLALİ VE NAPOLYON BONAPARTE	
2.1. İhtilalle Birlikte Sistemin Bozuluşu.....	29
2.1.1. Güç Dengesinin Bozulması, Sürekli Savaşlar.....	32
2.1.2. Monarşinin Güç Kaybetmesi.....	37
2.1.3. İdeolojik Ve Kavramsal Değişimler.....	41
2.2. İhtilal Süreci	46
2.2.1. İhtilalin Evreleri.....	46
2.3. İhtilalin Sonu.....	50
2.4. Napolyon Bonaparte	52
2.4.1. Monarşinin Güçlenmesi Ve Dine Yaklaşımı.....	52
2.4.2.Napolyon Dönemi Bitişi.....	56

3. VİYANA KONGRESİ

3.1 Viyana Kongresi Düzenlemeleri.....	61
3.1.1.Fiziki Düzenlemeler.....	64
3.1.2. Ekonomik Durum.....	70
3.1.3. İdeolojik Kavramlar.....	72
SONUÇ.....	76
KAYNAKÇA.....	79

GİRİŞ;

Tezin konusu; “1648 Vestefalya Barışından 1815 Viyana Kongresine Kadar ki Dönemde Uluslararası Sistemin Dönüşümü”dür.

1648 uluslararası sistemde önemli bir tarihi ifade etmektedir. Bu tarih Avrupalı güçler için dönüm noktasıdır, o güne kadar geçerli olan sistem köklü değişikliklere uğramış, Vestefalya Barış Anlaşması ile Avrupa'nın uğraştığı birçok konu çözüme kavuşmuş, uzun bir süre savaş yaşanmamıştır.

Vestefalya Barış Anlaşması öncesi, Avrupa Reformasyon hareketlerini yaşamış, din konusunda ayrılıklar olmuş, farklı mezhepler Hristiyanlık içinde yükselmeye başlamıştır. Avrupa hakim güçler hem bu mezhep farklılıklarına engel olmak hem de kendi çıkarlarını korumak için birbirleri ile mücadele içine girmişler, savaş sonrası barış anlaşması imzalanmış ve yeni dönemde uluslar arası ilişkiler anlaşma şartlarına uygun olarak şekil almıştır.

Birinci bölümün konusunu,17. ve 18. yy. uluslar arası sistemin yapısı, sistemin özelliklerini güç dengesi belirliyordu. Buna göre Avrupa'daki her devletin varlığı korunacak, Avrupa'ya hakim olmak isteyen bir güce karşı ortak mücadele verilecek, karşılıklı ve sürekli olmayan ittifak ilişkileri kurulabilecekti. Savaşmaktan çok görüşmelere önem verme, devletlerin gücüne bakmaksızın, tüm devletlere eşit davranmak, yeni sistemin belirleyici özelliklerini oluşturmaktadır. Bu dönemde diplomatik yöntemler savaşların yerini almıştır. Sistem 18. yy sonunda bozulmaya başlamış, İnsan aklının önem kazanması Amerikan bağımsızlık hareketlerinin başlaması düşünürleri etkilemiş, birçok kitaplar yazılmış, bağımsızlık, hürriyet fikirleri geniş kitlelere yayılmış, XV. Louis ve XVI Louis'in izlemiş olduğu yanlış politikalar İhtilal ortamının oluşmasını hızlandırmıştır.

İkinci bölümün konusunu, Fransız İhtilali oluşturmaktadır. İhtilal fikirlerini doğuşu, güç kazanması, diğer Avrupa güçlerini etkilemesi, güç dengesi sisteminin bozulması ve monarşinin güç kaybetmeye başlaması oluşturmaktadır. İhtilal ile birlikte yeni ideolojik kavramlar ortaya çıkmış, halkın egemenliği fikri yerleşmiş, hürriyet, eşitlik, milliyetçik gibi fikirler tüm Avrupa'da yayılmıştır

Sınırlı savaşların yerini sürekli savaşlar almış. Avrupa güçleri İhtilal fikirlerine karşı mücadeleye başlamışlardır. Devrim süresince iç isyanlar çıkmış, Fransa hem iç isyanları bastırmaya çalışmış hem de dış güçlere karşı ülkesini

korumak zorunda kalmıştır. Ama başarılı olamamış, İhtilal, Napolyon Bonaparte'ın ortaya çıkması ve kendisini İmparator ilan etmesiyle sona ermiş, yeni bir süreç başlamıştır.

Napolyon Bonaparte monarşinin tekrar güçlenmesinde etkili olmuş Mutlak monarşi karşısında en güçlü duracak kurum olarak kiliseyi görmüş ve bu yüzden kilise ile sorun yaşamak istememişti.. Din konusunda da yeni uygulamalara gitmiş, dinin kişisel iktidarı için önemli bir güç olduğunu kavramıştı ve bu amaçla Katolik Kilisesinin bağımsızlığını tanıyarak din adamlarının huzurunu sağlamıştır.

Napolyon'un tüm Avrupa'da İhtilal fikirlerini yayması, Avrupa'da milliyetçilik akımının doğmasına sebep olmuş, halkları İmparatorlara karşı kıskırtmış aynı zamanda da bu halkları kendi egemenliği altına almaya başlamıştı.

Fransa hem devrim hükümetleri hem de Napolyon dönemi, diğer Avrupa güçlerine karşı tam bir kararlılık gösterememiştir. Zaferleri her defasında geçici bir barış anlaşması izlemiştir. Bunlarda Fransa'nın tam anlamıyla başarı kazanmasını engellemiştir.

Napolyon Bonaparte, hükümranlılığı süresince tüm Avrupa sistemini kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmiş, 1804-1814 arası dönemde tüm Avrupa güçlerine karşı mücadele etmiş ve hepsinin de belli oranda menfaatlerine zarar vermiştir. 30 Mayıs 1814'te Fransa müttefikleri ile barış imzalamayı kabul etmiş ve 1792 'deki sınırlarına çekilmeyi kabul etmiştir. Ayrıca yapılmasına karar verilmiş olan Viyana Kongresi kararlarını da kabul ediyordu. Fransa teslim olmuşken, diğer Avrupa güçleri kendi menfaatleri için bu kongreden yararlanmaya çalışmışlardır.

Tezin son kısmını, Viyana Kongresi düzenlemeleri oluşturmaktadır. Kongre kendi türünün ilk örneğidir, yani komisyonlar biçiminde çalışmalarını yürüten uluslararası Kongre niteliğindedir. Viyana Kongresi milletler kongresi değil, hükümdarlar kongresi olmuştur. Mutlak monarşilerin tekrar güç kazandığı süreç başlamıştır.

Kongre sonrası, Avrupalı güçlerin toprakları yeniden düzenlenmiş, her ülke kendi çıkarını korumak istemiş, ekonomik menfaatlerini düşünerek hareket etmişler güç dengesi içinde tüm ülkelerin varlıklarını koruma kararı alınmıştır. Önemli bir tehlike olan Fransa'da tekrar sisteme dahil edilmiştir.

Avrupa, uzun süren savaşlar sonrası oldukça güç kaybetmiş, hiçbir devlet savaşarak yeni yerler kazanma isteğinde olmamıştır ve diplomasiyi kullanarak anlaşma kararı almışlardır. Kongreler sistemi ile oluşan sorunlar çözüme kavuşturulmuştur.

İdeolojik kavramlarda, İhtilal ile tüm Avrupa'ya yayılmış, Viyana Kongresi ile oluşan yeni süreçte de bu kavramlar Avrupa'yı etkilemeye devam etmiştir. Milliyetçilik hareketleri büyük devletlerin parçalanmasını kolaylaştırırken diğer yandan büyük siyasi birliklerin kurulmasına etki etmiştir.

17. ve 18. yüzyıllarda yapılan barış anlaşmalarında, alınan kararlar, ile Avrupa güçlerinin yetkileri ve sınırları tespit edilmeye çalışılmış, bu anlaşma hükümleri kısa sürede ihlal edilmiş, 1815 Viyana Kongresi ile şimdiye kadar kurulamayan barış düzeninin tüm Avrupa güçlerinin çıkarları gözetilerek kurulacak olması ve ayrıca iki taraflı diplomasi yönteminin kullanılmayıp, çok taraflı diplomasi yöntemine geçilmesi bakımından bu kongre önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, 1648 Vestefalya Barışı ile başlayan uluslararası sistem, 1815 Viyana Kongresine kadar geçen sürede değişimlere uğramış, Fransız İhtiali tüm Avrupa'yı etkilemiş, sistemin bozulmasına sebep olmuş, yeni ideolojik kavramları doğurmuş, bu yeni süreç 1815 Viyana Kongresi Düzenlemeleri ile tekrar dönüşüme uğramıştır.

1. 17YY. VE 18YY. ULUSLARARASI SİSTEMİN YAPISI

1.1. FİZİKSEL ÖZELLİKLER

17. ve 18. yüzyıllarda uluslararası sistemin yapısını incelerken; Avrupa da modern devlet kavramının doğuşunu ve buna yardımcı olan etmenlerden, Reformasyon hareketini, kilise ve imparator mücadelesi, gelişen teknolojik gelişmeler sonrası, feodal yapının Krallar karşısında güç kaybetmesi ve oluşan yeni Krallıkların da Kiliseden bağımsız olmak istemeleri incelenecek. Kiliseden bağımsız hareket eden büyük güçler ve sonrasında meydana gelen din savaşlarını ve bu savaşların Avrupa da birçok bağımsız devletin ortaya çıkmasına sebep olduğu ve aralarındaki sorunları çözmek için imzalanan; Vestefalya Barış Antlaşmasının ilk uluslararası konferans niteliğinde olduğuna, Barış Antlaşması sonrasında, Avrupa'nın genel durumuna ve Eski Yunandan beri çeşitli dönemlerde kullanılmış bulunan uluslararası ilişkilere yön veren güç dengesi kavramından bahsedilecektir.

17. ve 18. yüzyıl sisteminin fiziksel özelliklerini anlayabilmek için devlet kavramının oluşum sürecinin incelenmesi fayda sağlar. Devlet; hem bir siyasi aktör hem de üzerinde siyasi faaliyetlerin yürütüldüğü bir merkezdir. Ortaçağın sonlarına doğru ilk olarak devlet kelimesi kullanılmış, bu kelime ile birlikte egemenlik kavramına ve krallığa yeni bir anlam getirilerek, eski düzen değişim sürecine girmiştir.

Devlet kavramını bugünkü anlamda siyaset bilimine kazandıran yazar Machiavelli olmuştur. Ona göre düşüncenin temelini "*raison d'Etat*" oluşturmakta, yani siyasi eylemin amacı devletin gücünü artırmaktır ve amaca ulaşmak için uygulanan her akıllıca hareket meşru kabul edilmelidir.¹ Machiavelli'ye göre, devlet adamı devleti için güçlü, başarılı olmalı ve her türlü durumdan fayda sağlayabilmelidir. Zamanla bu görüşler diğer krallıklarda etkileyerek yayılmıştır.

---

¹ Henry Kissinger, **Diplomasi**, İst. Türkiye İş Bankası yay. 2006, s. 50

Modern bağımsız devletlerin ortaya çıkışını ilk olarak 15. yy sonlarına doğru görmekteyiz, bunda etkili olan sebepler ise barutun bulunması ve kralların bunu kullanarak feodal yapılar karşısında güç kazanmasıdır.

Özellikle İngiltere ve Fransa 12. yüzyıldan itibaren Roma hukukuna dayanan bir yönetim mekanizması geliştirmişlerdir. Buna göre de kralın tek mutlak güç olduğu, feodal yapılarında bu güç altında toplanması gerektiği, kendi toprakları içinde imparatorların yetki ve otoritesine sahip olmaları istenmiştir. Aynı zamanda Roma hukukuna göre; krallar papalıktan da bağımsız hareket etmek istemişler bu da kilise ile krallık mücadelesini doğurmuştur.² Kilise güç kaybetmeye devam etmiş ve inandırıcılığını da yitirmiştir.

Toplumun Kiliseye olan nefreti ise 15. yüzyılda başlamış, Kilise gelir kaynaklarını artırmak için birçok yola başvurmakta ve bunlar halkı rahatsız etmekteydi.³ Kilisenin dünyevi bir ticarethane olduğunun düşünölmeye başlandığı Almanya'da Kilise karşıtı ayaklanmalar başlamıştır. Ayaklanmaların güç kazanmasına, Rönesans'la birlikte matbaanın icadı ve sonrası yazılan Kilise karşıtı kitapların geniş kitlelere yayılması, herkesin kendi dilinde dini kitapları okuması ve gerçeklere ulaşması, Tanrı ile kulun arasına kilisenin girmesine gerek kalmadığı görölmüştür. Kilisenin en başta Almanya olmak üzere, devletleri sömürdüğü inancı sonrası gelişen ulusalcılık akımına sebep olmuştur. Dini farklı algılama, kiliseye karşı oluşan hoşnutsuzluk Reformasyon hareketinin doğmasına sebep oldu.⁴

Reform hareketini ilk başlatan kişi, bir din adamı olan Martin Luther olmuştur. Luther, kilise uygulamalarına karşı gelerek, 1517 tarihinde Almanya'nın Wittenberg şehri kilisesinin kapısına astığı 95 maddelik bildiri ile başta endülijans satışı olmak üzere kilisenin diğer yanlışlıklarına itiraz etti. Luther, "Tanrı ile kul arasına kimse giremez. Tanrı, kullarının günahlarını ancak kendisi bağışlar" diyordu. Papa'nın 1519 yılında Luther'i afazoz etmesine rağmen fikirleri kısa sürede yayıldı. Özellikle Saksonya, Brandenburg, Palatina gibi Almanya'nın büyük prensliklerinin Luther'i desteklemeleri ve Alman İmparatorunu telaşa düşürdü. Luthercilerle başa çıkmayacağını anlayan İmparator, Diyet Meclisi'ni

---

² Mehmet Ali Ağaoğulları, Tanrı Devletinden Kral-Devlete, Ankara, İmge Kitapevi, 4. Baskı, 2004,s.16

³ Kaan Ökten, Refomasyon Dönemi Siyasal Ve Dinsel Düşünce Tarihine Giriş, İst. Alfa yay. 2003s. 99

⁴ Ağaoğulları, age, s.148

toplayarak, Luther Mezhebi'nin nerelerde yayılmış ise ancak oralarda varlığını devam ettirmesine, ancak başka yerlere yayılmamasına karar verdi (1529). İmparatorun bu kararını beş Alman prensi ve on dört şehir protesto etti. Bu nedenle Luther'e taraftar olan Hıristiyanlara "Protestan" denilmiştir. Bu durum üzerine, Protestanlarla Alman İmparatoru arasında 25 yıl süren bir savaş başladı. Bu savaşta yıpranan Almanya, nihayet Protestan'larla Ausburg Antlaşması'nı imzaladı (1555). Bu antlaşma ile Protestan Mezhebi ve kilisesi Almanya'da resmen kabul edilmiş ve Protestanlar özgürlüklerine kavuşmuşlardır.⁵

Reformasyon, kilise karşıtı imparatorların ve halkın ortak mücadelesi olarak adlandırılabilir. İmparatorların değişen ekonomik durumlar karşısında yeni gelir kaynaklarına ihtiyaç duymaları ve bu sebeple din adamlarından vergi alınması gerektiğini belirtmeleri bundan sonra kilisenin bu duruma itirazları sonucu İmparatorlar ve ulusal krallıklar kiliseden bağımsız olarak iktidarlarını devam ettirmek istemeleri Avrupa'da uzun süren mücadelelerin başlangıcını oluşturmuştur.

Reformasyon hareketinin sonuçları, Avrupa da etkin bir hiyerarşik yapıya sahip olan Kilisenin etkisini azaltmak ve bunun gerçekleşmesi için verilen mücadeleler olarak görülebilir. Reformasyon ile ortaya çıkmış Protestanlık hareketi siyasal iktidar ve ruhani otorite ayrımını değil, ruhani otoriteyi siyasi otoriteye bağlı kılmak olmuştur. Daha açık bir ifade ile Kilise ile devleti ayırmışlar, Kiliseyi devletin denetimi altına sokmuşlardır.⁶ Buna örnek vermemiz gerekirse İngiltere, İskoçya, İsveç, Kuzey Alman yönetimleri, Norveç ve Danimarka bu devletler kendi kiliselerini kurmuşlardır.⁷

Roma kilisesine karşı ilk tepki İngiltere'den gelmiş ve ulus olma yolunda ilk adımı İngiltere atmıştır.

İngiltere'nin ulus olma bilincine ulaşması; 15.yüzyıldan itibaren dinde birlik ve dilin standartlaştırılması çabaları ile başlamıştır. Kilise ayinlerde ulusal dili kullanıyor. Roma kilisesinin kullandığı ve tüm Hıristiyanların dini törenlerde kullanması gereken dil Latinceyi kullanmıyordu. Kutsal kitap, İngilizceye

---

⁵ Thomas A. Brady, *Communities, Politics And Reformation In Early Modern Europe*, Brill Press, 1998 s. 377

⁶ Ağaoğulları, age, s. 148

⁷ Oral Sander, *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*, 15. Baskı, Ankara, İmge Kitapevi, 2006, s. 85

çevrilerek halka dağıtılıyordu. Halkı bir arada tutan bağ ortak dil olan İngilizceydi. İngiltere için Romanın ve Latincenin önüne Londra ve İngilizce geçmişti.⁸

15. yy sonuna gelindiğinde İngiltere ortak bir dile, ortak tarihsel kahramanlara ve Roma Katolikliğinden nefret eden ortak bir dine ve kültüre sahip olmuştu. Taç, ulus ve dini inanç halk tarafından desteklendiği zaman devletin bütünleşmesi besleniyor ve hızlanıyordu.⁹

Ortak bir İngiliz kimliğinin kıtadaki diğer güçlerden daha erken ve daha kalıcı bir şekilde ortaya çıkmasına neden olan diğer bir sebepte İngiliz hükümdarları olmuştur. Tudor hanedanından olan VII Henry ve oğlu VIII Henry krallığın gücünü tüm ülke sınırlarına yaymayı başarmışlar ve kralın sadece aristokratik bir grubun değil tüm İngiliz ulusunun tek hükümdarı olduğu bilincini geliştirmişlerdir.

Uluslaşma konusunda en başarısız olanlar Orta Avrupa Devletleri olmuşlardır. Orta Avrupa birçok prenslik bulunmaktaydı ve birlik olmaları farklı sebeplerden ötürü mümkün değildi. İlk olarak din konusunda bölünmüşlerdi bir kısmı Katolik, diğerleri ise Protestanlığı benimsemişler, prenslerin yönetimlerinden vazgeçecek olmaları, ayrıca büyük Avrupa güçlerinin de dağınık halde bulunan bu yapıdan faydalanmaları, onların birlik olarak güçlenmeleri kendilerini tehdit edebilirdi.¹⁰ Bu Alman Prenslarını bir arada tutacak herhangi bir bağın bulunmaması, ortak dil, din veya ortak kimlik gibi, tüm bunlardan ötürü, uzun bir süre dağınık halde kalacaklardır.

Avrupa’da, 16. yüzyıl ve 17 yüzyılda hakim tek güç Kutsal Roma İmparatorluğu’dur. İmparatorluğun başında ise Habsburg Hanedanlığı bulunuyordu. Hanedanlık birleşik bir düzen içinde tüm Avrupa’ya yayılmıştı, Cebelitarık’tan Macaristan’a, Sicilya’dan Amsterdam’a kadar uzanan topraklara tek bir hanedan hakim olmuştu. Kökenleri Avusturya’da olan Habsburg hükümdarları kendilerini düzenli olarak Kutsal Roma İmparatoru seçtirmeyi başarmışlar, bu unvan zamanla güç kaybetmiş olsa bile, yine de Almanya ve genel olarak Avrupa meselelerinde daha aktif rol almak isteyen hükümdarların sahip

---

⁸ Hagen Schulze, *Avrupa’da Ulus Ve Devlet*, Timuçin Binder(çev.), İst. Liatratür yay. 2005 s.119

⁹ Schulze, age, s.118

¹⁰ Schulze, age s. 128

olmak isteyecekleri bir unvan olmuştur.¹¹ Güçlü bir hanedanlık olmaları, imparatorluk sisteminin 17yy. sonuna kadar devam etmesini sağlamış ve ulus devlet olmaları geciktirmiştir.

Habsburg Hanedanlığının bu kadar uzun süre iktidarda kalmasını sağlayan bir diğer hususa evlilik ve veraset yolu ile tüm Avrupa'ya yayılmış olmasıdır. Avusturya Kralı I. Maximilian'ın veraset yolu ile Burgonya topraklarını ve Hollanda'yı kendi topraklarına katması, yine evlilik yolu ile Macaristan ve Bohemya topraklarını da kazanması örnek olarak gösterilebilir. I. Maximilian'ın en geniş hanedan bağlantısını oğlu Philip'i, İspanya kralının kızı ile evlendirmesi sonucu sağlamıştır. Bu evlilik sonrası Philip'in oğlu Charles, hem Burgonya dükü olmuş, bundan bir yıl sonra İspanya Kralı ve daha sonra ise 1519'da babasının babası I. Maximilian'ın ardından hem Kutsal Roma İmparatoru, hem de Avusturya' da veraset yoluyla Habsburglara geçen toprakların hükümdarı oldu. Böylece imparator V. Charles sıfatıyla dört mirasıda 1555-1556 tarihlerindeki feragatlerine kadar kendinde toplamıştı¹²

Habsburg imparatorluğunun bu kadar güçlenmesi diğer Avrupa güçlerini rahatsız ediyordu. Çatışma kaçınılmazdı ve sebep olarak ta Reformasyon hareketleri, yani dinsel anlaşmazlıklar gösteriliyordu. Habsburg İmparatorları Katolik kilisesinin en ateşli savunucuları olmuşlardır. Bunun sonucu olarakta uluslar ve hanedanlar arası rekabet artık dinsel sorunlarla birleşmiş ve insanlar daha önceleri uzlaşmaya yatkın iken, savaşa devam edebilecek hale gelmişlerdir.

Habsburg hanedanlığının uğraşmak zorunda olduğu bir diğer düşmanı ise Osmanlı İmparatorluğu olmuştur. Hem doğudan, hem de kuzeyden ve batıdan sürekli sıkıştırılan imparatorluk tüm gücünü savunmaya harcamak zorunda idi.

17 ve 18 yüzyıl Avrupa'daki devletlerin birbirleri ile mücadelesi söz konusuydu. Böyle bir durumda Habsburg imparatorluğunun diğerlerini hâkimiyeti altına alacak kadar güçlenmesi istenen bir durum değildi. Buna karşı tüm Avrupa mücadeleye başlamışken, Reformasyon hareketlerinin de aynı dönemde başlamış olması ve Habsburg İmparatorlarının Reformasyona karşı tüm güçlerini kullanarak direnmeleri çatışmaların şiddetini artırmıştı. Çatışmaların

---

¹¹Paul Kennedy, *Büyük Güçlerin Yükseliş Ve Çöküşleri*, Ankara, Türkiye İş Bankası yay. 1990 s.38-39

¹²Felix Gilbert, *The Norton History Of The Modern europe*, Newyork, Norton press, 1970 s. 228-229

devam ettiği yüz elli yıl boyunca, Habsburg İmparatorlarından en ünlü ve en güçlü olanları imparator V. Charles, ardından İspanya Kralları II. Philip(1556- 1598), IV. Philip(1621-1665), ve Habsburg İmparatoru II. Ferdinand(1619-1637), Katolik kilisesinin en güçlü savunucuları olmuşlardır. Eğer V. Charles 1540'larda Protestan Alman Prenslüklerinin çıkarmış olduğu çatışmaları bastırabilseydi, Katolik dünya ve Habsburg gücü için büyük bir başarı olabilirdi. Aynı şey II. Philip içinde söylenebilir Hollanda'daki 1560 sonrası ortaya çıkan dinsel huzursuzluklara engel olabilseydi, Avrupa'daki uluslar ve hanedanlar arası rekabet uzlaşma ile çözülebilecekken, dinsel faktörlerin öne çıkması ile bu durum savaşların uzun yıllar devam etmesine sebep olmuştur.¹³

Habsburg İmparatorluğunun, dünya hâkimi güç olmak için vermiş olduğu bir mücadele yoktur. Habsburgların kimi hanedan evlilikleri ve bu yolla tahta çıkışları topraklarını genişletmek için yapılmış uzun vadeli bir plan belirtisi olmaktan çok rastlantılara bağlı olarak gelişmiştir, denilebilir. Habsburg güçleri kendilerini sürekli savunmada tutmak zorunda kalmışlardır, Kuzey İtalya'yı sık sık istila etmelerindeki sebep sürekli kıskırtılıyor olmalarıdır. Aynı şekilde 1540'lardan sonra İspanyol ve İmparatorluk kuvvetleri Akdeniz'de yeniden güç kazanan Müslümanların hareketi karşısında savunma yapmak zorunda kalmışlardır. Eğer Habsburg hükümdarları, sürekli savunmada kalmak zorunda olmasalardı, Avrupa'nın egemenliği konusunda başarılı olabilirdi. Osmanlı imparatorluğu Kuzey Afrika kıyısı boyunca ve Doğu Akdeniz sularından geri püskürtülebilir, mezhep sorunu yaşıyan Almanya içindeki ayaklanmalar bastırılabilirdi. Hollanda kontrol altında tutulabilirdi. Fransa ve İngiltere ile dost kalınabilirdi. Yalnızca İskandinavya, Polonya, Moskof Rusya'sı ve hala Osmanlı yönetimi altında bulunan topraklar Habsburg gücü ve nüfusuna bağlı olmazdı. Tüm bunların doğal sonucu olarakta, Karşı Reformasyonun zaferi sağlanmış olurdu.¹⁴

Habsburg İmparatorluğunun uğraşması gereken güçlere baktığımızda bir tarafta, 1519'da İspanya ve Fransa arasında başlayan, Milano üzerindeki hakimiyet mücadelesi devam ederken, V. Charles'ın Kutsal Roma İmparatoru seçilmesi ve Habsburg ailesinin hem İspanya'daki hem de Avusturya'daki

---

¹³ Gilbert, age s. 229

¹⁴ Kennedy, age s.58

topraklarının veraset yolu ile kendinde toplanması üzerine Kutsal Roma İmparatorluğu ile Fransa karşı karşıya geldi. Kutsal Roma İmparatorluğu'nun Fransa'ya karşı üstünlük kazanması mümkündü. Fakat İmparatorluğa karşı aynı dönemde pek çok düşmanın daha belirmesi ile bu durum güçleşti. Bunların arasında en önemli güç Osmanlı imparatorluğuydu. 1520 lerde başlayan ve zamanla Fransa ile ittifak kuran Osmanlı İmparatorluğu Kutsal Roma İmparatorluğunu uzun süre uğraştırmıştır.

V. Charles için büyük güçlükler oluşturan bir diğer bölge ise Almanya idi. Almanya Reformasyon yüzünden parçalanmıştı. Protestan prenslikler sürekli ayaklanıyor ve her defasında Habsburg güçleri bu ayaklanmaları bastırıyordu. Ancak zamanla Habsburgların güçlenmesini istemeyen diğer devletler, bunlar Türkler, Fransa Kralı II. Henry(1547-1559) ve hatta papalık dahi Alman prensliklerine destek veriyordu. 1540'larda başlayan mücadeleler 1555'de imzalanan Ausburg barışı ile geçici olarak sona ermişti.¹⁵ Bu anlaşma ile her devletin vatandaşlarının kendi dinini belirleme yetkisi ve prenslerin kendi krallarını seçebilmesi kabul ediliyordu. Ama barışın gerekleri yerine getirilmediğinden sorunlar yaşanmaya başlamış ve Otuz Yıl Savaşlarına sebep olacak süreç başlamıştır.¹⁶

Otuz Yıl Savaşlarının çıkmasında tek neden mezhepsel farklılıklar değildi. Bu görünürdeki nedeni oluşturuyordu. Gerçek nedenler, Büyük güçlerin ya topraklarını genişletme istekleri yada güçten düşmüş devletlerin topraklarına göz dikme olarak gelişirken, bazen de aşırı hırslı bir kralın tüm Avrupa'ya kendini ispat etmesi şeklinde geliyordu.

Avrupa mücadelesi çok uzun yıllar devam etmiş ve sonuçları da çok ağır olmuştur. İspanyanın, Hollanda ayaklanmasını bastırma çabası 1560'larda başlayıp 1648'e kadar sürmüştür. Ardından 1618 de başlayıp 1648'e kadar devam etmiş olan Avusturya ve İspanyol Habsburglarının tüm Avrupa'ya karşı vermiş oldukları büyük ve çok boyutlu savaş "Otuz Yıl Savaşları", Vestefalya Anlaşması ile son bulmuştur. Savaşların bu kadar uzun sürmesi devletleri hem maddi hem de manevi sıkıntıya sokmuş. Savaşlara verilen mali ve maddi desteğin önemi

---

¹⁵ Robert A. Kann , A History Of The Habsburg Empire 1526-1918, University California press s. 45

¹⁶ Kennedy, age s 43

anlaşılması ve savaşların sürdürülmesi için mali desteğin yanında “askeri reformunda” gerekliliği anlaşılması ve bu konuda çalışmalar başlanmıştır.¹⁷

Otuz Yıl Savaşları 1610–1648 yılları arasında gerçekleşmiş beş büyük savaş için kullanılan genel bir isimdir.¹⁸ Savaşa tüm Avrupa güçleri katılmış, hepsinin görünürde savaşa katılma amacı aynı olsa da, aslında hepsinin farklı farklı çıkarları söz konusuydu, dini sebeplerle savaşanlar olduğu gibi stratejik ve siyasi sebeplerle de savaşa katılanlar da olmuştur. İlk çatışma Kutsal Roma İmparatorluğunun sınırları içinde bulunan Kuzey Alman Prenslikleri ile yaşanmıştır.¹⁹

Kutsal Roma İmparatoru II Ferdinand(1618-1637) sınırları içinde bulunan prensliklerde kendi monarşisini güçlendirmek istemesi ve daha önce yapılmış olan Ausburg barışı kurallarını yok sayarak, Bohemya kralının II. Ferdinand tarafından görevinden alınması onun yerine Katolik bir kralın getirilmesi ve resmi dinin Katoliklik olduğunun ilan edilmesi isyan çıkmasına neden oldu. Kutsal Roma İmparatorluğu Protestan Almanya’yı tekrar Katolik yapmak için harekete geçti. Ama asıl sebep daha farklıydı, Bohemya Habsburg prenslikleri içinde en zengin olanlardan birisiydi ve Habsburg İmparatorluğu onu çıkarları gereği kendi denetimi altında tutmak istemesiydi.²⁰

1608’lere gelindiğinde Protestan devletler haklarını savunmak için aralarında bir birlik kurdular. Bu devletler yanlarına aldıkları Hollanda, İngiltere ve Fransa ile Habsburg İmparatorluğuna karşı birleştiler.²¹

İspanya kralı IV. Philip’de(1621-1665) hanedanlık hegemonyasını Hollanda’da zor kullanarak kabul ettirmeye kararlıydı. İspanyol ordusu bu tarihlerde Avrupa’nın en güçlü ordularından biri sayılıyordu. Donanmasında iyi durumdaydı IV Philip’de tüm bunlardan güç alarak Hollanda üzerinde hakimiyet kurmak ve Katoliklik inancını yeniden canlandırmak için savaşa başladı. Asıl amacı denizlerdeki hakimiyetini Hollanda’ya kaptırmak istememesiydi. İspanyanın yanına Portekizide alarak Hollanda’ya saldırması, diğer Avrupa

---

¹⁷ Kennedy,age s. 70

¹⁸Stephen Lee, *Avrupa Tarihinden Kesitler 1494-1789*, Ankara, Dost Yay, 2.Baskı,2004, s. 109

¹⁹ Richard Bonney, *The European Dynastic States 1494-1660*, Oxford; Newyork, Oxford university press, 1991, s. 189-190

²⁰ Bonney, s.age 190

²¹ Lee,age s. 99

güçlerini endişelendirmiş ve bu durumun güçler dengesini bozacağı düşünülerek Habsburglara karşı diğer Avrupa güçleri direnişe geçmişlerdir.

Böylece savaş zamanla Avrupa'ya yayılmaya başlamıştı. Danimarka'da Protestan prenslere destek vermek bahanesiyle savaşa giriyor, aslında amacı; Baltık denizi kıyılarını ele geçirmektir.

Polonya Kutsal Roma İmparatorluğu ile ittifak kuruyor, Polonya'nın amacında Baltık ülkelerini ele geçirmek ve bu sebeple, ilk olarak İsveç'e karşı savaş açıyordu.

İsveç'in amacı, Baltık denizini kendi kontrolünde tutmak, yaptığı ticari faaliyetlerin devamını sağlamaktı. İsveç kralı Gustave Adolphe, Polonya'nın ve Habsburgların müdahalesine cevap vermeye karardı fakat askeri bakımdan yeterince güçlü değildi ve Fransa başbakanı Richeliue ona askeri konuda destek olacaktı. Gustave Adolphe, Avrupa'nın tanıdığı en büyük savaşçılardan biriydi. Askeri disiplin ve taktik konusunda oldukça başarılı olan Kral Avrupa'nın paralı asker çetelerinin karşısına, disiplinli, taktik birliklere ayrılmış, yeni hafif ve kullanılması kolay silahlarla ve hızlı atışlı topçu kuvvetleriyle, üniformalı bir ordu çıkarıyordu. Birliklerinin hızlı hareket kabiliyeti onun zafer kazanmasını kolaylaştırıyordu. İsveç bazı Alman şehirlerini işgal etmişti ve bu durum İspanya ve Avusturya Habsburglarını endişelendiriyordu. Ama Gustave Adolphe 'un Lutzen mücadelesi sırasında ölmesi(1632) İsveç'in başarılarının sona ermesine neden oldu.²² Bu durumda yalnız kalan Alman Prensleri Habsburglara daha fazla direnemeyerek Prag barışını(1635) imzaladılar. Habsburg koalisyonu Avrupa'nın hakimi olarak ortaya çıkmıştı.²³

Bu arada Hollanda, İspanyanın karadaki savaşlarla uğraşmasını fırsat bilerek onu denizlerde mağlup ediyor ve denizlerde hakimiyeti ele geçiriyordu. Kısa sürede, İspanya sömürgelerini Hollanda ticaretine açmıştı, bütün okyanuslarda Hollanda denizciliği olağanüstü bir güç kazanmıştı, Hindistan ticaretini de Portekiz'in elinden alarak gücüne güç katan Hollanda artık büyük güçler arasında yerini alıyordu.

---

²² Gilbert, age s. 249

²³ Bonney, age , s. 196

Savaşa Protestan hareketinin yanında katılan Fransa'nın amacı ise etrafını saran Habsburg tehlikesine karşı sınırlarını güvence altına almak istemesiydi. Güneyde İspanya Habsburglarının elinde bulunan İtalya, doğuda diğer bir Habsburg gücü olan Avusturya bulunmaktaydı. IV. Henry (1589-1610) barışçıl bir dış politika izlerken XIII Louis ve başbakan Kardinal Richelieu etraflarını saran Habsburg tehlikesi ile mücadele etme kararı almıştır. Richelieu büyük bir cesaret göstererek Fransa'nın çıkarları için dini ikinci plana itmiştir. Richelieu uluslararası düzenlemeleri kendi ülkesinin yararına kullanma yeteneğine sahipti. Güç dengesini de bu yönde kullanarak bütün ahlaki değerleri hiçe saydı.²⁴

Richelieu hemen savaşa dahil olmadı, ilk önce bazı diplomatik yöntemlere başvurdu. Habsburgların düşmanı olan güçlere yardımda bulunarak düşmanlarını zayıflattı.²⁵ Aslında 1598'den beri devletler askeri yöntemlerden çok diplomasiye önem verdiler, buna ilk örnek Fransa, Felemenklerin bağımsızlık savaşına destek olarak İspanya'nın zayıflamasını sağladı. Ayrıca Almanya'nın Protestan prenslikleri, İsviçre kantonları ve İsveç ile ittifak kurarak Habsburglara karşı mücadele vermiştir. Amaç İspanya'nın, İtalya ve Hollanda üzerindeki hâkimiyetine son verip, diğer taraftan da Macaristan, Bohemya ve Kutsal Roma İmparatorluğunu Avusturya'nın kontrolünden kurtarmaktı. Bu denge sağlanır ise Avrupa düzenli konsüller sistemi ile yönetilecek, genel silahsızlanma ile güven ortamı oluşacaktı.²⁶

Sonuçta Otuz Yıl Savaşları belirsizlik içinde son buldu. İspanya 1648 yılı başlarında Hollandalılarla aniden barış yaptı ve onların tam bağımsızlığını tanıdı, ama bunun amacı, Fransa'yı bir müttefikinden ayırmaktı. Fransa-Habsburg mücadelesi devam etti. 1648 Vestefalya Barışı ile Avusturya Habsburgları Almanya'dan çekildi ve savaş bir Fransız- İspanyol savaşına dönüştü. Fransa'nın ve İspanya'nın dinle hiçbir ilgisi olmayan, tümüyle ulusal rekabetten kaynaklanan bir savaş durumu daha uzun yıllar devam etti.

Habsburgların başarısızlık sebeplerini incelediğimizde birçok nedenin bir arada bulunması bu başarısızlıkta etkili olmuştur denilebilir. Habsburg gücü Avrupa'daki en etkili güç sayılıyordu 16. ve 17. yy başlarında, Habsburg

---

²⁴ Kissenger, age s. 54

²⁵ Lee, age s. 111

²⁶ Lee, age s. 177

Hanedanlığı birçok prensliği veraset yolu ile kendi bünyesinde toplamıştı. Tüm orta Avrupa Habsburg egemenliği altında birleşiyordu. Dolayısı ile maddi ve manevi yönden İmparatorluk çok büyük bir güce sahipti. Ama Habsburg İmparatorluğu birden fazla cephede çatışmak zorunda idi. Savaşların mali yükü çok fazlaydı ve kullanılan asker sayısında bu savaşlarda yeterli değildi. Asker sayısının sürekli artması, artan asker karşısında maliyenin bunu karşılayacak kaynaklar bulamaması, kullanılan silahlarında yeterli olmaması savaşlardaki başarısızlığı etkiliyordu. Kısacası, Habsburgların savaşacağı çok fazla düşman ve savunacağı çok fazla cephe vardı. Diğer Avrupa güçleri sürekli savaş halinde olmuyorlardı ve toplanma dönemleri oluyordu ama özellikle İspanya Habsburglarının böyle bir toparlanma dönemi hiç olamamıştı, Ard arda gelen savaşlarla hiçbir zaman gücünü tam olarak toplayamıyordu.

Savaşların neden bu kadar uzun sürdüğü merak konusudur. Bunu açıklayabilmek için savaşan grupların güçleri, çokluğu ve nedenlerin karmaşıklığı önemlidir. Otuz yıl savaşlarına katılan, İspanya, Avusturya, Güney Alman Devletleri ve karşı tarafta bulunan Fransa, İsveç, Danimarka ve Kuzey alman devletlerinin güçleri birbirlerini dengelemiştir ve üstünlük sağlamaları mümkün olmamıştır.

Bir diğer sebep de hiçbir devlet tüm gücünü bu savaşlar için seferber etmemiştir. 17. yy genel özellikleri içinde bu konu önemlidir. Krallar profesyonel ordularını ve kendi askerlerini her savaşa sürmemişlerdir. Çünkü bu önemli bir mali yükümlülük getirdiğinden paralı askerler kullanılmış ve paralı askerler içinse savaşların uzun sürmesi lehlerine olan bir durum yaratmıştır. Bu askerler disiplinsiz ve milli duygular taşımayan güçlerden oluşuyordu.²⁷

Bu arada diplomatlar barış için acele etmiyorlardı. Fransa ve İsveç aynı konferansa katılmayı reddediyordu, çünkü kandırılmaktan korkuyorlardı. Bu yüzden de arabuluculuk görüşmeleri 1634 de başlamış ve iki ayrı anlaşma ile Münster ve Osnabrück anlaşmaları ile 1648'de son bulmuştur.

---

²⁷Lee,age s.116

Ayrıca yapılan savaşlarda hiçbir zaman sivil halk düşünülmemiş, yalnızca ülke çıkarları gözetilmiştir. Otuz yıl savaşlarının sonunda Alman nüfusunun üçte biri yok edilmişti.²⁸

Otuz yıl savaşları Vestefalya Barışı ile son bulmuştur. Barış, Avrupa'nın ilk ve en büyük konferansı şeklinde gerçekleşmiştir. En önemli özelliklerinden biride Avrupa'da daha önceki uluslararası toplantılar dini nitelikteyken, Vestefalya ise devlet, savaş ve iktidar sorunlarının tartışıldığı laik bir konferanstır.²⁹ Ayrıca papalık temsilcileri dahi dinlenmemiş ve papaya da imzalatılmamıştır. Kilisenin tüm gücü sınırlandırılmıştır. Almanya'da Katoliklik, Protestanlık ve Kalvinizm geçerli dinler haline gelmiştir.³⁰

Vestefalya anlaşması, Habsburg İmparatorluğu elçilerinin Fransa ile Münster'de ve İsveç ile Osnabrück'de imzaladıkları sözleşmelerin tamamına verilen genel addır. Avrupa tarihinde bir kilometre taşı sayılır, çünkü Almanya'daki dinsel ortama, büyük güçlerin ve Alman devletlerinin siyasal gelişmelerine ve yüzeli yıllık uluslararası ilişkilere yön verecek bir konferans niteliğindedir. Bu kongrenin uluslararası ilişkilere getirmiş olduğu diğer bir yenilikse ortaya çıkan yeni düzenin ve düzeni hukukileştiren çok taraflı sözleşmelerin, taraflara zorla kabul ettirilmesi değil, görüşmeler sonrası imzalatılmış olmasıdır.

Munster barışı ile, İspanya, Hollanda üzerindeki tüm haklarından vazgeçiyor ve Hollanda da büyük devletler arasında yer almaya hak kazanıyordu. İspanya deniz hakimiyetini kaybetmiş ve statüsü düşmüş bir devlet haline geliyordu. Fransa ise Mazarin'in sürdürmüş olduğu politika sonrası sınırlarını güvence altına almış oldu. Ayrıca Fransa, Habsburgların yeniden Avrupa hakimiyeti için mücadele etmesini önlemek için, bazı Habsburg Prenslüklerinin güçlenmesini sağladı. İsveç'e Baltık Denizinin ve Kuzey Denizinin belli başlı yerleri verildi. Bundan başka Bavyera ve Brandenburg prenslikleri güçlendirildi.³¹

Vestafelya Barışı ile; Kutsal Roma İmparatorluğunun 13. yüzyıldan beri merkezileşme ve ayrılıkçı hareketlerle mücadelesi Barış sonrası İmparatorluğun

---

²⁸ Lee, age s.119

²⁹Sander ,age s.100

³⁰ Sander, age s.100

³¹ Gilbert,age s. 259

güç kaybetmesi ile zayıfladı. Kutsal Roma İmparatorluğunun hegemonya ve Avrupa'yı tek bir İmparatorluk çatısı altında birleştirme politikaları gerçekleşmedi. Hegemonya politikası yerini denge politikasına bırakmıştı. Vestefalya kongresi, Avrupa'yı hem dini, hem siyasi anlamda denge sistemine dayandırılmış bir statü kazandırmak için yapılan ilk konferans niteliğindedir. Bundan böyle, evrensel imparatorluklar yerini ulusal krallıklara, ulus devletlere bırakıyordu.

İmparatorluk kurumları büyük zarar gördü; İmparator, savaş ilan etmek veya yeni vergiler getirmek için üye devletlerin onayına muhtaç hale geldi. Ayrıca bağımsız devletlerin diğer devletlerle (İmparatorluk hedef olmamak şartı ile) ittifak kurmasına izin veriyordu. İmparatorluk birçok tavizler vermişti.³² Siyasi açıdan bakıldığında Anlaşma ile, İmparatorluk unvanı Habsburg ailesinde kalıyor, ama hukuki olarak seçimle verilir hale gelmişti ve gücü sınırlandırılmıştı.

İmparatorluk içinde yer alan prensliklerden bazıları güçlenerek devlet olma yolunda ilerlemiştir. Bunlardan Brandenburg Elektörlüğü savaş sonrası büyük devlet statüsü kazanmıştır.

Vestefalya antlaşmasından sonra Kutsal Roma İmparatorluğu Avrupa da etkinliğini kaybetmiş Avrupa haritası yeniden çizilmiştir, İdeolojilerden uzak, dinin etkisinin azaldığı bu yeni dönemde, devletin; üstünlüğü ve dokunulmazlığı tüm uluslararası sistemde tek güç durumuna yükselmesine sebep olmuştur. Milliyetçilik duyguları, hükümdarın kişisel egemenliği ve devletin sınırlarının çizilmesi modern devletin temelini oluşturmuştur.³³ Vestefalya düzeni ile devlet kavramı oluşmaya başlamıştır. Belirli kurallara göre hareket eden ve aralarında düzenli ilişkiler bulunan parçaların oluşturduğu bir bütün, yani *uluslararası sistem* ilk Vestefalya düzeni ile doğmuştur denilebilir. Vestefalya Barışı, diplomatik toplantı niteliğinde olmuş, sınırlar, ticari ve politik sorunların çözümü için kararların alındığı bir konferans özelliği taşımaktadır.³⁴

Vestefalya Barışı yeni bir dönemin başlangıcıdır. Önceden Papa ruhani lider, İmparator ise dünyevi lider iken, Reformasyon ve Rönesansla önem kazanan bireysellik sonrası Papa ve İmparator güçlerini kaybetmiş yeni dünya düzeni

---

³² Lee, age s. 129

³³ Mehmet Gönübol, *Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma*, Ankara, Sevinç Matbaası, 3.Baskı 1975 s.14

³⁴ Geoffrey Treasure, *The Making Of Modern Europe 1648-1780*, Routledge press, 2003, s. 3

içinde hiyerarşik bağlar önemini kaybetmiştir. Her biri kendi ülkesi içinde egemen haklara sahip birbiriyle eşit statüde olan ve dış kontrolden uzak birimler ortaya çıkmıştır. Egemen devletlerin üstünde başka bir kuvvet kalmamış ve Avrupa devletlerinin tek bir siyasi yapıyı teşkil ettiği fikri oluşmaya başlamış yeni sistemin temelleri egemenlik ve güç dengesi kavramı esasları üzerine oturtulmuştur.³⁵

Vestefalya Barışı ile Avrupa da milli ve dini inançlara saygı gösterilmesi, Katolik ve Protestan prenslerin eşit kabul edilmesi ve dini azınlıkların korunması esasları kabul edildi. Bu anlaşma için, 1555 'de yapılmış olan Ausburg Barışının bir tekrarıdır denilebilir. Almanya üç mezhep arasında bölünmüştür; Kalvinizm, Lutheranizm ve Katoliklik.³⁶

Vestefalya sonrası Avrupa'nın yeni hâkimi ortaya çıkmıştı Fransa, Fransa, kültürel ve siyasi anlamda Avrupa'nın hakimi durumdaydı. Nüfusu yirmi milyonu bulmuş, bu oranda Kutsal Roma İmparatorluğunun iki, İngiltere ve İspanyanın üç katıydı. İspanya eski gücünü kaybetmiş, evlilik bağı ile Fransa'ya bağlanmıştı. Vestefalya ile Fransa'nın büyük düşmanı olan Kutsal Roma İmparatorluğu tamamen kontrol altına alınmıştı. Avrupa siyasetini artık Fransa belirliyordu.³⁷

Otuz yıl savaşları sonrası Avrupa da güç kaybeden devletlerin toprakları diğerleri tarafından paylaşılmak isteniyor, Fransa; batıda ilerliyor Rusya doğuda ve Prusya orta Avrupa da etkili olmaya başlayan güçlerdi. Diğer yandan güç kaybedenler ise, İspanya ve İsveç ikinci sınıf statüye düşerken Polonya da gittikçe güç kaybetti. İngiltere, güçlü devlet olarak Avrupa da etkili olmaya başladı.

İsveç'in durumuna baktığımızda, savaşta kazanmış olduğu başarılar neticesinde kendisini büyük devlet statüsünde gören İsveç, Fransa ile diplomatik açıdan eşit olduğunu düşünüyor ve Fransa'dan ayrı bir anlaşma yapmak istiyordu. Ele geçirmiş olduğu birçok Alman Presliği bulunmaktaydı ve Büyük Alman Devletleri arasına girerek, Kurultaya katılma ve oy kullanma hakkı elde etmiş bulunuyordu. Ama bu durum uzun süreli olmadı, tüm gücünü Otuz Yıl Savaşlarında tüketen İsveç ele geçirmiş olduğu Alman Prenslıklarının de kendisine fayda sağlamadığını görmüş, Vestefalya sonrası yavaş yavaş güç kaybetmeye

---

³⁵ Bonney, age s. 201

³⁶ Lee, age s. 127-128

³⁷ Schulze, age, s. 55

başlamıştır.³⁸ Bu arada Brandenburg Prensiği ile yapmış olduğu savaşlar ve Rusya'nın Baltık denizinde etkili olması İsveç'in kısa süre sonra ikinci sınıf devlet statüsüne düşmesine sebep olmuştur.³⁹

Otuz yıl savaşlarından sonra yapılan savaşlara baktığımızda, savaşların sebebinin değiştiğini görmekteyiz. Artık din savaşları yapılmıyor, yeni savaş sebeplerini; Avrupa'da ticaret ve deniz gücü hâkimiyeti oluşturuyordu. 16. yüzyıl ve 17. yüzyılın başlarında yaşanan savaşlarda ordular çok fazla büyümüş, kullanılan asker sayısı artmıştı. Bunun sonucu olarak ta devletler savaşların maliyetini karşılayamayacak duruma gelmişlerdi. Orduların ne kadar büyümüş olduğunu bazı tarihlerdeki asker sayılarına bakılarak anlaşılabilir. 1550'lerde 150.000 olan İspanya ordusu, 1630'larda 300.000'e ulaşmıştı. Fransa'nın sahip olduğu ordu ise 1550'lerde 50.000 iken 1630'larda ise bu sayı üçe katlanmış ve 150.000 'ne ulaşmıştır. Diğer güçlerinde asker sayısı aynı oranda artmıştır. Ama en büyük orduya İspanya sahiptir. İspanya için bu durum 17. yüzyıl boyunca sorun olmuştur. Çünkü bu ordunun giderlerini karşılayacak güçlü bir vergilendirme sistemi oluşturamamış ve hiç ara vermeden sürekli savaş halinde olmuştur. Tüm bunların neticesinde 17. yüzyılın sonlarına doğru İspanya Habsburgları gücünü tamamen kaybetmiş bir duruma gelmiştir.

Avrupa'da Vestefalya Barışı sonrası, İspanya Veraset Savaşları önemlidir ve savaşların genel özelliklerine bakmamız gerekirse tüm halk tarafından yapılmayan sadece profesyonel orduların savaştığı savaşlar olması ve dinin etkisinin olmadığı, ticaretin ve deniz gücü hâkimiyeti için yapılan ilk dünya savaşı olma niteliği taşımaktadır.⁴⁰

16. yüzyılın başından beri Avrupa'ya iki zıt anlayış hakim olmuştur. Hegemonya mücadelesi ve güç dengesi sistemi, önce, Habsburg İmparatorluğu Avrupa'yı hâkimiyeti altına almak istemiş daha sonra da XIV Louis bu fikre kapılmıştı. Diğer Avrupa güçleri de bu duruma engel olmak için aralarında ittifak oluşturarak duruma engel olmaya çalışmışlardır.⁴¹

---

³⁸ John Stoye, *Europe Unfolding 1648-1688*, Blackwell publishing ,1997, s. 11

³⁹ Gilbert, age s. 247

⁴⁰ Sander, age s.105

⁴¹ Hans Morgenthau, *Uluslararası Politika I*, Sevinç Mat.!970, s. 243

17. yüzyıl Avrupasına baktığımızda yine hakimiyet mücadelesi devam etmekteydi. Fransa XIV Louis'nin idaresinde İspanya tahtı için mücadele etmişti.⁴² Yapılan savaşlar sonrası Fransa sınırlarını genişletmiş, Avrupa'nın en etkin gücü haline gelmişti bu durum İngiltere'yi rahatsız etmiş ve Fransa'ya karşı koalisyon oluşturarak savaşa girmişti.⁴³ 1713 savaşlar devam etmiş, bittiğinde ise Utrecht Barışı yapılmış; Utrecht ile birlikte; devlet sisteminin geliştiği ve yerleştiği görülmekte, imparatorluk kurma hevesi olan devletlerin bu beklentileri son bulmuş ve bağımsız devletler kurmak için mücadele etmişlerdir.⁴⁴

Yeni sistemde etkili olan güçlere bakmamız gerekirse; Vestefalya ve Utrecht Anlaşmaları sonrası büyük devletlerarasında bulunan Fransa, İngiltere ve Avusturya eski durumlarını muhafaza etmişler. İspanya ise diplomatik ve askeri nüfusunu kaybetmiştir. Hollanda ve Portekiz'de ikinci derece kuvvet olarak kalmışlardır. Yeni bir devlet, Prusya, Avrupa da etkin güç olmaya başlamıştır. Almanya ve İtalya ise bir birlik oluşturamamışlar birçok küçük birime ayrılmışlardır.⁴⁵

Birçok devletin Avrupa da etkili olması güç dengesi kavramının önem kazanmasına sebep olmuş, buna göre de bir devletin diğeri üzerine hakimiyet kurmasına engel olunmuş, bunu sağlayabilmek için geçici koalisyonlar kurulmuş, uluslararası anlaşmazlıklar ya savaş yolu ile yada diplomasi yolu ile çözüme ulaştırılmıştır.⁴⁶

Avrupa tarihinin gelişimini anlayabilmemiz için 16. yüzyıldan itibaren meydana gelen gelişmeleri takip etmemiz gerekmektedir. Modern devlet yapısının oluşum sürecini, reform hareketleriyle birlikte kilisenin dışlanması, feodal devletlerin güç kaybetmesi ve ulusal krallıkların kuvvetlenmesini, egemenlik kavramının ve bağımsızlığın önem kazandığı görülmektedir. Dinin farklı algılanmasını bunun sonucunda ortaya çıkan Otuz Yıl Savaşlarını ve savaşlar sonrası imzalanan ilk uluslararası konferans olma niteliğini taşıyan Vestefalya Barışı sonrası Avrupa devletlerinin statüsünün değiştiğini görmekteyiz. Diplomasinin bundan sonra uluslararası ilişkilerde kullanılması ve tüm bu

---

⁴² Jeremy Black, *Eigteenth Century Europe 1700-1789*, London, The Macmillan press 1990, s. 279

⁴³ B. H. Liddell Hart, *Strateji Dolaylı Tutum*, İst. Doruk yay. 2005 s. 126

⁴⁴ Robin W. Winks, Thomas L.Kaiser *Europe From The Old Regime To The Age Of Revolution* Oxford university pres, 2004, s. 54

⁴⁵ Gönlübol, age s. 18

⁴⁶ Gönlübol, age s. 24

gelişmelerin Avrupa'ya kazandırmış olduğu yenilikleri, güç dengesi sisteminin uluslararası ilişkilere yön verdiğini görmüş bulunuyoruz

Diplomasinin önem kazandığı 18. yüzyılda Avrupa'da hepsi bağımsız ortak bir çıkarla birbirine bağlı üye devletlerin düzeni devam etmekte ve özgürlüklerini korumak adına birleştikleri bir sistem kurmuşlardı

Sonuç yerine; Eski düzende İmparator ile Prenslükler arasında hiyerarşik bir yapı bulunurken, Papa ilahi lider, imparator ise dünyevi lider olarak kabul ediliyordu. Reformasyon ve Rönesans sonrası siyasi kimliğin önem kazanması ve her biri bağımsız ülke sınırları içinde, egemen haklara sahip birbirlerine eşit statüde ve dış kontrolden uzak birimlerin bir arada bulunduğu bir sistem kurulmuştur. Bu yeni sistemin temellerini egemenlik kavramı ve güç dengesi esasları oluşturmaktadır.

Geleneksel olarak devletler aralarındaki sorunları, ikili diplomatik ilişkiler kurarak çözmüşlerdir. Ama ikiden fazla devlet temsilcisinin bir araya gelerek aralarındaki sorunları diplomatik çözümlere bağlama süreci Vestefalya ile başlamıştır denilebilir. Bu başlayan sürecin devamı ve gelişmiş hali Viyana Kongresinde karşımıza çıkacaktır.⁴⁷(Çok taraflı diplomasinin ilk örneklerini Vestefalya ve Utrech olarak verebiliriz)⁴⁸

1.1.1.Güç Dengesi Sistemi

Güç dengesi kavramı, eski çağlardan beri devletler arasındaki güç çatışmasında, güç dengesi politikasından yararlanmalarını gerekli kılmıştır.. Tarih boyunca güçlü olan devlet sınırlarını genişletmek istemiş, fakat diğer devletlerinde aynı şekilde düşünmesi bu devleti dengelemek için diğerlerinin, güç birliği yapmasına sebep olmuştur. Başlayan bu süreçte rakipler birbirlerinden üstün olma mücadelesi içine girecektir.

---

⁴⁷ Gönlübol age s. 121-122

⁴⁸ Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası Politika ve Dış politika Analizi*, 4. baskı, İst. Filiz Kitapevi, 2005 s. 376

Avrupa'da hem merkezi otoritenin bozulması hem de dinin bağlayıcılığının kalmaması sonucu devletler aralarındaki ilişkileri düzenlemek için bazı prensiplere ihtiyaç duydu ve "güç dengesi" bu ihtiyaçlara cevap verecek bir oluşum olarak ortaya çıktı. Bu amaçla devletlerin kendi çıkarları ve diğer devletlerin de güvenlik ve gelişimlerini de koruyan evrensel monarşinin yerini de alan "güç dengesi" kavramı uluslararası ilişkilere yön vermeye başladı.⁴⁹

Güç dengesinin temel kurallarına baktığımızda; gücü artırmayı amaçlarken savaş yerine görüşmeleri seçmek, gerektiğine savaştan kaçınmamak, eğer güçlenen birinin yok olması söz konusuysa savaşı durdurmak, sisteme hakim olmak isteyen bir güç varsa koalisyonla ona karşı olmak, sistemden dışlanmış veya yeni katılmak isteyen bir güce yardımcı olmak ve güce bakılmaksızın tüm aktörlere eşit davranmak güç dengesinin temel prensiplerini oluşturur.⁵⁰

Morton Kaplan'a göre; Güç dengesi sistemi sayıları en az beş olması gereken güçlerin yaklaşık olarak birbirlerine eşit olduğu varsayılan ulusal devletlerden oluşmaktadır.⁵¹bu sayının daha az olması sistemin etkisiz kalmasına sebep olur. Üç devletten oluşan bir güç dengesinde iki devletin bir araya gelerek anlaşması haline üçüncünün hiçbir şansı kalmamış oluyor.

Güç dengesinde devamlılığı sağlayan diğer bir durumda dengenin dengelici bir gücün bulunmasıdır. Bu gücün dengeyi devam ettirmesindeki amacı ya çıkarı olması veya da statükonun bozulmasını istememesi olarak gösterilebilir. 18. yüzyılda İngiltere Avrupa güç dengesinin dengeleyicisi durumundaydı.

Tarih içine karşılaştığımız birçok devlet ortamın güç boşluğundan faydalanarak topraklarını genişletme isteğinde olmuşlardır. Savaşların çıkış sebebi güç dengesindeki bozulma veya tarafların zayıflığı olarak gösterilebilir. Bu sistemin amacı barış değil daima savaşa hazır olma halidir denilebilir.

Güç dengesi sistemi içerisinde yer alan devletler birbirlerini engellemek çeşitli yöntemler kullanırlar, bunları kendi gücünü artırmak ve rakiplerinin gücünü azaltmak şeklinde olabilir. Bir devlet kendi gücünü artırmak için savaş gücünü geliştirme, silahlanma ve ittifak kurma yöntemini kullanabilir. Bir devletin

---

⁴⁹ Kissenger,age s. 54

⁵⁰Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler*, 2. baskı, İst. Alfa yay ,1997,s. 104

⁵¹ Arı, age s. 101

rakip yada rakiplerinin gücünü azaltmak için de böl-yönet tekniği en etkili olanıdır.⁵²

Avrupa güç dengesi sistemi, ilk olarak 17 yüzyıl ile birlikte yeni bir dünya düzeni olarak algılanıyor ve uygulanıyordu. Buna göre geleneksel Roma İmparatorluğunun ve Katolik kilisesinin güçleri dünyayı yönetmek üzere birleşiyordu. Bu tanım içinde etkili olan güçler Almanya ve Kuzey İtalya feodal devletlerinin oluşturduğu Kutsal Roma İmparatorluğu ki bu güç tüm Avrupa'yı egemenliği altına almış bulunuyordu. Ama bu durum uzun süreli olmadı. Çünkü kilise ile imparatorluk arasındaki anlaşmazlıklar birliğin dağılmasına ve birçok feodal devletçiğin Avrupa'da etkili olmasına sebep oldu. Merkezi otorite tüm gücünü kaybetmişti. Bunların dışında kalan çevre devletlerden Fransa İngiltere ve İspanya da Kutsal Roma İmparatorluğunun otoritesini kabul etmediler.⁵³

Bu oluşumun ilk ve en kapsamlı şeklini, Avrupa'nın ilk merkezi devlet olma özelliğini taşıyan Fransa uygulamaya koymuştur. Fransa güçlü, disiplinli bir orduya ve mutlakiyetçi yönetime sahip, modern devlet olma niteliklerini kazanmış bir ülkedir.⁵⁴ Avrupa da merkezi bir otoritenin olmayışı en çok Fransa'nın işine geliyordu ve böylece doğuya doğru ilerleme fırsatı bulmuş oluyordu. Doğuda Ren bölgesine doğru ilerlemek, İspanya Hollanda'sını (bugünkü Belçika) işgal etmek ve böylece kendisini çevreleyen Kutsal Roma İmparatorluğunu parçalamak, İspanyayı ise veraset yolu ile ele geçirip, denizlerde ve Amerika'da üstünlük kurup Avrupa'da evrensel monarşi'yi yaymak amacıyla idi.⁵⁵ Fransa güç dengesi kavramını kendi ülkesinin çıkarları için sonuna kadar kullandı ve bu politikaları iki yüzyıl boyunca Fransa'nın Avrupa üstünlüğü için mücadele etmesine yardımcı oldu.

Fransa güç dengesinin yanında daha önce Machevelli tarafından savunulmuş olan yeni bir sistem uygulamaya koydu. "*Raison d'etat*" yani, devletler artık hiçbir ahlaki kurala bağlı kalmayıp, eğer devletin çıkarı en büyük değer ise, yöneticinin görevi de onun şanını büyütmek ve yüceltmek anlayışı ile kuvvetli olan egemen olmaya çalışacak zayıf olan ise onu dengelemek için diğerleri ile koalisyon oluşturacak bir sistem kurmaya çalışmışlardır. Oluşan koalisyon

---

⁵² Feridun Ergin, *Uluslararası Politika Stratejileri*, Çağlayan yay. 1974, s.139

⁵³ Kissenger, age s, 48

⁵⁴ Sander, age s. 101

⁵⁵ Sander, age s, 103

yeterince güçlü ise güç dengesi sağlanmış olacaktır. Dengenin amacı, uluslararası düzeni korumak ve çatışmaları önlemek değil, sınırlandırmak olarak düşünülmüştü.⁵⁶

Bu yeni diplomatik yöntemi benimseyen ve uygulamaya koyan ilk lider Richeliue olmuştur. Richeliue'nün politikası, kral tek mutlak güç olmalıydı. Bunun için devlet içinde asilleri ve Protestan grupları baskı altında tutmuştur. Dışta ise, barışçı bir politika izlemiş, dolaylı yollardan ülkesinin menfaatlerini korumasını bilmiştir. Kuvvetli siyasi ve askeri güçle birlikte barış politikası izlemiş Habsburg hegemonyasına karşın İngiltere ile birlik olarak denge politikası uygulamışlardır.⁵⁷

Richelieu bu politikasını “maximes d’Etat” adlı eserinde açıklamış ve buna göre de; mutlak monarşi sağlanmalı asiller iş hayatından uzaklaşmalı ve yalnızca askerlikle uğraşmalıydılar, din meselelerinde de baskıdan kaçınılmalı ve Hıristiyanlığın yalnız bir şeklini kabul etmek gerektiğini belirtmiştir.⁵⁸ Ayrıca Fransa da din barışı sağlamıştır. Diğer mezheplere de Katoliklikle eşit haklar tanıdı.⁵⁹

Richelieu monarşinin diğer güçler karşısında kendisini savunabilmesi için donanma ve orduya ihtiyaç duydu ve Otuz Yıl Savaşları ile birlikte Fransız ordusu 60.000 askere sahip olmuştu. Orduyu, İspanya İmparatorluğu veya Osmanlı İmparatorluğunda olduğu gibi iktidarın temeli haline getirmiştir. Güçlü mutlakiyetçilik yaratma isteği, Avrupa'ya büyük silahlanmalar devrini getiriyordu. Richeliue, donanmanın da çok etkili bir silah olduğunu anlamıştı ve ancak bu şekilde hakimiyetini tam anlamıyla sağlayabileceğini düşünüyordu. Richelieu Fransız ticari çıkarlarını da koruyan yeni bir deniz gücü oluşturdu.⁶⁰

17 yüzyılda Fransanın amacı; Habsburg İmparatorluğuna son verip Alman sınırlarını güvence altına almak ve güçlü bir devletin burada kurulmasına engel olmaktı. Bu amaçlarını gerçekleştirmek için ilk önce Protestan devletlerle işbirliği yapmış daha sonrada Müslüman Osmanlı İmparatorluğu ile anlaşma imzalamıştır. Otuz Yıl Savaşlarında, savaşı uzatmak ve savaşanları tüketmek için

---

⁵⁶ Kissenger,age s. 59

⁵⁷ A history of western world sayfa 647

⁵⁸ Geoffrey Treasure, *Richelieu And Mazarin*, London, Routledge press 1998 s. 10

⁵⁹ C. V.Wedgwood, *Richelieu, And The French Monarchy*, London ,The English University Press , 1950, s. 31

⁶⁰ Wedgwood age s. 119

düşmanlarının düşmanlarına para yardımları yapmıştır, ayaklanmaları kışkırtmış ve para ile desteklemiştir, hanedan kavgaları ve hukuki anlaşmazlıklardan oluşan bir sistemi harekete geçirmiştir.⁶¹ Fransa yapmaması gereken her şeyi “devletin çıkarları” adına yapmıştır. Sonuç olarak, Fransa'nın izlemiş olduğu bu politika, Almanya'nın birliğini iki yüzyıl sonra kurmasına sebep olmuş. Bunun yanında Kutsal Roma İmparatorluğunu üç yüzden fazla ve her biri bağımsız dış politika izleyen prensliğe bölmüştür.

Tüm bu gelişmeler sonunda, Fransa kendisine karşı oluşturulan büyük bir ittifakla karşılaştı. Artık diğer Avrupa güçleride güç dengesi içinde kendi çıkarlarını koruma amacıyla olmuşlar tüm gelişmelere karşılık, Fransa hem sınırlarını genişletmek için hem de Avrupa'da hakim güç olmak için büyük çabalar harcamıştır.⁶²

18 yy. Avrupa; hepsi bağımsız ama ortak bir çıkarla birbirine bağlı, düzenin sürdürülmesi ve özgürlüğün korunması amacıyla bir araya gelmiş devletlerden oluşan bir yapıya dönüşmüştü. Güç dengesi sistemine göre; ilişkilerin düzenlenmesinde hiçbir devletin bir diğerinin üzerinde üstünlük kurması veya onları yönetir duruma gelmemesi amaçlanıyordu.

Bu sistemle birlikte toprakları genişlemiş devletlerin güce daha fazla önem verdiği görülmüş, ayrıca bir kaçanında pozisyonu değişmiş; İspanya ve İsveç ikinci sınıf statüye düşmüşler, Polonya ise güç kaybetmeye başlamış. Diğer taraftan Rusya ve Prusya büyük güçler olarak doğmuşlardır. İngiltere de Avrupa kıtasında oluşacak bir Fransız üstünlüğünü engellemek için kendisini şartlandırmış ve bu amaçla Avrupa'daki her türlü koalisyona açık hale gelmişti. Fransa, Hollanda'yı almak istiyor ama İngiltere bunun kendisi için tehlike oluşturacağını düşünerek bu duruma engel olmak istiyordu. Eğer Fransa burayı alırsa, artık onu dengeleyecek hiçbir devlet kalmayacaktı. Bunu engellemek için İsveç, İspanya, Savoy, Avusturya, Saksonya, Hollanda Cumhuriyeti ve İngiltere büyük ittifakı kurdular. Bu bugüne kadar kurulmuş en geniş koalisyon olma özelliğini taşıyordu. Savaş

---

⁶¹ Kissenger,,age s,54

⁶² Kissenger age s.,58

sonrası Fransa Avrupa'nın en kuvvetli devleti olarak kaldı ama Avrupaya hükmedemedi.⁶³

Güç dengesi sisteminin temel prensibini; bir ülkenin diğerlerini boyunduruğu altına almak istemesi sonucu diğerleri tarafından alınan önlemler olarak nitelendirilebilir. Avrupa güç dengesi; Fransa'yı zapt etme çabası sonrası oluşmuştur denilebilir.

17. ve 18. yy. güç dengesi politikasını izleyen devletlerin amacı, kendi hareket serbestliklerini en üst düzeyde tutmaktı. Amaç, barışı korumaktan çok, olası saldırılara karşı Avrupa devletlerinin bağımsızlık ve hükümlerini korumaktı. Bu politika başarı ile uygulandı denilebilir. Nedeniyse, bağımsız dış politika izleme yeteneğine sahip çok sayıda devletin uluslar arası sistem içinde yer almasıydı. Devletler serbestçe bir ittifaktan ötekine geçebilmekteydi. Hele din savaşlarından sonra kendilerini katı dış politika kalıpları içine sokacak ideolojilerin de olmaması, yukarıdaki tanım içindeki güç dengesi politikasının izlenmesini kolaylaştırmıştır.”⁶⁴

1.1.2. Diplomasi (Sistemin Yapısı)

Diplomasinin yazılı tarihten öncede var olduğunu söyleyebiliriz. Diplomatik ilişkiler, bir klan, bir kabile veya herhangi bir topluluğun diğeri ile evlenme, ticaret ve av alanlarının saptanması konusunda kullanılmaya başlandığını söyleyebiliriz. Elimizde bulunan ilk çağlara ait bilgilerde bu toplulukların pek fazla savaşmadığını görmekteyiz, bunu da o dönemdeki tehlikenin vahşi hayvanlardan gelmesi ve bu konuda ortak hareket etmeleri gerektiğinin farkına varmalarındır.

Yazılı kaynaklara baktığımızda tarihte yapılmış ilk anlaşma Hititler zamanından kalmadır. Hititler ve Mısırlılar arasında yapılan Kadeş savaşı sonrası yapılan Kadeş anlaşmasıdır, bu anlaşmanın maddelerine baktığımızda, iki ülkeden birisine yönelik bir saldırı yada tehdit karşısında ötekinin ona yardım edeceği,

---

⁶³ Kissenger, age s.60-64

⁶⁴ Sander age, s. 104

yani birisine yönelik tehdidin ortak tehdit kabul edileceği şeklindedir.⁶⁵ Kadeş anlaşmasının yapıldığı tarihe bakacak olursak o günden bu güne kullanılan diplomatik metodun pek değişmediği görülmektedir. İnsanlık ortak tehdide karşı her zaman birlikte hareket etme gereği duymuştur.

Devletlerarası diplomatik ilişkileri değerlendirirken; geçmişte devletlerarası ilişkilerin nasıl yürütüldüğüne bakmamız gerekir. Yunan şehir devletleri her biri birbirinden bağımsız yapılardan oluşmasına karşılık dış tehditlere karşı birlikte hareket etmişlerdir. Ayrıca aralarındaki ilişkileri düzenlemek için bazı ortak kurallar belirlemişler; savunma, dini festivaller ve ticari ilişkiler gibi konularda ortak anlaşmalar yaparak düzeni sağlamışlardır. Bu şehir devletleri birbirilerini daha iyi tanıyabilmek için elçiler kullanmışlar ve barış halini korumak için ortak hukuk kuralları belirlemişlerdir.⁶⁶

Eski Yunanlıların uluslararası işbirliğinin ve hatta devletler arası kuruluşların ilk temelini oluşturduğu görüşü hakimdir. Bu görüşler; ilk olimpiyatların eski yunanda İÖ 9 yy da Olimpik Mütareke(Ekecheria) adı altında, Elis’li Iphitos, Pisa’lı Cleosthenes ve Isparta’lı Lycurgus arasında imzalanan bir sözleşme ile yaratılmıştır. Daha sonra diğer bütün yunan şehirlerinin onaylaması ile mütareke döneminde atletler, sanatkarlar ve onların aileleri ayrıca tüm ziyaretçiler Olimpiyat oyunlarına katılmak ve seyretmek için güvenli bir şekilde tüm Yunan şehirlerine seyahat edebilmekteydi.

Diplomasiyi birbirlerinin varlığını korumak böylece ticaret alanlarını geniş tutmak ayrıca festivallerini güvenli ortamlarda gerçekleştirmek için kullanmışlardır diyebiliriz. İlk elçiler diyebileceğimiz habercileride Yunanlılarda görmekteyiz, bunlar savaş zamanında şehirler arası iletişimi sağlar veya ticari konularda yardımcı olurlardı.⁶⁷

Yunan diplomasisinin ilk uluslararası hukuk ilkelerini yaratmış olduğunda söyleyebiliriz. Yunan medeniyetinin son döneminde mütareke, tarafsızlık, ticaret anlaşmaları, sözleşmeler ve ittifaklar gibi bugünde geçerli olan birçok diplomatik yöntem kullanılmıştır. Örnek vermemiz gerekirse; “İÖ. 6 yy da bir dizi ittifaklar kurmaya girişen Isparta, İÖ. 500 de Peloponez birliğini

---

⁶⁵ İskit, age s. 69

⁶⁶Gönlübol, age s. 10

⁶⁷ Hüner Tuncer, *Eski Ve Yeni Diplomasi*, Ankara, Ümit Yay. 2. baskı, 1995, s.18

kurmuştu. İÖ. 5 yy da Atina Perslere karşı oluşturduğu Delos Birliğine de önderlik ediyordu.”⁶⁸

Roma da diplomasi; Roma diplomasi konusunda pek ilerleme gösterememiş, ancak Yunanlıların kullandığı yöntemleri kullanabilmiştir. Roma diplomasiyi pek fazla kullanmayıp komşuları ile yaşadığı sorunları askeri yöntemlerle çözüme yolunu seçmiştir. Sürekliliği olan diplomatik ilişkiler kurulmamıştı. Romanın diplomasi alanına sağlamış olduğu en önemli katkı hukuk alanında olmuş, savaşın hukukiliği, yapılan savaşın ve barış anlaşmasının hukuki kurallar çerçevesinde gelişmesi konusunda katkıda bulunmuştur.⁶⁹

Romanın ikiye ayrılması ile doğuda yeni bir imparatorluk Bizans ortaya çıkmıştı. Bizans diplomasiyi yeni teknik ve metodlarla geliştirerek kullanmayı tercih etti. Çünkü Bizansın etrafı tehlikeli düşmanlarla çevriliydi. Hepsisi ile mücadele etmesi mümkün değildi. Bu nedenle de diplomasiye çok önem vermiştir. Bizans imparatorluğunun bu kadar uzun süre ayakta kalmasının sebebi olarak ta kullandığı diplomatik yöntemlerin etkili olduğu söylenebilir. İlk olarak Bizans kendisini olduğundan güçlü gösterme özelliğine sahipti. Dünyanın merkezi olarak kabul edilen Konstantinapolis Bizansın başkentiydi ve aynı zamanda Ortodokslar içinde dini bir merkezdi. İmparatorun dini sıfatı onu diğerlerinden üstün kılıyordu. Temel İskit’e göre; Bizans propaganda yöntemini kullanarak elinde olmayan silahları da varmış gibi göstererek gücünü katlıyor ve yenilmez bir nitelik kazanıyordu.⁷⁰

Bizans İmparatorluğu dünya hakimi gibi gösteriliyor. Doğu kilisesi dinin tüm bağlayıcılığını kullanarak bunu diğerleri üstünde kullanıyordu. Ama Bizansın başvurduğu en etkili yol düşmanlarını birbirine düşürüp onları bölerek daha zayıf hale getirmektir. Tüm bunlar Bizansta elçilik kurumunu çok önemli bir hale getiriyordu. Elçiler diğer devletlerin ne gibi planları olduğunu çözmekle uğraşılıyor, bunun için her türlü entrikayı da kullanıyorlardı diyebiliriz. Ayrıca Bizans imparatorluğu bünyesinde dış işlerinden sorumlu bir bölümde oluşturulmuştu.⁷¹

---

⁶⁸ İskit, age s. 73

⁶⁹ Tuncer, age s. 19

⁷⁰ İskit age s. 78

⁷¹ İskit age 81-82

Tarih biraz daha ilerledikçe diplomasi ve diplomatik yöntemler daha fazla kullanılmaya başlandı. K. İtalya'da Venedik cumhuriyeti kendine özgü bir idari yapı geliştirmiş ve diğer devletlerle olan ilişkilerini düzenlemekte diplomasiyi ve diplomatik yöntemleri kullanmıştı. Kullanılan metotlar güç dengesi sistemine benziyor denilebilir. Aralarındaki sorunları savaş yoluyla değil birbirlerinin varlığını koruyarak ve birbirleri üzerinde üstünlük kurmayarak çözmüşlerdir.⁷² Rönesansla birlikte Kuzey İtalyada, kendi aralarında ve Papa ile Kutsal Roma İmparatorluğu bünyesinde sürekli bir elçilik sistemi kurulmuş bu sistem yavaş yavaş Avrupaya yayılmış ve ilk olarak Fransa sarayına Milanolu bir büyükelçi atanmıştır.

Vestefalya öncesi duruma baktığımızda ulus-devletler henüz oluşmadığından herhangi bir siyasi örgütlenmeden bahsedemeyiz. Krallıkların kendilerine ait sınırlı toprakları bulunmaktaydı. Avrupa da hiyerarşik bir yapı etkindi. Krallıkların yanında birçok bağımsız şehir ve feodal lordlar bulunmaktaydı. Kralın gücü oldukça sınırlıydı, bunlar karşısında. Aynı zamanda kilisede halkın ve yöneticilerin üstünde söz sahibi ve dokunulmazlığı olan bir kurumdu.⁷³

Bu kurumlar aralarındaki ilişkileri düzenlemek için bazı anlaşmalar yaparlardı. Krallar ve lordlar arasında veya lordlar kendi aralarında anlaşma yaparlardı ve ilişkilerini buna göre düzenleyip, bazı konularda birlikte hareket ederlerdi mesela Krala karşı.

16. yüzyıl ile birlikte Avrupa a Krallıklarının güç kazanması ile birlikte feodal yapılar ortadan kalkmış merkezileşme; idari ve hukuki örgütler kurmayı mümkün kılmıştır. Savaşların sonunda barış düzenini kurmak yada uluslararası sorunlara ortak çözüm bulmak amacı ile “ad-hoc” nitelikte (yani belirli ve sınırlı bir amaçla toplanan kongre ve konferanslarla başlayan çok yanlı) diplomasi dönemi başlamıştır.⁷⁴

Orta çağlarda, Rönesans ve Reformasyon hareketleri sonrası güç kazanan Krallıkların, feodal beylikleri etkisiz bırakması, milli devletlerin oluşmasını

---

⁷² Arı, age ,s 62-63

⁷³ Arı,age s. 61

⁷⁴ Gönlübol age, s.122

hızlandırdı. Milli devletler daha özgürlükçü bir yapıya sahip olduklarından kiliseden bağımsız olmak istemişler ve kiliseye karşı mücadeleye başlamışlardır.

17 yy hakim olan düşünce tek bir gücün tüm Avrupa'ya hükmetmesi düşüncesi yerini Avrupa'da yeni ortaya çıkan devletlerle birlikte güç dengesi sistemine bırakmıştır. Devletlerden birinin tek başına etkin güç olamayacağı fikri kabul edilmiş ve bundan sonra uluslararası ilişkilerde diplomasiye daha fazla önem verilmiş, Fransız devriminin ve Napolyon'un İmparatorluk çabalarına karşı kurulan ittifak, güçler dengesi sisteminin, Avrupa'ya yerleşmesini sağlamıştır.

Yeni sistemde yer alan büyük devletlerin amacı birbirlerine karşı üstünlük sağlamak değil, ortaklaşa oluşturdukları sistemin içindeki yerlerini korumaktı. Bunu yapacak bir mekanizma oluşturamamışlardı ve bunun için barış konferansları düzenlemeyi uygun buldular.

17. yüzyılda Fransa önemli bir pozisyon almış ve bunu da savaştan çok diplomatik yöntemleri kullanarak sağlamıştı. VI Henry(1584-1610) yönetiminde Fransa Habsburglara olan düşmanlığını sürdürse de, askeri yöntemlerden çok diplomasiyi kullanmıştır, diyebiliriz. Örneğin, Felemenklerin bağımsızlık savaşına destek vererek, İspanya'nın savaş gücünün zayıflamasını sağlamıştır. Bunun yanında Alman Protestan prensliklerine ve İsviçre Kantonlarına ve İsveç'e destek vererek düşmanını yıpratma yolunu seçmiştir. VI Henry asıl amacı; İspanya'nın İtalya ve Hollanda üzerindeki hâkimiyetine son vermek, Macaristan, Bohemya ve Kutsal Roma İmparatorluğunu, Avusturya Habsburglarının hâkimiyetinden kurtarmaktı.⁷⁵ Fransa, XIV Louis döneminde de aynı amaçla Avrupa için mücadele etmeye devam etmiştir.

XIV Louis'in, Avrupa'da sürekli genişleme isteği birçok savaşın yaşanmasına sebep olmuştur. Bu duruma engel olmak için Avrupalı bazı yazarlar yeni planlar geliştirmişlerdir. Bunlar arasında uygulama imkanı pek mümkün olmamış ama daha sonra Viyana düzenlemelerine de etki edecek olan Willam Penn(1644-1718) tarafında 1693 yılında yayınlanan "*essay toward the presedent and future peace of europe*" adlı eserinde devamlı barış için yapılması gerekenleri anlatmıştır. Buna göre; Penn savaşların üç farklı nedenle ortaya çıktığını belirtmiştir. İlk neden var olan durumu korumak, ikinci olarak kayıpları telafi

---

⁷⁵ Wedgwood, age s. 38-39

etmek veya mevcut duruma yenilerini eklemek için, Penn'e göre ilk durum, savunma için yapılan savaş ve haklı olarak elinde bulundurduğu yerin muhafazası için yapılır. İkinci savaş şekli, saldırgan bir nitelik taşımakla birlikte haklı bir savaştır. Kaybettiklerini geri almak için yapılır. Üçüncü savaş şekli ise haksızdır; çünkü, bir devletin daha zayıf komşuları aleyhine ülkesinin genişletmek istemesi üzerine yapılan savaş. Bu sebeple çıkacak olan savaşlara engel olmak için, Avrupa'nın egemen prensleri ile belli zamanlarda bir araya gelerek toplantılar yapmak, uyuşmazlıkları çözecek hukuk kurallarına uyan imparatorluk diyeti yada parlamento kurulabilirdi. Parlamento da taraflardan biri kurallara uymaz ise diğer devletler birleşerek bu devlete karşı zorlama tedbirler almak zorunda kalacaklardır. Parlamentodaki temsilci ve oy sayısı her devletin zenginliğine göre değişecek, Penn'e göre; Kutsal Roma Germen İmparatorluğunun temsilci ve oy sayısı 12, Fransa'nın 10, İspanya'nın 10, İtalya'nın 8, İngiltere'nin 6, Portekiz, Venedik ve Danimarka'nın 3, İsveç ve Polonya'nın 4 gibi, eğer Türkler ve Ruslar bu parlamentoya girmek isterlerse onlarında 10'ar temsilcisi bulunacaktır. Penn, bu şekilde kurulacak bir parlamentonun sağlayacağı faydaları sıralamış ve buna göre; kan dökülmesinin önüne geçilecek, geziler daha kolay ve güven içinde yapılacak, Hıristiyan dünyası, Türk tehlikesine karşı birleşmiş olacak, Avrupa prensleri arasındaki ilişkiler daha sağlam ve dostane olacak, ayrıca prensler bundan sonra siyasi evlenmeler yerine aşka dayanan evlenmeler yapabilecekti. Ama Penn'in öne sürdüğü tüm bu tasarılar bir işe yaramamış ve uygulanmamıştır. Fakat daha sonra yapılacak olan viyana kongresi düzenlemelerine temel oluşturmuştur denilebilir.⁷⁶

XV Louis, dönemi Fransa bir çok sorunla karşılaştı, Fransa XIV Louis döneminde yaşamış olduğu savaşların ağır mali yükü altında ezilmişti. Uzun bir süre kendisini toparlamaya ihtiyacı vardı. Bunu da barış politikası izleyerek yapabiliyordu. Önce iç huzurunu sağlamalı ve dışarıda da güçler dengesini sağlayarak herhangi bir savaş oluşumuna engel olabilirdi. Ama böyle olmadı, Kral XV. Louis savaşlara ağırlık vererek hem ülkesini yıprattı hem de dışarıya karşı korumasız kaldı. Avusturya Taht Savaşları ve Yedi Yıl Savaşlarında Fransa tüm gücünü kaybetmişti. İngiltere tüm bu fırsatlardan yararlanarak, Fransa'nın ticaretini ve imparatorluk gücünü yok etmek için çalıştı. İhtilali hazırlayan sebepler bu dönemde başlamıştır denilebilir.

---

⁷⁶ Gönlübol age s. 29-30

2. FRANSIZ İHTİLALİ VE NAPOLYON BONAPARTE

2.1. İHTİLALLE BİRLİKTE SİSTEMİN BOZULUŞU

İhtilalin çıkış sebepleri; Fransa 17. yüzyıl boyunca ve 18 yüzyıl içinde güçlü kralların hâkimiyeti altında varlığını koruyabilmiş, Avrupa'da güçlü bir devlet olarak diğer Avrupa güçlerine karşı uzun mücadeleler vermiş ve bu mücadelelerden başarı kazanmıştı. Ama XV Louis ve XVI Louis'in başarısız yönetimleri, siyasi yapının zayıflaması ihtilal ortamının oluşmasına sebep olmuştur. 18.yüzyıl boyunca devam eden savaşlar ülkeyi yıpratmış ve ağır mali yük getirmiştir. Savaş giderleri ve saray harcamaları için halktan ağır vergiler alınıyor, her geçen gün verginin miktarı artırılıyor ve halk isyan ediyordu. Bu arada, Avrupa'da ve Fransa'da hızla nüfus artıyor, bununla doğru orantılı olarak ekonomik kaynaklar yetersiz kalıyor, üretim ise artan nüfusun ihtiyaçlarına cevap veremiyordu.⁷⁷

Aslında 18. yüzyılda Fransa diğer Avrupa güçlerine karşı, daha güçlü, burjuvazisi ve köylüsü daha iyi durumdaydı. 1770 ve 1780'lerde dünyayı etkileyen ekonomik kriz Fransa'yı da etkilemiş, sanayisi ve ticareti durma noktasına gelmiştir⁷⁸. İşsizlik artmış, tarım sektörü de yaşanan kuraklıktan dolayı kötü etkilenmiştir. Tüm bu yaşananlar hem aristokrasiyi hem de köylü kesimini etkilemiştir. Bu iki güç hem birbirlerine karşı hem de krala karşı güvensizlik ve nefret duymaya başladılar. Aynı zamanda aristokrasi ve burjuvazi kendi aralarında çekişmekteydi. Aristokrasinin vergi vermiyor olması, burjuvayı

---

⁷⁷ Winks, Kaiser, age s. 140

⁷⁸ Chaerles Tilly, *Avrupa'da Devrimler 1492-1992*, İst, Afa yay., 1995, s 226

rahatsız ediyordu. Aristokraside hızla zenginleşen burjuvaziyi kabullenemiyordu.⁷⁹

Aristokrasi; ihtilal öncesi bütün devlet memurluklarını ve kraliyetteki en üst makamları ele geçirmiş, herhangi bir insanın bu sınıfa geçme hakkı ve bu mevkilerde çalışma imkanı yoktu. Yalnızca her vatandaş kilisede eğitim alabiliyor ve din adamı olabiliyordu. Bu durumda gereğinden fazla din adamının yetişmesine sebep oluyordu. İhtilali gerçekleştiren üç Fransız diplomatıda kilisede eğitilmiş din adamlarıydı. Bunlar Tayllerand, Sieyes ve Fouché'dur.⁸⁰ Fransız devrimi çıkış sebeplerinden biride, bu eski durumun değişmesi isteği ve burjuvazinin de yönetimde söz sahibi olmak istemesi olmuştur.

Tüm bunların yaşandığı sırada ekonomik krizin yaşanması yönetimin etkin bir çözüm yolu bulamıyor olması bu iki gücün monarşiye karşı birlikte hareket etmesine sebep oldu.⁸¹

Kral tüm bu yaşananlara daha fazla dayanamadı ve 1614 den beri toplanmayan *Etat's Generaux*'ya⁸² toplamasına karar verdi.⁸³ Aslında XVI Louis aristokrasinin de vergi alabilmenin yollarını arıyordu ve toplantıya çağırdığı *Etats Generaux*(genel meclis) ile bunu sağlayabileceğini düşünüyordu.

XVI Louis meclisin açılış konuşmasında mali durumun düzeltilmesi gerektiğinden ve bunun içinde vergilerin artırılması gerektiğini savunuyordu. Ama

---

⁷⁹ Albert Saboul, **1789 Fransız İnkılabı Tarihi**, İst, Cem yay. 1969 s. 13

⁸⁰ Stefan Zweig, **Bir Politikacının Portresi "Fouché"**, İst. Cem yay. 1969 s. 16-17

⁸¹ Lee, age s. 11-13-14

⁸² Fransa'da *Etats Generaux*lar merkezi devletin toplum içinde sivrilen sınıflara danışmasından ve mali destek aramasından doğmuştur. *Etats Generaux*'ların kötü feodaliteye dayanır. Fransa Kralı Philippe Bel ilk defa 10 Nisan 1302 tarihinde o zamana kadar *Curia Regis* (Sadece rahiplerin ve üst düzey devlet memurlarının katılabildiği kralın karar yetkisini kısıtlayan ve devlet yönetimine ortak olan kurum)'lara katılan asillerle kilise büyüklerinden başka imtiyazlı kentlerin temsilcilerini de Paris'te ünlü Notre Dame kilisesinde yapılacak olan toplantılara çağırarak "*Etats Generaux*'ların kurulmasını sağlamıştır. Böylece yavaş yavaş zenginleşen burjuvazinin kent halkı tarafından seçilen *Etats Generaux*lar temsili meclisler niteliğini kazanmışlardır. *Etats Generaux*larda seçmenle temsilciler arasındaki hukuki ilişkiyi bugünkü seçmen ve milletvekili arasındaki ilişkiden ayrılabilmek için birincisine emredici vekalet diyoruz. Burada seçmenler oy verdikleri kişilere "*Etats Generaux*lara git, kararlaştırdığımız ve bizim sana söylediğimiz hususların dışına çıkmadan, bizim yerimize konuş." Demektedirler. *Etats Generaux*lara seçilen vekil, seçmenlerin kendine bildirdiği yönde konuşmak, oy kullanmak ve mütaala da bulunmak zorundadır. Vekil bu talimatların dışına çıkamaz; kendi dilediğince oy kullanamaz veya mütaala da bulunamaz. Aksi halde bölge halkı kendini azledebiliriz.

Ahmet Eyicil, **Siyasi Tarih**, Ankara, 2. baskı, Gün yay. 1991 s. 24

⁸³ Toktamış Ateş, **Siyasi Tarih I**. İst. İktisat fakültesi yay. 1989, s. 111-112

Kraldan beklenen bu değildi, istenilen ekonomik durumun düzeltilmesi, siyasi durumun yeniden ele alınıp yeni reformlar getirilmesi bekleniyordu. Fakat kral, halkın tepkisini çekmişti. Oylama sırasında aristokrasi ve halk arasında sorunlar yaşanmış, halk biz nüfusun %96'sını oluşturuyoruz diyerek oylamada adil davranılmasını istemişler ve ulusal meclisin kurulması gerektiği fikrini kabul etmişlerdir⁸⁴

17 Haziran 1789'da kurulan Kurucu Meclisin aldığı ilk karar halk adına egemenlik hakkının kendilerinde olduğu ve meclisin izni olmadan halktan vergi toplanamayacağını bildirdiler, ulusal meclisin kurulması devrimin ilk habercisidir. Eski rejimde alışık olunmayan kavramlar ilk olarak 1789 sonrası kullanılmaya başlanmıştır.

Bu yeni oluşan durumda halk, soylulara karşı kralın desteğine ihtiyaç duyarken, kralda aynı şekilde soylulara karşı halkın desteğine ihtiyaç duyuyordu. Halk egemenliği, eşitlik kavramları bugün anladığımız anlamda henüz gelişmemişti. XVI Louis halktan gelen taleplerin birçoğunu yerine getiriyordu, ama bu taleplerin Krallığa karşı bir hareket olduğunu anlayamadı.⁸⁵ Kısa süre sonra iki taraf birbirine karşı harekete geçti. Kralın askerlerine karşı, halk tarafından oluşturulan gönüllüler, kral olayları bastırmak için harekete geçtiğinde daha önce karşılaşmadığı kadar büyük bir orduyla karşılaştı ve XVI Louis oluşan bu durumdan korkarak halk meclisinin isteklerini kabul etmek zorunda kaldı. Eski rejimden farklı olarak yeni kavramlar kullanılmaya başlanmış, halk birlikte hareket etmelerinin farkına varmış ve kralın da “mutlak güç” olduğu gerçeği değişmiştir.⁸⁶ Kralın geri adım atması halkı daha da etkilemiş Fransa'nın birçok yerinde, köylü ayaklanmaları yaşanmış, şehirlerde ise belediye örgütleri oluşturulmuş, ulusal meclis derebeylik haklarını kaldırarak feodalitenin sona erdiğini açıklamışlardır. Artık Fransız halkı kendi egemenliğine sahip çıkıyordu.

Kurucu meclis, 26 Ağustos 1789 da yayınladığı İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi ile bütün dünyaya örnek olacak bir belge hazırlamıştır. Bu belge 17 maddeden oluşan, sosyal ve siyasi hayatın tüm kötülüklerinin tek nedenini, insanın doğuştan sahip olduğu ve her zaman için var olan haklarının unutulmasına, bu

---

⁸⁴ Winks, Kaiser, age s. 145

⁸⁵ Tilly, age s. 122

⁸⁶ Ateş, age s. 118-119

haklara gereken saygının gösterilmemesine bağlamaktadır. Bildiriye göre; insanlar, hukuk bakımından, hür ve eşit doğarlar, hür ve eşit yaşarlar. Her insan, başkalarının özgürlüğüne saygı göstermek şartı ile istediğini yapabilme serbestliğine sahiptir. Düşüncelerini başkalarına serbestçe açıklama, insanın en önemli haklarından biridir. Her insanın, hürriyet, mülkiyet, güven ve baskıya karşı koyma, doğal hakkıdır. Her türlü hâkimiyetin esas kaynağı millettir. Hürriyet başkalarına zarar vermeyerek, her şeyi yapabilmek demektir; kanun, genel iradenin ifadesidir, her insan ister şahsen ister temsilcileri vasıtası ile kanun yapılmasına dahil olma hakkına sahiptir. Bütün vatandaşlar kanun karşısında eşittirler.⁸⁷ Tüm bu maddeler bu bildiriye yer almış ve uygulanmaya konmuştur.

2.1.1. Güç Dengesinin Bozulması, Sürekli Savaşlar

Fransız ihtilali öncesi Avrupa beş büyük hanedanlık tarafından yönetiliyordu. Avusturya'yı, Habsburg Hanedanı, İngiltere'yi Orange Hanedanı, Fransa'yı Bourbon, Prusya'yı Hohenzoller ve Rusya'yı da Romonoflar yönetiyordu.⁸⁸ Bu hanedanlar uzun yıllardır iktidarı ellerinde bulunduruyorlar ve güçlü ve sarsılmaz bir yapıya sahipler Avrupa'da.

Bu devletlerarasında kuvvete dayalı bir denge sistemi bulunuyordu. Devletlerarası ilişkilerde hukuki herhangi bir bağlılığı olmadığından kuvvetli olanın zayıfı ezmesi doğal idi. Bu duruma engel olacak tek güç kuvvetler dengesi idi. Fransa bu dönemde Avrupa hakimî güç rolünü üstlenmişti.

XIV Louis(1643-1715) dönemi Fransa Avrupa'nın en güçlü kara devleti konumuna yükselmişti. Avrupa da Fransa, ihtilal öncesi yirmi beş milyon nüfusa sahip oldukça güçlü bir devlet olarak varlığını sürdürüyordu. Ordusu, idari teşkilatı ve ekonomik durumu güçlü idi. XIV Louis tek amacı Avrupa'da güçlü bir Fransa yaratmak ve bunun içinde kendisine rakip olarak gördüğü Habsburg İmparatorluğunu bertaraf etmesi gerekiyordu. Habsburglarla yaptığı savaşlar Avrupa savaşı haline dönüşmüş, diğer güçler Avrupa'da güçlü bir Fransa

---

⁸⁷ Saboul,age s.157

⁸⁸ Eyicil,age s. 15

istemediklerinden Fransa'ya karşı Habsburglarla ittifak oluşturmuşlar ve yapılan savaşlar, Fransa'nın güçlü yapısına zarar vermeye başlamıştı.⁸⁹

İngiltere kıtada dengenin dengeleyicisi rolünü üstlenmiş herhangi bir devletin Avrupa'ya egemen olmasına engel olmak için çalışıyordu. Eğer böyle bir durum gerçekleşirse İngiltere'nin ticari menfaatleri ve sömürge alanları zarar görecekti. Belçika ve Hollanda önemli kaynaklara ve ticari zenginliğe sahip devletlerdi. Bu devletler, İngiltere ve Fransa arasında rekabete sebep oluyordu.

Fransa 1763'te Paris anlaşması ile Hindistan ile Amerika'daki sömürgeleri İngiltere'ye bırakmak zorunda kaldı. Bu anlaşma ile denizlerde hakim durumda olan İngiltere, Fransa'nın Avrupa'daki etkisiz hale getirmeyi başarmıştır. Ama kısa süre sonra Amerikan Bağımsızlık mücadelesinde, Fransa İngiltere'ye karşı Amerikan kolonileri yanında yer alarak dolaylı yoldan İngiltere'ye zarar vermiştir.

Avrupa kıtası üzerinde Fransız politikası, Alman Prenslерinin birleşerek üstün bir kuvvet olmasını önlemektir. Bu duruma engel olmak içinde Avusturya ile birlikte ittifak ilişkisi bile kurabiliyordu. Bu dönemde sürekli ittifak ilişkileri yoktu. Güç dengesini sağlamak için değişken ittifak ilişkileri kuruluyordu. Prusya kralı II.Frederick, İngiltere(1756)ile ittifak yapınca, Fransa buna karşılık 1757'de Avusturya ile ittifak yaptı. İki devlet arasındaki anlaşmazlık Yedi Yıl Savaşlarının sonunda yapılan 1763 Paris Anlaşması ile sona ermiş ama rekabet uzun süre devam etmiş ve bu durum yeni savaşların yaşanmasına sebep olmuştur.⁹⁰

İhtilal öncesi Avrupa'nın durumuna bakıldığında; Fransa kuzeyindeki Hollanda ve Belçika ile ittifak yapsa da bu devletler güçlü değildi. Avusturya orta Avrupa'da bulunan Macaristan ve Çekostavakya ya hâkimdi. Habsburg hanedanına dahil olan Avusturya kralı aynı zamanda Kutsal Roma İmparatoruydu. Germen topluluğunu oluşturan büyüklü küçüklü 12 devlet 1648 Vestefalya Anlaşmasından beri bağımsızdı. Avusturya ile Prusya Alman topluluğunda nüfus itibariyle üstünlük iddiasında bulunarak devamlı rekabet halindeydi. Her ikisi de Alman birliğinin öncülüğünü yapmak niyetindeydi. Fakat Prusya liderliğinde Alman birliği oluştu.

---

⁸⁹ Çoşkun Uçok, *Siyasi Tarih 1789-1960*, Ankara, Ankara Üni. Hukuk Fakültesi yay, 1975, s, 13

⁹⁰ Winks, Kaiser, age s. 89

Prusyanın nüfusu azdı ama genç ve dinamik bir yapıya sahipti ve kısa sürede II. Frederichin etkisiyle güçlü bir orduya ve stratejiye sahip oldu. Prusya ve Avusturya arasında önemli çekişme konusu olan Silizya'yı, Prusya'nın alması üzerine ve Polonya'yı bölmeye çalışması önemli bir güç haline dönüşmesine sebep oldu. Prusya topraklarını genişletmek için II. Frederich zamanında her türlü entrika, baskı, ittifak ilişkisi, siyasi ve askeri gücünü kullandı. Protestan Alman Prenslarını kendi yanına topladı buna karşılık Avusturya da Katolik Alman Prenslarını kendi yanına topladı.⁹¹

18. yüzyılda Doğuda yeni bir güç ortaya çıkmaya başladı ve Avrupa üzerinde etkili stratejiler izlemeye başladı, Rusya, Baltık denizi, Polonya, Karadeniz, Volga, Ural dağlarına doğru genişledi. Asya da bir sömürge İmparatorluğu kurmayı başarmıştı. 1789 Fransız İhtilali sırasında, Rusya Doğu Avrupa'nın en güçlü devleti konumuna yükselmişti. Fransa ve Avrupa için yeni bir tehdit haline geliyordu.

İngiltere ise ihtilal öncesi Avrupa kıtası üzerinde kuvvetler dengesini takip ediyor. Bu nedenle Avrupa'da kendisinden daha güçlü bir devlet istemiyordu. Bu anlamda Belçika ve Hollanda'nın güçlü bir devletin eline geçmemesi gerekiyordu bu nedenle Fransa ile sürekli rekabet halindeydi. İngiltere 1780 lerde en büyük sömürge devleti oldu. Fransa ile sömürge yarışına girdi.

Fransız ihtilali başladığında İngiltere bu durumdan oldukça memnundu çünkü Fransa'nın ihtilal sürecinde zayıflayacağını ve Avrupa'da etkili olamayacağını düşünüyordu. Ama devrimin gelişim sürecinde göstermiş olduğu başarı, Fransız halkının birlik içinde mücadele etmesi ve büyük bir kuvvet olarak Avrupa'yı tehdit etmesi söz konusu olmuştu. Tüm Avrupa güçleri oluşan bu yeni duruma karşı Fransa ile mücadeleye başlamışlardı.

İlk olarak 1793'te Avusturya ve Prusya'nın Fransa'ya açtığı savaş sonucu Fransa yenilmişti. Çünkü savaşacak olan ve orduyu kumanda edecek asiller ülkeyi terk etmişler, Fransa'nın silahlı direniş yapacak askeri birliği yoktu. Ama bu eksiklik kısa sürede fark edilecek ve Fransa halkı milli duyguları ile hareket ederek gönüllülerden oluşan askeri birlikler kuracaktır. Bu birlikler sayesinde düşmanın ilerleyişi durdurulmuştur.

---

⁹¹ Eyicil, age s.16-17

Bu arada Kralın Fransa'dan kaçmak istemesi ama başarılı olamayarak yakalanması sonucu idamına karar verilmiş, Fransa'da cumhuriyet ilan edilmiş ve diğer Avrupa güçleri oluşan bu yeni durumdan dolayı paniğe kapılmışlardır. Fransa'ya karşı oluşturulan ittifaka İngiltere, İspanya, Hollanda ve İtalya'da dahil olmuş, Fransız orduları artık savunma durumundan çıkıp taarruza geçmişlerdir. İlk olarak, Hollanda'yı işgal etmişler bu durum İngiltere'nin çıkarlarına ters düşmüş, daha sonrada Ren nehrinin sol kıyısına doğru olan toprakları işgal ediyor, güneydeki Fransız orduları da ilerlemeye işgale devam ediyorken, Fransa topraklarını genişletiyor ve Avrupa dengesini bozuyordu.⁹²

Avrupa'nın dengesinin bozulması İngiltere'yi rahatsız ediyordu ve bu nedenden dolayı 1793 yılında İngiltere Fransa'ya savaş açmıştır. Bu savaşa tüm Avrupa güçleri dahil olmuş, İngiltere'nin savaşa sadece para desteği sağlaması doğrudan savaşa katılmamış olması Fransa'nın işini kolaylaştırdı ve Fransa savaşlardan başarı ile çıktı ve Avrupa devletleri ile sırası ile barış anlaşmaları imzaladı.

1795 yılında ilk olarak, Prusya ile daha sonrada Hollanda ve İspanya ile Fransa barış anlaşmaları imzaladı ve bu Avrupa güçleri, Fransa cumhuriyetini resmen tanıdılar.

Diğer tarafta İngiltere ve Avusturya ile olan savaş durumu devam ediyordu. Avusturya ile yapılan savaşın komutanlarından biriside Napolyon Bonaparte'dır. Napolyon'un üstün komutanlık yetenekleri sayesinde kısa sürede İtalya'nın kuzey kısmını ele geçirmiş bu durum sonucu Avusturya barış istemek zorunda kalmış ve 1797 yılında "Compo Formia" Barış Anlaşması imzalanmıştır.⁹³ Bu anlaşma ile Avusturya, Belçika'yı ve Ren nehrinin sol kıyısına kadar olan topraklarını kaybediyor. Bu bölgeler Fransa'ya veriliyor, ayrıca Venedik Devleti ortadan kaldırılıyor, toprakları Fransa ve Avusturya arasında bölüşülüyor.⁹⁴ Venediğin bu şekilde parçalanması ve Fransa'nın eline geçen Yedi Ada, Balkanlar

---

⁹² Saboul, age s. 310

⁹³ Winks, Kaiser age s. 168

⁹⁴ Eyicil,age s. 30

ile sınırdı ve ihtilal fikirlerinin Osmanlı topraklarında, Balkanlarda yayılmasını kolaylaştırmıştır.⁹⁵

Napolyon'un bu başarısı onu öne çıkarmış ve İngiltere ile yapılacak savaşın komutanı yapmıştır. Napolyon'un amacı doğrudan İngiltere ile savaşmak değil onun sömürgelerine giden yolu kapatmak ve onu çaresiz bırakmaktı. Bu amaçla ilk olarak Mısırı işgal edecek ve İngiltere'nin Hindistan ile bağlantısını kesecekti. Mısırı işgal etti. Osmanlı toprağı olan Mısırın işgali Rusya'yı rahatsız etmiş ve Fransa'ya karşı yapılan savaşa artık Rusya da dahil olmuştur. Rusya Fransa'nın daha fazla ilerleyerek Osmanlı topraklarını işgal etmesinden rahatsızdı. Fakat Napolyon'un bu seferi çok başarılı geçmedi Osmanlı devleti ile bir barış anlaşması imzalamadı ve geri dönmek zorunda kaldı.⁹⁶

Diğer tarafta Avusturya da Rusya ile ittifak kurarak Kuzey İtalya'yı işgal etti ama bu işgal kısa süreli oldu geri dönen Napolyon ülkesinde yönetimi ele geçirdikten sonra Güney Almanya ya ordu göndererek Avusturyalıları yendi. Ardından İtalya'yı ele geçirdi ve 1801 yılında Avusturya ile Luneville Anlaşması yapıldı ve 1797 deki Compo Formio Anlaşmasının şartları tekrar kabul edildi. Bunun ardından Rusyada Fransa'ya yanaşmak zorunda kaldı. Yalnız kalan İngiltere'de barış istedi ve 1802'de Amiens Barış Anlaşması imzalandı. Bu anlaşma ile İngiltere Fransa'nın işgal ettiği toprakları ve buralarda kurduğu cumhuriyet rejimlerini tanıdı. Bunun üzerine Fransa'da Mısırı tamamen boşalttı.⁹⁷

Napolyon'un kazanmış olduğu bu üstün başarılarından sonra halkın sevgini kazanmış ve kendisini 1804'te imparator ilan etmiş ve Napolyon Bonaparte devri bundan sonra başlamıştır.

2.1.2. Monarşinin Güç Kaybetmesi

---

⁹⁵Fahir H. ARMAOĞLU, *Siyasi Tarih I, 1789 - 1960* Armaoğlu Ankara, 3. baskı, Ankara Üni. Siyasal Bilgiler Fak. yay. 1975, s. 20

⁹⁶ D. M. Ketelbey *A Short History Of Modern Europe*, Oxford at the Clarendon press, 1934, s 84

⁹⁷ Ketelbey, age s. 86

Mutlak monarşi konusunda en güçlü örnek Fransa da XIV Louis döneminde yaşanmıştır. Mutlakiyetçi krallık; Tanrıyı iktidarın kaynağı olarak gören Fransız monarşisi en güçlü dönemine XIV Louis zamanında ulaşmıştı.⁹⁸ “Tanrısal kökenli iktidar sınırsız ve değişmezdi.” XIV Louis’in açıklamalarında; “insanlara bir takım krallar ihsan eden Tanrı bu krallara kendi vekilleri olarak saygı gösterilmesini istedi.” İktidarın kaynağını Tanrıda gören Kral devlete ait tüm yetki ve kuralları kendinde toplamıştı. Kralın otoritesinin sınırı kendi vicdanı olarak kabul ediliyordu. Kralın mutlak egemen güç olduğu, onun üzerinde herhangi bir kurumun olamayacağı belirtiliyordu. Devrim öncesi mutlak monarşinin gücünü anlamak için XV Louis’in emirnamesinde belirttiği gibi “Tacımızı Tanrı’dan almaktayız, yasama gücü kayıtsız, şartsız bendedir, toplum düzeni tamamıyla benden doğar, milletin hak ve menfaatleri tabi ki bende toplanmıştır, ve yalnız benim elimdedir.”⁹⁹ Yine XIV Louis de “kralın otoritesinin sınırı kendi vicdanıdır ve onun otoritesinin üzerinde herhangi bir kurumun olamayacağı belirtmiştir.”¹⁰⁰ Fakat kralın yetkisinin sınırsız olmasına karşın, uygulamada kralın yetkilerine müdahale eden meclisler bulunmaktaydı. Bunlar Genel Meclisler(Etats Generaux), Parlamentolar ve Paris Parlamentosu idi.

Genel meclislerin görevi, Kralın önerdiği vergileri onaylamak, bazı konularda görüşlerini Krala sunmaktı, ama asıl görevleri danışma kurulu gibiydi Mutlakiyetçiliğin güçlenmesi ile bu meclislerin etkinliği tamamen ortadan kalkmıştır.¹⁰¹

Devlet kavramının oluşum sürecine bakıldığında insanların bir arada yaşarken uyması gereken kurallar olmalıdır. İnsanların bir düzen içinde yaşaması ve bu düzenin gerektirdiği kurallara göre hareket etmelerini sağlayacak bir denetim mekanizmasına sahip olmaları gerekir. İşte bu noktada devlete yani siyasal topluma devlet kavramalarını düzenleyici bir güç olarak ihtiyaç vardır.

Aristotelesin açıklamalarına göre; metafiziksel olarak parça için doğru olanın bütün içinde doğru olacağına inanması; öyleyse parçanın(yani bireyin) mutluluğa ulaşması için düzen ve dinginlik gerekiyorsa bütünü yani toplumun mutlu olabilmesi için evrensel barışın sağlanması gerekmektedir. Toplumların düzeni için barış gereklidir. Bunu sağlayacak güçte düzeni getirecek olan devlettir.

---

⁹⁸ Ateş,age s. 105

⁹⁹ Ateş,age s.105

¹⁰⁰ Mehmet Emin Ruhi, Fransız Devriminde Bir Başrol Oyuncusu, Ankara, Liberte yay. 2002 ,s. 11-12

¹⁰¹ Pirene,age s, 955

Aristoya göre; tek bir kralın yönetimi mutluluğu getirecektir. Eğer birden fazla Kral olursa her birinin ayrı mutluluk istekleri dengeyi bozacaktır. Tek bir kral olmalı ve bu kişide Monark ya da İmparator olarak adlandırılmalıdır. Böyle güçlü bir imparatorluğun oluşumunu ilk olarak Roma'da görmekteyiz. Monarkın hakim güç olduğu bu dönemden sonra kilisenin hakimiyeti tüm ortaçağ boyunca devam etmiş ama reform hareketlerinin başlaması ile tekrar Monarkların güçlendiğini görmekteyiz. Dante'ye göre, insanlığın iyiliğe ulaşması Tanrıya benzemek istemesi olasıdır. Tanrı birliği içerdiğinden insanlığın bir olması ve birliği oluşturmasıyla mümkündür.¹⁰² Bu birliği de tek bir gücün altında birleştirmek gerekir. Prens veya Monarkın, Monark adaleti sağlayandır. Gökyüzündeki tanrının yeryüzündeki gölgesi gibidir. Monark insanlığı yönetebilir. Öyleyse en iyi siyasal toplum bütün dünyayı kapsayan monarşidir. Dante'ye göre; birin etkin olması iyi, çokluğun etkin olması ise kötüdür. “İyilik birden, kötülük çokluktan kaynaklandığına göre tek kişinin krallığı moral bir zorunluluk olarak belirtilmektedir. Üstelik toplumda uyumun, düzenin tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için bütün istençleri birlik içine sokup yönlendirecek üstün bir istence gereksinim vardır. Bu istenç, bütün insanların üstünde yer alan Monarkın istencinde başka bir şey değildir.”¹⁰³

Monarşiye yüklenen diğer bir önemli özellikte monarşi altında yaşayan bireylerin özgür olduğunun belirtilmesi “yuttaş yönetici için yaşamaz”, “yönetici yuttaş için yaşar” yani “kral halk için vardır” Aristo ve Dante'ye göre; Monarşi yuttaşların kendileri için var olmalarına olanak tanıyan özgürlüğü tanıdığı için en iyi siyasal rejimdir. Başta demokrasi olmak üzere diğer yönetim biçimleri insanları köle durumuna indirdiğinden kötüdürler.

İmparatorluk makamının en güçlü yaşandığı dönem Roma İmparatorluğu dönemi idi. Kilise otoritesi ruhani olanla sınırlandırılmış, dünyevi otorite yalnızca imparatora aittir. İmparatoru ise tanrının seçtiğine inanılır. Ama Roma İmparatorluğunun yıkılışı ve ardından yaşanan süreçte Kutsal Roma İmparatorluğunun yeterli gücü elinde bulunduramaması kilisenin etkisini artırmasına sebep olmuş, kilisenin ruhani gücünü dünyevi otoritenin üstünde görmüş, papanın bu üstünlükle siyasal iktidarları kontrol etmek istemesi bir

---

¹⁰² Ağaoğulları ge s. 44

¹⁰³ Ağaoğulları, age s. 45

ikiliğin oluşmasına sebep olmuş ve düzensizlik doğmuştur. Halk kime itaat etmesi gerektiğini bilememiştir. Kilisenin eline verilmiş olan ikna etme gücü (inandırma) zamanla zorlamaya ve yargı gücünü kullanarak yaptırma dönüşmüştür. Böylece siyasal iktidar devre dışı kalmıştır.¹⁰⁴

Kilisenin ve papanın bu gücü kırılmak istenmiş ve bunun içinde ilk olarak bazı açıklamalara ihtiyaç duyulmuştur. Evrensel kilisenin başında bir otoritenin bulunduğu hiyerarşik bir toplumsal örgütlenme değildir. Din adamlarının birbirlerine karşı ruhani bir üstünlükleri yoktur. İsa'nın bütün havarileri eşittir. Buna göre de papanın en üst dinsel otorite olduğunu iddia etmenin hiçbir sağlam temeli yoktur. Ayrıca kilise papazların veya keşişlerin bulunduğu bir alan olmamalıdır. İnananların tümü kilisenin içindedir. "Kilise aynı imanı taşıyan ister laik ister dindar insanların toplamını oluşturmaktadır" denmektedir.¹⁰⁵

Tüm bunlardan dolayı kilise içinde yer alan papanın değerleri üzerinde dinsel iktidar savında bulunmasının hiçbir dayanağı yoktur. Papanın dinsel iktidarı gibi dünyevi iktidarında meşru değildir. Din adamlarının görevi ruhların kurtuluşu ile ilgilenmektir. Bu dünyadaki yeterli yaşamın sağlanması veya yönetilmesiyle hiçbir ilgisi yoktur. Kutsal işlevi bakımından kilise dünyevi bir nitelik taşımaz ve bu yönüyle de sivil toplumdan ayrı düşünülemez. Kilise toplumsal bölümlerden biridir. Bölümlerin bütünle bağımlı olması gibi o da sivil topluma bağlıdır tüm bunların sonucu olarakta kilise sivil yasaya ve bu yasayı uygulayan Monarka boyun eğmek zorundadır.

Fransada 17. yüzyıldan itibaren Monarşinin papalık karşısında güç kazandığı dönemdir. Vestefalya Anlaşması ile başlayan bu süreç Fransız İhtilaline kadar devam etmiştir. Aynı zamanda Monarşik otoriteyi Papalığa kabul ettirmişlerdir. Papalığın güçlü silahlarından biri olan engizisyon mahkemeleri kapatılmış, rasyonalizm fikirleri hızla yayılmaya başlamıştır. 1773'den itibaren İsa Cemiyetlerinin dağıtılmasına karar verilmiş. Ardından da Katolik devletlerde kilisenin işgal ettiği yerlere el konulmuştur. Birçok üniversite ruhban sınıfının nüfusundan kurtarılmış, ilk ve orta öğretim laikleştirilmiştir.¹⁰⁶

---

¹⁰⁴ Ağaogulları age s. 70

¹⁰⁵ Ağaogulları, age s. 71

¹⁰⁶ Pirene, age s. 901

Fransız ihtilali ile birlikte Avrupa da din konusunda da bazı sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Devrimden hemen sonra din adamları ve kilise teşkilatında yeni düzenlemelere gidildi. Papanın din adamları üzerindeki otoritesi aynen kalıyordu ama Papalığın ihtilale karşı tepkisi çok fazlaydı ve Papalık “insanlar arasındaki eşitlik ve hürriyeti” yaymaya çalışan ihtilal fikrine tamamen karşıydı. Ayrıca din adamlarının yeni alınan kararlarla devlet memuru konumuna gelmeleri Papalığı rahatsız etmişti.¹⁰⁷ İhtilal sürecinde ihtilalciler ve din adamları, Papalık arasında sorunlar yaşanmaya devam etmiştir.

Aynı dönemde Krallık ve Papalık arasında da sorunlar yaşanmaya başlamıştı, Kral ihtilal ile birlikte anayasanın maddelerine bağlı kalacağına yemin ediyordu, diğer tarafta da Papalığın dinsizlik olarak gördüğü kilise reformlarını kabul ederek tanrıya karşı geldiğini düşünüyordu. Diğer taraftan Papalık, rahiplerin sivil memur durumuna gelmesi ile ilgili olarak yayınladığı kararlarla kralın karşısında yer alıyordu. Böylece Kralda, Papalığa karşı cephe almış oluyordu.

Bundan sonra Fransa iki kampa ayrılmıştı, bazı rahipler kurucu meclisin reformlarını yerine getirirken bazıları buna itiraz etti. İtiraz edenlerin maaşları ödenmedi, halkın bir kısmı da bu rahiplerin yanında yer aldılar. Fransa iki kampa bölünmüş bir durumdaydı. Bir tarafta reformist Jakobenler, diğer tarafta Papalık yandaşları, Jakobenler aynı zamanda Katolikliğede cephe almışlardı.¹⁰⁸ İhtilal, ilk yıllarından itibaren hem kendi rahipleriyle hem de Papalıkla mücadeleye etmeye başlamıştı.

2.1.3. İdeolojik Ve Kavramsal Değişimler

Sieyes’e göre; devrimden önce var olan tanrısal egemenlik anlayışı yerini devrimle birlikte “ulusal egemenlik” anlayışına bırakmıştır.

İhtilalle birlikte, “egemenlik tektir, bölünemez, devredilemez ve zamanaşımı ile kaybedilemez, ulusa aittir. Eski rejimin tamamen değiştiği ve

---

¹⁰⁷ Pirene, age s. 954

¹⁰⁸ Pirene, age s. 954

“kralın tek mutlak güç olduğu ve tanrının yeryüzündeki gölgesi” olduğu anlayışı değişmiş, “egemenliğin yalnızca ulusa ait olduğu” kabul edilmiş ve “ulus egemenliğinin temsilciside ulusun seçtiği mecliste” olmalıdır anlayışı yerleşmiştir.
109

Devrim öncesi mutlak hakim kral iken devrimle birlikte kralın yerini “ulus” alacaktır. Ulusal meclis devletle kralın kişiliğini birbirinden ayırmış ve kralın yerine ulusu geçirmiştir. Devletle özdeşleşmiş olan kral, bundan sonra ulusun bir üyesi haline gelmiştir.

Ulus egemenliği kuramı; doğrudan doğruya kralın gücünü kırmaya yönelmiş bir düşünceyi ifade etmektedir. İhtilalciler yönetimi etkisiz kılınca, yönetimden kalma egemenlik hakkına yeni bir sahip aramışlar ve bunu ulus olarak açıklamışlardır.¹¹⁰

Fransız devrimi ile birlikte egemenliğin yeni sahibi ulus kavramının anlamı; hukuk önünde eşit bireylerden oluşan bir bütündür. Ulusu meydana getiren bireylerin teker teker hiçbir güçleri yoktur, ancak bütün bireyler ulus kavramı altında birleşerek güçlü ve bölünmez bir bütün oluşturabilirler. Yeni oluşturulacak anayasada ulusa dayanacak ve onun örgütlenmesini sağlayacaktır.¹¹¹

1791 anayasasında yer alan “egemenlik millete aittir”, “bütün iktidar millettten doğar” ve “kanundan daha üstün bir otorite yoktur ve kral ancak kanunla hükümdarlık yapar”¹¹² maddelerle yani egemenlik anlayışı ortaya konuyordu. Bu yeni kavramlarla birlikte hükümdarlık otoritesi altında bulunan Tanrı ve Din gücü yerini millet egemenliğine bırakıyordu.

Ulus, genellikle aynı dili konuşan ve aynı soydan gelen, ortak çıkar ve düşüncelere sahip, devletin toprakları üzerinde yaşayan, yaşamış ve yaşayacak olan bütün kuşakları içine alan; kendisini meydana getiren bireylerden ve onların iradelerinden farklı ve kendisine özgü bir kişiliği ve iradesi olan bir tüzel kişi olarak tanımlanmaktadır. Ulus içinde bütün yurttaşlar eşit haklara sahip olacaktır. Burada amaç, eski rejimde var olan sınıfların ulus içinde eriyerek, tek

---

¹⁰⁹ Ruhi, age s. 85

¹¹⁰ Ruhi age s. 80-81

¹¹¹ Ruhi, age s. 81

¹¹² Armaoğlu age, s. 14-15

bir sosyal yapı oluşturmaktır. İhtilal döneminde ulus kavramı; üçüncü sınıf için kullanılan, ayrıcalıklı olmayan bütün halk için kullanılmaktadır.

Halk ile ulusun ayrımını yaparsak; halk, somut bir varlığı, belli bir dönemde yaşayan bireyleri ifade ederken; ulus, sadece belli bir dönemde yaşayanları değil, yaşayanların yanında ölmüş ve doğacak olanlarda kapsayan soyut bir varlığı ifade etmektedir.¹¹³

Ulus kavramını anlamı uzun yıllar tartışma konusu olmuş, ihtilal döneminde kullanılan anlamı zamanla değişmiş, farklı anlamlar kazanmıştır. Ulus somut bir kavram değildir, böyle olduğu içinde tarifi çok kolay değildir. Ulus, bir ırk değildir, çünkü tüm ulusların etnik açıdan karışmamış olması mümkün değildir. Fransa, Kelt, İber ve Germenlerden oluşuyordu. Yine aynı şekilde, Almanya da, Kelt, Germen ve Slavlardan oluşuyordu. Bu şekilde Avrupa'yı uluslara ayırmak mümkün değildir. Ulus dilde değildir, dinde ulusları belirlemede etkili olmazdı. Ortak çıkarlar veya ortak coğrafyada ulusun sınırlarını belirlemede yeterli olmuyordu. Bu nedenle ulusu soyut bir kavram olarak ele alıp aşağıdaki bir tanımın içine sokabiliriz.

“Ulus bir ruh, zihinsel bir ilkedir. Bu ilkeyi oluşturan aslında tek ve aynı olan iki şeydir. Biri anıların korunması, diğeryise, güncel geçerliliği olan bir anlaşma, beraber yaşama arzusudur... o zaman ulus, geçmişte yapılmış ve gelecekte yapılmaya hazır özverilerle desteklenen, özel bir akrabalık duygusuna sahip genişletilmiş bir topluluktur. Bir ulus bir geçmiş farz eder, ama geçmiş bir somut gerçek üzerine kurulmuştur: anlaşma, yani hep birlikte yaşamı devam ettirme arzusu.”¹¹⁴

İhtilal ile birlikte eskinin tamamen ortadan kalkması değil, bozulmuş olan eskinin yeniden canlandırılmasını sağlamak istenmiştir. 18. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan fikir akımlarına baktığımızda, bozulan sistemin neden bozulduğu ve nasıl düzeltileceğine dair farklı yorumlar ile karşılaşılmaktadır.

Aydınlanma felsefesi; 18. yüzyıl "aydınlanma felsefesi" Fransa'da önemli gelişme göstermişti. Bütün insanlığı mutluluğa kavuşturacak yönetim şeklinin, insan aklı tarafından bulunabileceği inancı vardı. Siyasi yönetimlerin kaynağı

---

¹¹³ Ruhi, age s. 53

¹¹⁴ Schulze, age s. 97

"tanrısalsal" olmaktan çıkartılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, akla doğaya, insanın mutluluğuna aykırı tüm peşin yarguların, boş inançların ortadan kaldırılması düşünülüyordu.

Aydınlanma felsefesi, Avrupa'da en fazla Fransa'da yayılma olanağı bulmuştur. Bu düşünce sistemi, Fransa'nın mevcut düzenini (Ancien Rgime) hedef almış ve bu düzenin değiştirilmesi gerektiğini öne srmştir. Aydınlanma felsefesinin en önemli temsilcileri (Montesquie, Voltaire, Jean-Jacques Rousseau, Diderot) Fransa'dan çıkmıştır. Montesquei (1689-1755); Aristokrat kökenli bir düşünür olmasına karşın, krallık istibdadına karşı olmuştur. 1721 yılında kaleme aldığı "İran Mektupları" adlı eserinde Fransa'nın toplumsal kurumlarını hicvetmiş, kiliseyi, 14. Louis mutlakılığını, aristokrat sınıfın bozulmasını eleştirmiştir. Bununla birlikte, 1734-1748 tarihleri arasında yazdığı "Kanunların Ruhu" kitabında ise, toplumsal kurumların, anayasaların, yasaların oluşmasında evre ve gelenekleri başlıca etkenler olarak saymıştır.¹¹⁵

Montesquie, aristokratik ayrıcalıkların parlamento yolu ile krala karşı korunup sürdürüldüğü İngiliz siyasal düzenini, örnek almış ve Fransa'da da buna benzer bir "anayasalı monarşi" kurulmasını önermiştir. Devlet iktidarını meydana getiren yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin de birbirinden ayrılması gerektiğini ifade ederek, ihtilli hazırlayan fikri gelişmeye önemli katkıda bulunmuştur.

Voltaire (1694-1778); Feodal sisteme, özellikle kiliseye karşı çıkmıştır.¹¹⁶ Voltaire, temsile ve parlamentonun üstünlüğüne inanmamış, aydın despotluğundan yana olmuştur. Aydın bir kralın halkın isteklerini sezerek gerekli reformları yapmasını istemiştir. Keyfi tutuklamalara son verilmesini, işkence ve ölüm cezasının kaldırılmasını, cezaların suçlarla orantılı olmasını, i gmrklerin kaldırılmasını, bazı feodal haklara son verilmesini, vicdan ve düşünce özgürlüğü gibi somut amaçların mücadelesini vermiştir. Krallığın tanrısalsal haklara dayanmadığını göstermeye çalışarak, insan aklını yceleştirmiştir.

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778); Yoksul bir saati baba ve dans öğreticisi annenin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Bu nedenle, geliştirdiği siyasal

---

¹¹⁵ Uçok, age s. 18-19

¹¹⁶ Lee, age s 252

düşünceler, yoksul halk kesimlerini hedef almıştır. 1746'da yayınladığı "Toplumsal Sözleşme" adlı eserinde devlet ve toplumsal yaşama ilişkin görüşlerini belirtmiştir. O, insanların, devleti kendi aralarında yaptıkları bir sözleşmeyle ve kendi iradeleriyle kurduklarını ileri sürerek, egemenlik anlayışına yenilik getirmiştir. Böylece kralın tanrısal egemenliğini yıkmış, yerine halkın egemenliği görüşünü getirmiştir. Rousseau, tüm insanların eşit ve özgür doğduğunu öne sürerek, eşitliğin ve özgürlüğün toplumsal yaşamda da sürmesi gerektiğini belirtmiştir.¹¹⁷ Yine Rousseau'ya göre; bir zamanlar insanlar göçebe, kalabalık ve büyük aileler olarak bir arada yaşıyordu, mülk sahibi olma gibi dertleri yoktu. Mutlu ve erdemli yaşıyorlardı. Şimdi ise toplumda zenginlik ve kişisel çıkar, insanları her türlü kötülüğe, şiddete ve hileye başvurmaya itiyordu. Dönemin devletin dayandığı toplumsal sözleşmeye göre; "sahip olanların sahip olmayanları bir itimat oyununa getirerek aldatıcı bir muhakemeye devlet kurmaya inandırmış olmalarından ibareti." Günümüz devleti adil olmayan temellere dayanmaktaydı. Yasaların arkasındaki ilkeler boş ve geçersizdi. Şimdi önemli olan her bireyin haklarını gönüllü olarak dahil olduğu topluluğa teslim edeceği yeni bir devlet, gerçek bir birlik, topluluk ve siyasi bir organ oluşturmaktı.¹¹⁸ "Eğer herkes erdemli bir şekilde bencil kişisel çıkarlarından toplum yararı için vazgeçecek olsaydı, o zaman gizemli bir şekilde "volonte generale" ortak amaç oluşacaktı, bu amaç; bir topluluğun refahı ve sürdürülmesi ve devletin buna itaat eden erdemli vatandaşlarıydı; böylece devlet düzeyinde gerçek egemenlik, yani halkın egemenliği kurulmuş oluyordu."¹¹⁹ Yine Rousseau devlet tanımını yaparken; "kurumsal olarak devlet tüm kararların vatandaşlar tarafından alındığı demokratik bir cumhuriyettir" demektedir.

Diderot (1713-1784); Dönemin Fransız aydınları hakkında makaleler yazdığı bir ansiklopedi çıkarmış, bununla siyasi, sosyal konularda ve düşünce alanında halkı aydınlatmaya çalışmıştır Diderot'un düşünceleri ile Ansiklopedi'ye hakim olan düşünceler birbirini tamamlamaktadır. Gerek Diderot'ta gerekse Ansiklopedi'de materyalist felsefe egemendir. 18. yüzyılda ekonomi alanında yaygın olan faydacılık teorisi Ansiklopedide yer almıştır. Bu konuda şu görüşler ileri sürülmüştür: "Siyaset, ekonomiye bağımlı olmalıdır. Politikaya ekonomik

---

¹¹⁷ Lee, age s.16-17

¹¹⁸ Schulze, age s. 83-84

¹¹⁹ Schulze, age s. 84

amaçlar yön vermelidir. Temel özgürlük, ekonomik özgürlüktür. Devletin görevi, yurttaşlara ekonomik özgürlükleri sağlamaktır". Ansiklopedi'nin siyasi alandaki tek kaygısı, dengeli ve sağlam bir yönetimin kurulması, ekonomik ve kültürel alanlardaki girişimlerin güçlendirilmesidir. Genel tutumuyla ne ihtilâlden ne de demokrasiden yanadır. Tarihten kopuk, sosyal gelişmelere kapalı bir devlet anlayışına sahiptir. Ancak, Ansiklopedi, kapitalizmin gelişme halinde olduğu bir ortamda, geçmişle bağların kopuşunu dile getirerek ihtilâlin hazırlanmasında büyük etken olmuştur.

2.2. İHTİLAL SÜRECİ

17. yüzyılın ortasında Avrupa birbirinden farklı üç bölgeye bölünmüş gibi görünüyordu. Denizlere hakim ve donanmasıyla dünyanın ekonomik merkezi haline gelen batı, diğer tarafta kendi içine kapanmış, derebeyi ve feodalite teşkilatının geri kalmışlığı içinde yaşayan Orta Avrupa, son olarak ta Tatar baskısından kurtulur kurtulmaz geniş toprak istilalarına başlayan Rus İmparatorluğu teokratik yapıya sahip, toprağa bağlı ve devletçi bir monarşik merkezileşme kurmaya çalışmıştır.

Dünya bu şekilde bölünmüşken Vestefalya sonrası İngiliz Parlamento İhtilali ve Habsburg Hegemonyasının sonu ile birlikte liberalizmin doğuşuna tanık olunmuş ve dünya tarihinde yeni bir çağ açılmıştır.

İngiltere parlamentosu iktidarı kralla paylaşıyor. Fransa monarşisi kapitalist sınıfa dayanıyor, birleşik eyaletlerde burjuva cumhuriyeti, İspanya da ise sadece Kralın hâkimiyetine dayanan bir yönetim sistemi bulunmaktaydı.

2.2.1. İhtilalin Evreleri

Yasama Meclisi Dönemi (1 Ekim 1791-22 Eylül 1791) Kurucu Meclis, "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi"ni ilan ettikten sonra anayasayı yapma hazırlıklarına girişmişti. Kurucu Meclis, iki yıl süren bir çalışmadan sonra anayasayı hazırlamıştı. Bu anayasa, 14 Eylül 1791 tarihinde Kral 16. Louis tarafından onaylanarak yürürlüğe sokulmuştu. Anayasa, egemenlik hakkının ulusa ait olduğunu belirtmiş, yasama, yürütme ve yargı güçlerinin birbirinden ayrı olduğunu açıklamıştı. Buna göre, kral, yürütme gücünün başında yer alıyordu. Ancak, yetkileri anayasa ile sınırlandırılmıştı. Yasama gücü meclise, yargı gücü de halk tarafından seçilen yargıçlara verilmişti. Anayasanın kabul edilmesi, Fransa'da mutlak monarşinin sona ermesini, meşruti monarşinin kurulmasını sağlamıştı. Kurucu Meclis de, anayasayı yaptıktan sonra kendini feshetmişti. Böylece, Yasama Meclisi için seçimler yapılmış ve 745 üye meclise girmeye hak kazanmıştı.¹²⁰

Yasama Meclisi, 1 Ekim 1791 toplanarak çalışmalarına başlamıştı. Bu yeni dönemde kral, veto hakkına sahipti. Ayrıca, Meclis'teki kral taraftarları da sayısal olarak daha fazla idi. Meclis'te çok az Cumhuriyet yanlısı vardı. Bu nedenle, Meclis, tutucular ve ilericiler olmak üzere iki kanada ayrılmıştı.

Yasama Meclisi döneminde iç karışıklıkların yanında, yeni rejimi yıkmak isteyen dış güçlerle de mücadele edilmiştir. Zira, kral ve kraliçe, kendilerini kısıtlayan anayasadan kurtulmak ve mutlak monarşiyi yeniden kurmak için

---

¹²⁰ Pirene,age s.1060

yabancı krallardan gelecek yardımları beklemişlerdi. Fransa'dan kaçan, asiller ve rahipler de, eski düzene dönülmesi için Avusturya ve Prusya'yı kışkırtmışlardı.

Yasama Meclisi, kışkırtıcı asiller ve rahiplerin belirli bir süre içinde Fransa'ya dönmeleri halinde mal ve mülklerine el konulacağı kararını almıştır. Ancak, kral, veto hakkını kullanarak bu kararı onaylamamıştır. Bunun üzerine Cumhuriyet yanlıları, kralın oturduğu sarayı basarak 16. Louis ve Kraliçe Marie Antoinette'yi tahttan indirmiş ve Luxemburg şatosunda göz hapsine almışlardır. Yürütme yetkisini de, altı bakandan oluşan geçici yürütme komitesine devretmişlerdir. Danton, bu komitenin en önemli kişilerinden biri olmuştur. İç ve dış olayların yoğun olduğu bir dönemde, Yasama Meclisi 20 Eylül 1792'de yerini Konvansiyon Meclisi'ne bırakmıştı.

Konvansiyon Meclisi (20 Eylül 1792-26 Ekim 1795) Konvansiyon Meclisi, genel oy ve iki dereceli bir seçim sonucu meydana gelmişti. 20 Eylül 1792'de ilk toplantısını yapan Meclis, 749 milletvekilinden oluşmuştu. Bu meclis ilk olarak, 21 Eylül 1792 tarihli oturumunda krallığı kaldırmış ve Cumhuriyeti ilan etmiştir.¹²¹ Konvansiyon Meclisi'nin bu kararı, Fransa'da 1. Cumhuriyet olarak adlandırılmıştır. Kral, 1792 yılının kasım ayında Cumhuriyet yönetimine karşı ihtilâl hazırlıkları içinde olmakla suçlandı ve ölüme mahkum edilmiştir¹²². Meclis'te önemli tartışmalar yaratan idam cezası, 21 Ocak 1793'te infaz edilmiştir. Arkasından da Kraliçe Marie Antoinette, aynı suçtan 16 Ekim 1793'te idam olunmuştur. Kralın idamı, Fransa'daki ihtilâl ve ihtilâl karşıtları arasındaki mücadeleyi arttırmıştır. Bununla birlikte, Avrupalı krallıklar da Fransa'daki rejimi ortadan kaldırmak için kendi aralarında koalisyon kurmuşlardır.¹²³

Cumhuriyet'in içte ve dışta tehlikelerle karşılaşması üzerine, Meclis, rejimi korumak ve karışıklıkları önlemek üzere çeşitli komiteler kurulmasına karar vermiştir. Danton, Robespierre ve Marat gibi radikallerin öncülüğünde, "İhtilâlcî Gözcü Komiteleri", "İhtilâl Mahkemesi", "Kamu Selâmeti Komitesi" ve "Siyasi Komiserlikler" oluşturulmuştur.¹²⁴ İhtilâlcî Gözcü Komiteleri'nin yabancıları göz altında bulundurmamak, kuşkulu kişilerin listesini hazırlamak,

---

¹²¹ Henry Eldridge Bourne, The Revolutionary Period in Europe, London, Bell and Sons press, 1915, s.188

¹²² A. Mathiez, Fransız İhtilali, (çev, Şükrü Kaya) İst, kanaat Kitapevi, 1940, s.156

¹²³ Eyicil, age s.26

¹²⁴ Albert Sorel, Avrupa ve Fransız İhtilali-IV, İst, Milli eğitim basımevi, 1954, s. 151

gerekli gördüklerinde de bu kişileri tutuklama yetkileri vardı. İhtilâl mahkemeleri ise; ihtilâl düşmanı her girişimi, özgürlük, eşitlik, birlik, Cumhuriyet'in bölünmezliği, devletin iç ve dış güvenliği aleyhindeki her suikasti ve krallığı yeniden kurmak amacını güden bütün komploları yargılama" hakkına sahip olacaktı. Verdiği kararlar bozulamayacak ve temyiz edilemeyecekti..

Bu siyasi organlar, terör yöntemine başvurarak yeni rejimin yerleşmesini sağlamaya çalışmışlardır. Bu arada Konvansiyon Meclisi, diktatörlük suçlamalarından kurtulmak, taşra halkına ve illere güven vermek amacıyla bir anayasa hazırlama yoluna gitmiştir. 24 Haziran 1793 tarihinde kabul edilen anayasanın başına, "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi" konmuştur. Bu bildiri, 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nden daha eşitlikçi ve daha sosyal içerikli idi.¹²⁵ Fransız İhtilâli içinde halk egemenliği görüşünü gerçekleştirmeye çalışan anayasa, güçler birliği ilkesine dayanmaktaydı. Yasama, yürütme ve yargı gücü, meclisin elinde toplanmaktaydı. Ancak, bu anayasa yürürlüğe sokulamamıştır.

Fransız İhtilâlcileri bir yandan bu iç siyasi gelişmelerle uğraşırken, diğer yandan dış düşmanlarla mücadele etmişlerdir. İhtilâlin düşmanlarını sınırlarda durdurmak amacıyla gençler kitleler halinde askere alınmışlardır. Ülkede yaratılan bu heyecan dalgası sonucu, rejim dış güçlerden korunmuştur. Ancak, şiddet ve baskının dayanılmaz hale gelmesi, ılımlı Cumhuriyetçilerin orduyla işbirliğine gitmesine yol açmıştır. Bunun sonucunda, 27 Temmuz 1794'te terör uygulamalarıyla tanınan Robespierre ve yandaşları yakalanarak idam edilmişlerdir. İlimli Cumhuriyetçiler, yeni bir anayasa hazırlamaya başlamışlardır. Yeni anayasayı hazırlama çalışmaları 22 Ağustos 1795 tarihine kadar devam etmiştir. Bu tarihte "3. yıl Anayasası" denilen anayasa kabul edilmiştir. 26 Ekim 1795'de de Konvansiyon Meclisi dağılmış ve Direktuvar dönemi başlamıştır.¹²⁶

Direktuvar Dönemi (28 Ekim 1795-9 Kasım 1799) Bu dönemde yürütme gücünün kullanılması, meclis tarafından seçilen beş üyeye verilmesi kararlaştırılmıştı. Yürütme gücünü elinde bulunduran bu kurula, "Direktuvar" adı verilmiştir. Yasama gücü ise, meclise aitti. Ancak, meclis diktatörlüğüne engel olmak için iki meclis oluşturulmuştur. Bu meclislerden biri 500 üyeli "Beşüzler

---

¹²⁵ Eyicil, age s. 25

¹²⁶ Leo Gershoy, *The French Revolution*, Newyork, Appleton-Century press, 1933, s.305-306

Meclisi, diğeri de 250 üyeli senato niteliğindeki "İhtiyarlar Meclisi" idi. Direktuvar döneminde meydana gelen siyasal ve iktisadi olaylar, halkın giderek yoksullaşmasına yol açmıştır. Bu nedenle, yeni rejimden krallık taraftarları da, Cumhuriyetçiler de hoşnut kalmadılar ve halkı ayaklanmaya kışkırttılar.¹²⁷ Bu tarihlerde meydana gelen ayaklanmaların büyük kısmını, genç bir general olan Napolyon Bonapart bastırmıştır.

Ayrıca, Napolyon Direktuvar döneminde Avusturya ve Mısır'a da askeri seferler düzenlenmiştir. Fransa, Napolyon'un seferleri sonucu İtalya ve Dalmaçya kıyıları ile Mısır'a yerleşmiştir. Ancak, Direktuvar yönetimi, iç politikada başarılı olamadı. Napolyon, siyasi belirsizliğin yoğun olduğu bir dönemde, 7 Ekim 1799'da Mısır'dan gizlice ayrılarak Fransa'ya döndü. Halk, Napolyon'un içte ve dışta düzeni sağlayacağına inanıyordu.¹²⁸ Nitekim, Napolyon, hükümet karşıtlarıyla birleşerek 9 Kasım 1799'da bir darbe yaparak Direktuvar yönetimine son vermiştir.

Konsüllük Dönemi (10 Kasım 1799-18 Mayıs 1804) Napolyon Bonapart'ın önderliğinde gerçekleştirilen darbe sonucu "İhtiyarlar Meclisi" dağılmış, beş kişilik Direktuvar Kurulu da kaldırılarak yerine üç konsülden oluşan geçici bir hükümet kurulmuştu. Görevlendirilen iki komisyon da, yeni bir anayasa yapmak için çalışmalara başlamıştı.¹²⁹

Napolyon Bonapart, kendisini dört yıl süreyle konsül seçtirmişti. Bu tarihten sonra, Napolyon Fransa'nın yönetimini eline almıştır. Napolyon, ilk iş olarak görevlendirilen iki anayasa komisyonunun hazırladığı anayasa taslağına son şeklini vererek ilan ettirmek olmuştur. Cumhuriyeti esas alan ve dört meclisli bir parlamento meydana getiren bu anayasa, Napolyon'un kişiliğinde toplanan merkezîyetçi bir yönetim anlayışına sahipti. Bu nedenle, "despotik cumhuriyet" olarak adlandırılabilir.

Napolyon, anayasadan yararlanarak kendisini ömür boyu konsül seçtirmiştir. 2 Aralık 1804'te de imparatorluğunu ilan etmiştir.

---

¹²⁷ Lee, age s. 25

¹²⁸ Ateş age s. 136

¹²⁹ Lee, age s. 29

2.3. İhtilalin Sonu

“Fransız devriminin Avrupa da yaşanan diğer birçok hareketlilik ile hiçbir ilgisi olmayan evrensel bir niteliği vardır” denmiştir.¹³⁰ Bu devrim sadece bir siyasi ayaklanma değil aynı zamanda yönetim sisteminin, toplumsal, iktisadi ve kültürel temelleriyle birlikte tamamen değişmesi anlamını taşır. Devrim taraftarları için; “monarşide saygın bir yeri olan geleneksel baskılardan, soyluluktan, kurumsallaşmış dinden kurtuluşu vaat ediyordu.” Karşıtları için ise; ayak takımının karanlık güçleri ve terörle eş anlamlıydı.”¹³¹ Bu karşıtlıkların uzun süren mücadelesi sonucu devrim tam anlamına ulaşmadan özelliklerini yitirmeye başlamıştır.

Devrimle birlikte eski olan bir çok şey değişmeye başlamıştı. Bu değişim her alanda yaşanıyordu. Bütün eski yönetim birimlerini kaldırıldı. Soyluların elinde bulunan kuruluş onlardan alınıp, ayrıcalıklarına son verilmiş, yukarıdan aşağıya bir yönetim ve seçim sistemi kurulmuş, bu sistemle birlikte yeni vergiler konulmuş, ülke dışına kaçan asillerin mallarına el konulmuş, ayrıca kilisenin mallarına da el konulmuştu.

Fransa, ihtilalle birlikte hem Avrupa’ya karşı mücadele veriyor hem de kendi iç problemleri ile uğraşıyordu. Fransa ekonomisi, ihtilal öncesi bozulmaya başlamış daha sonra yaşanan ihtilal süresince sorunu çözecek etkili bir yol bulunamamıştı. Aynı zamanda Avrupa güçlerine karşı verilen mücadeleler sonrası Fransa ekonomisi bozmuştu. Bunu takiben iç ayaklanmalar çıkıyor, bu ayaklanmalar oluşturulan ihtilal mahkemelerinde isyancıların ağır şekilde cezalandırılması ile son buluyordu. Konvansiyon meclisi, ülke içinde denge ve düzeni sağlayamıyordu. Ayaklanmaları sert önlemlerle çözmeye çalıştıkça yeni karşı çıkışlar daha sert oluyordu.¹³² Konvansiyon meclisi başarılı olamayınca yeni bir anayasa ile Direktuar yönetimi oluşturuldu. Ama bu yönetimde hiçbir konuda başarılı olamadı.

---

¹³⁰ Norman Davies *Avrupa Tarihi*, İst. İmge kitapevi 2006, s.725

¹³¹ Davies, age s. 725

¹³² Ateş, age s. 129

İhtilalin yapmış olduğu bu değişiklikler, bazı çevreler tarafından kabul edilemedi ve isyancılar ortaya çıkmaya başladı. Fransa bir yanda ihtilal fikirlerini yerleştirmeye çalışırken diğer yandan da isyanları bastırmaya çalışıyordu. Devrimin kısa sürmesinde dış etkenlerden çok iç isyanların etkili olduğu söylenebilir.

2.4. NAPOLYON BONAPARTE

Napolyon İmparatorluğunu ilan ettikten sonra Fransa'da Birinci Cumhuriyet devri sona erer ve Birinci İmparatorluk dönemi başlar. Bonapate iktidarı tek başına ele geçirdikten sonra, amaçlarını uygulamaya koymuştur. Fransa'nın yaşadığı iç sorunları çözmenin yanında dışarıda da etkili bir imparatorluk gücü yaratmak istemiştir. İlk hedefi, Akdeniz bölgesine sahip olup, doğuya doğru hareket etmek ve denizlerde hakim güç olmaktır.¹³³ Ayrıca, Fransa bu hayallerini gerçekleştirmek için mali ve askeri kaynağa sahipti ve Napolyon bunlara güvenerek harekete geçmişti.

Napolyon ekonomik olarakta ülkenin güçlenmesini sağlamıştır. Devlet hazinesinin yardımı ile Fransa bankasını kurmuş, kredi imkanı sağlayarak, kendi burjuvazisini güçlendirmiş, gelir ve giderler arasında denge kurmuştur. Napolyon

---

¹³³ Pirene, age s. 994

ekonominin iyileştirilmesi ile siyasi kuvvetin artacağı anlayışını benimsemiş, işsizlik sorununu çözecek yatırımlarda bulunarak geleceğe yatırım yapmıştır.

2.4.1. Monarşinin Güçlenmesi Ve Dine Yaklaşımı

1799 yılında yayınlanan VIII anayasada yer alan, otoritenin Üç Konsüle ait olduğu, bunların, Bonaparte, Lebrun, Cambaceres ve bunlar arasında yalnız Birinci Konsülün icra yetkisi bulunduğu belirtilerek, kanunları ilan eden, devlet meclislerini, bakanları, elçileri ve tüm devlet memurlarını da yine Birinci Konsülün belirleyeceği ilan edilmiş.¹³⁴ Diğer iki konsülün kararlara itiraz hakkının bulunmaması veya yeni kararlar alma yetkisinin olamaması, Birinci Konsülün gücünü gösteriyordu Böylece Napolyon Bonaparte iktidarının temellerini bu tarihten itibaren oluşturmaya başlamış, bu da mutlakçılığın örtülü bir şekilde tekrar kurulmasıdır.¹³⁵ Ayrıca daha önce kurulmuş partiler rejimine de son vererek kendisine karşı oluşacak herhangi bir güç bırakmıyordu.

Diğer tarafta din konusunda da yeni uygulamalara gitmiş, dinin kişisel iktidarı için önemli bir güç olduğunu kavramıştır ve bu amaçla Katolik Kilisesinin bağımsızlığını tanıyarak din adamlarının huzurunu sağlamıştır. Napolyon dindar değildi¹³⁶ ama diğer Katolik ülkelerde dinle karşı karşıya geldiği takdirde devamlı olunamayacağını anlamıştı. Liberalizmi desteklemiyordu. Politikasını ilahi hakka dayanan monarşi olarak belirlemiştir.¹³⁷

Mutlak monarşi karşısında en güçlü duracak kurum kiliseydi ve bu yüzden kilise ile sorun yaşamak istemiyordu ve kilisenin kendi yanında yer almasını istiyordu. Bunu göz ardı eden kurucu meclis hata yapmış ve başarılı olamamıştı. Napolyon aynı hatayı yapmayacak, kiliseyi devletin müttefiki haline getirip gelecek planları için kullanacaktı.

---

¹³⁴ Kemalettin Şükrü, *Napoleon Bonapart* İst, Kanaat Kütüphanesi, 1931, s. 33

¹³⁵ Pirene, age s. 995

¹³⁶ Lee, age s. 36

¹³⁷ Pirene, age s. 996

1801’de Roma ve Paris arasında Kilise ile Devlet arasındaki mücadeleye son veren bir Konkorda(concordat) imzalandı. Kilise kendini cumhuriyetçi rejime uyduruyor. Daha önce Krala tanınmış hak bu sefer Birinci Konsüle tanınmıştır. Dini barışın sağlaması Fransa’da ihtilal buhranının sonu olarak görülüyordu.

Ayrıca Napolyon Bonaparte 1804’de baş konsül olarak taç giymiş ve taç giyme törenine Papa VII Pius’un katılması ve tacını papanın elinden giymesi, Napolyon’a eski çağlardaki hükümdarlar gibi kutsal bir güçlülük tanımış oldu. Napolyonun bunu yapmasındaki amaç arkasına papalığın desteğini de alarak yıkılmaz bir imparatorluk yaratmak ve papalık vasıtası ile haklıda kendi yanına çekeceğini düşünmesidir.¹³⁸

Napolyon ne tam bir devrimciydi ne de tam bir Monark, ikisinin bir çok özelliğini taşıyordu. Aristokratik mülkiyet anlayışını reddederek, belli bir özgürlük biçimi yaratır. Burjuva istediği gibi gelişecektir. Korporasyonlara yer yoktur ve çalışma özgürlüğü vardır, kentlerdeki kitleleri devrime götüren “açlık”tı, istedikleri ucuz ekmeği ve artık Napolyon bu ekmeği onlara vermişti. Burjuva ve halk halinden çok memnundu. Rejim vicdan özgürlüğünü geliştirmiştir. Mali ve adli ayrıcalık kalkmıştır. Eşitlik hâkimdir, isteyen istediği işte çalışabilir.¹³⁹ Napolyon’un büyük halk kitlelerini peşinden sürükleyebilmiştir. Napolyon hem burjuvaziyi hem de halkı yanına aldıktan sonra reformlarını gerçekleştirmek için harekete geçti.

Napolyon’un eğitim konusunda, kilisenin etkisini azaltıp eğitimi tamamen devletin denetimine bıraktı. İhtilalle birlikte eğitim yarı yarıya kilisenin etkisinden kurtulmuştu. Napolyon eski bir jakoben olarak Robespierre gibi düşünüyor, vatandaşın her şeyden önce devlete hizmetkar olarak yetiştirilmesi gerektiğini düşünüyordu. Bu amaçla Fransa’nın bir çok yerinde açtığı okulları kendi disiplini altında oluşturdu. Fakülteleri ve liseleri birleştirdi, tek amacı ülkeyi sıkı bir şekilde hükümete bağlamaktı. Memurları, hakimleri ve öğretim üyelerini yetiştirmek üzere fakülteler kurdu, aynı zamanda askeri okulları yeniden düzenleyerek kendi disiplini ile oluşturacağı ordular için asker yetiştirdi.

---

¹³⁸ Jean C. Barreau, Guillaume Bigot, **Büyük Dünya Tarihi**, İst, Dharma yay. 2006, s. 190

¹³⁹ Server Tanilli, **Fransız Devriminden Portreler**, İst, say yayınları, 1989 s. 213

Devrimci hükümetin çıkarmış olduğu “asker toplama yasası” Napolyon’un işine yaramış, insan gücünü artırmak ve birliklerin durumunu iyileştirmek için yapılan bu uygulama, paralı askerlerin devrini kapatmış yerine gönüllülerin oluşturduğu bir ordu kurulmuş, bu ordular hem sayıca fazla asker barındırıyor, aynı zamandada farklı cephelere asker gönderme devri sona eriyordu. Her cephe için o bölgede yaşayan gençler ve gönüllülerin oluşturduğu ordular kullanılıyordu. Bu durumda Fransa daha hızla ilerleyebiliyordu. Napolyon döneminde diğer Avrupa ordularının karşısında Fransa ordusu iki kat hızla ilerleyebiliyordu.¹⁴⁰ Fransız ordusunun diğer bir avantajıda, belirli tümenler halinde kurulmuş olmasıydı, bu tümenler, bağımsız olarak kullanıldıklarında kendi kendilerine yetecek durumda ve ordunun ortak amacına hizmet edecek güçteydiler. Bu sistem daha önce Bourcet tarafından 1740’lı yıllarda uygulanmaya başlanmış, daha sonra bu fikir geliştirilerek ihtilal devrinde askeri reformlar arasında yer almıştır. Tümen sisteminin yerleşmesi ile birlikler mücadeleye başlamadan önce toplanmaları gereken yerde önceden yerleşiyorlar, bu bölgede hem kendilerini besliyorlar hem de askeri görevleri için hazır bekliyorlardı. Bu durum onların cephede daha az yük taşımalarına sebep oluyor bu durumda da daha hızlı hareket edebiliyorlardı.¹⁴¹

Fransız ordusu tüm bu avantajlarının yanı sıra, bu avantajları en iyi şekilde değerlendirecek bir lidere de sahipti; Napolyon Bonaparte, Napolyon askerlik konusundaki bilgisini, askeri tarih çalışmaları ile geliştirmiş 18. yüzyılın en önemli askeri yazarlarından olan Bourcet ve Guibert’in teorilerinden etkilenmiştir. Guibert’in sisteminin tanımına göre; “asıl sanat kuvvetleri tehlikeye maruz bırakmaksızın yaymak; parçalanmadan, düşmanı kuşatmak hareketleri veya taarruzları birbirleriyle ilişkili olarak yürütmektir.”¹⁴² tüm bu teknikleri ve düşmanın dengesini bozacak olan düşmanın gerisine yöneltilen taarruz şeklini Napolyon Bonaparte uygulamış ve başarı sağlamıştır. Yine Guibert’in vurguladığı askeri başarı için, yurtsever ve yurttaşlar ordusunun değerini savunmuştur.¹⁴³

Napolyon yenilikçi, Fransız askeri sistemini denetleyebilecek ve savaş faaliyetlerini yönetebilecek bir konuma sahipti. Ordu üzerinde XIV Louis’den

---

¹⁴⁰ Hart, age s. 154

¹⁴¹ Hart, age s. 154

¹⁴² Hart, age s. 155

¹⁴³ Jeremy Black, *Top, Tüfek ve Súngü Yeni Çağda Savaş Sanatı 1453-1815*,(çev, Yavuz Alogan), İst, Kitap yay, 2003 235

sonraki kralların tümünden daha büyük bir yetkiye ve hatta ordu üzerinde, Louis'den daha kudretliydi.¹⁴⁴ Napolyon her türlü komutanlık özelliklerine sahipti. Kendine olan özgüveni, çabuk karar verme yeteneği, hızlı harekete geçme, gücünü yoğunlaştırabilmesi ve saflar arası çatışmaları olabildiğince kullanma yeteneğine sahipti.¹⁴⁵

Napolyon'un diğer önemli bir özelliği ise, yapılan tüm savaşlarda öncü Fransız güçlerini doğudan komuta etmesiydi. Askere alma konusunda yasaları esnetmiş ve 1800-1811 yılları arasında bir milyon üç yüz bin kişiyi askere alınırken, 1812-1813' ise bir milyon kişi asker alınmıştır. Napolyon her türlü silahı kapsayan, etkin bir hareket yürütebilecek bir tümenden, bir üst seviyede yer alan kolorduyu oluşturmuştur.

2.4.2. Napolyon Dönemi Bitişi(Ekonomik Uygulamaların Eksiklikleri, Diplomasinin Dışlanması, Hegemonya)

Napolyon 1804'de kendisini İmparator ilan ettikten sonra, planlarını uygulamaya koydu. İlk olarak denizlerde İngiltere'yi yenmesi gerekiyordu ve bu amaçla, mısır seferi düzenlemiş hem İngiltere'nin sömürgeleri olan bağlantısını kesmek istiyor hem de Akdenize tek başına hâkim olmak istiyordu. Bu planlara engel olmak isteyen İngiltere, Rusya, Avusturya ve İsviçre koalisyon oluşturarak Fransa'ya savaş açtılar. Fransa 1805'te Trafalgar'da İngiliz donanmasına yenildi ve İngiltere'nin deniz gücünü kıramayacağını anladı.¹⁴⁶ Ama kara gücü olarak diğer Avrupa güçlerine gücünü göstermişti. Ayrıca kendisini ömür boyu İtalya Cumhurbaşkanı seçtirerek, Avusturya ve Rusya'nın kızgınlığını artırmış ve Fransa'ya karşı yeni bir ittifak kurulmasına sebep olmuştur.¹⁴⁷ Üç İmparatorlar Savaşı olarak bilinen savaş sonrası Fransa galibiyetini ilan etmiş, yapılan anlaşmalarla Napolyon Almanya'daki Kutsal Roma-Germen İmparatorluğunu ortadan kaldırarak Ren konfederasyonunu kurmuş, bu konfederasyonda kendisine bağlamıştır. Avrupa'da Vestefalya sonrası kurulmuş olan statüko,

¹⁴⁴ Black, age s. 242

¹⁴⁵ Black age, s. 241

¹⁴⁶ Victor Duruy, *General History Of The World*, Newyork, Thomas Y.Crowell Company, 1898,s. 440

¹⁴⁷ Eyicil, age s, 31-32

Napolyon tarafından Fransa'nın siyasi çıkarlarına uygun olarak değiştiriliyordu.¹⁴⁸

Napolyon, Fransa'nın en büyük düşmanı olarak Avusturya'yı görüyordu ve eğer onu yıkmayı başarırca, İspanya ve İtalya kendiliğinden yıkılacak olduğunu düşünüyordu. Ayrıca, Napolyon, taarruzların dağıtılmadan aynı hedefe yöneltilmesi gerektiğini düşünüyordu.

Diğer tarafta Rusya, Fransa ile barışa yanaşmıyor, ayrıca Prusya'yı da Fransa'ya karşı kıskırtıyordu. Ruslarla birlikte Prusya'da Fransa'ya karşı savaşmaya başlamıştı. Napolyon bu savaşlar sonrası kesin bir zafer kazanamıyordu. Bu durumda farklı bir yol izleyerek İngiltere'ye karşı "kıta ablukası" uygulamaya karar verdi. Buna göre, İngiliz ticaret gemilerinin Avrupa limanlarına girmesine izin verilmedi. Bu durum İngiltere üzerinde pek etkili olmadı. Aynı şekilde İngiltere'de Fransa'ya karşı deniz ablukası uygulama kararı aldı, Fransız gemilerine ve müttefiklerinin gemileri İngiliz limanlarına alınmayacak ve mallarına el konulacaktı.¹⁴⁹ İngiltere ile Fransa arasındaki gerginlik daha da artıyordu. Fransa bundan sonra Rusya ile dostluk ilişkilerinde bulundu ve İngiltere'ye karşı Rusya ile ittifak oldu.¹⁵⁰

Napolyon'un tüm Avrupa'da İhtilal fikirlerini yayması, Avrupa da milliyetçilik akımının doğmasına sebep olmuş, halkları İmparatorlara karşı kıskırtmış aynı zamanda da bu halkları kendi egemenliği altına almaya başlamıştı. Napolyon'a karşı ilk baş kaldırışta İspanya'dan gelmişti.¹⁵¹ İspanya'da başlayan bu hareketlilik diğer devletleri de etkilemiş, yine Napolyon'un kardeşleri tarafından yönetilen Almanya ve İtalya'da da milliyetçilik hareketleri başlamıştı. Bu devletlerdeki bu hareketlilik, dağınık halde bulunan Alman Prenslüklerinin birlik içinde hareket etmelerine sebep olacak, bu da milli duygunun oluşmasını sağlamıştır. İlk olarak "Milli Alman Devleti" terimi kullanılmaya başlanmıştır.¹⁵²

Başarısızlığı; Napolyon her savaşta düşmanın gücünü saptamayı bilmiş ve onu hızla tahrip etmek için tek bir cephede yoğunlaşmıştır. Napolyon karakteri

---

¹⁴⁸ Ketelbey age,s. 90

¹⁴⁹ Eyicil, age s, 33

¹⁵⁰ Duruy, age s.443-444

¹⁵¹ Armaoğlu, age s.25

¹⁵² David Thomson "Europe Since Napoleon, England, Penguin books, 1966 s 130

gereği şan ve şeref kazanacağı, hızlı ve kesin sonuç alacağı savaşları arıyordu.¹⁵³ Napolyon, bir bütün olarak değerlendirildiğinde askeri alanda çok hızlı hareket edebilen, strateji oluşturabilen, ne zaman ve nasıl vuracağını önceden kestirilemeyen bir liderdi. Aslında Napolyon'u değerlendirirken, başarılarından başarısızlığa doğru bir gidiş olarak ele alınamıyor.

Fransa, hem devrim hükümetleri hem de Napolyon dönemi, diğer Avrupa güçlerine karşı tam bir kararlılık gösterememiştir. Zaferleri her defasında geçici bir barış anlaşması izlemiştir. Bunlarda Fransa'nın tam anlamıyla başarı kazanmasını engellemiştir.¹⁵⁴

Napolyon 1796'dan itibaren bir çok zafer kazanmış, son olarak 1813-1814 yıllarındaki savaşlarda da büyük komutanlık sergilemiştir.¹⁵⁵ Ama Napolyon stratejilerini geliştirirken diğer Avrupa güçleride yeni taktikler geliştirmiş ve Napolyon'a karşı daha güçlü savunma ve taarruz sergileye bilmişlerdir. Ayrıca her savaşında orduların başında savaşı komuta ederken son zamanlarda bu görev için kardeşlerini kullanmaya başlamış, onların savaş ve komutanlık konusunda yetersizlikleri, Napolyon İmparatorluğunun yavaş yavaş yıkılmasına sebep olmuştur. İspanya'da ortaya çıkan milliyetçilik hareketleri, diğer Fransız himayesinde olan bölgeleride etkiliyordu. Napolyon'un kardeşi Joseph'in baskılarına dayanamayan İspanyollar yanlarına İngilizleri de alarak mücadeleye başladılar, 1813 yılına kadar devam eden milliyetçilik mücadelesi Fransa'ya büyük kayıplar verdirmiştir.

Diğer tarafta kıta ablukasına devam eden Fransa Rusya'nın da yanında olmasını istiyordu ama Rusya kıta ablukasına dayanamayarak İngiltere ye yaklaştı ve bunun üzerine Napolyon Rusya seferini düzenleme kararı aldı. Napolyon'un Rusya'yı tamamen Avrupa dışına itmek için yaptığı bu sefer, Fransa'nın yenilmesi ile son buldu. Artık savaş bittiğinde, Fransa İmparatorluğunu ayakta tutacak düzenli bir orduya sahip değildi.

Napolyon Rusya seferinden hemen sonra yeni ordu kurmak için çalışmalara başladı ve tekrar bir mücadeleye başladı ve Fransa hem Rusya'yı hem de Prusya'yı yendi. Bunun üzerine yapılan anlaşmalarda Napolyon'a 1801 deki

---

¹⁵³ Black, age s. 244

¹⁵⁴ Black, age s. 242

¹⁵⁵ Black, age s.246

sınırlarına dönmesi teklif edildi, ama Napolyon kabul etmeyince Avusturya'nın da dahil olduğu bir ittifak ile Fransa ya karşı koalisyon güçleri mücadeleye başladı ve Fransa 1813'te yenildi.¹⁵⁶ Napolyon, Paris'e doğru çekilmeye başladı, Ren Konfederasyonu ve Vestefalya Krallığı dağıldı, Fransa'nın, Almanya ve Kuzey Devletleri üzerinde kurduğu egemenlikte yıkıldı. Ayrıca Fransa İspanya'yı da boşalmak zorunda kalmıştı. Napolyon'un yapmış olduğu en büyük hata hiçbir barış anlaşmasını gerektiği kadar değerlendirmemiş, aç gözlü olmuş, fazla hırslı olması kısa sürede kurduğu imparatorluğunun sonu olmuştur.¹⁵⁷

Napolyon yenildiği bu savaşlar sonrası Fransa'da, Krallık yeniden kurularak XVIII Louis(1814-1824) tahta getirildi. Yeni hükümet yapılan barış anlaşmasını imzaladı, buna göre Fransa 1792 'deki sınırlarını geri çekiliyor ve daha sonra yapılacak olan Viyana Kongresi kararlarını şartsız olarak kabul edeceğini açıklıyordu.

Napolyon sürgüne gönderilmişti. Ama Napolyon 1815'te sürgünde bulunduğu adadan kaçarak Fransa'ya gelmiş ve tahtı yeniden ele geçirmişti ve ilk iş olarak yeni bir ordu toplayarak müttefiklere karşı harekete geçti. Amacı Prusya'yı ve İngiltere'yi ayrı ayrı yenmekti. Eğer birleşirlerse yenemeyeceğini biliyordu. Ama Waterloo'da yapılan savaşta büyük bir yenilgiye uğradı,¹⁵⁸ bunun üzerine Paris parlamentosu Napolyon'u tekrar istifaya mecbur bıraktı ve sürgüne gönderilen İmparator 1820 yılında öldü.

Bu durum sonrası Fransa daha ağır şartlara sahip bir anlaşma imzalayarak savaş tazminatı ödemeyi kabul ediyordu. İhtilal ile birlikte tüm Avrupa'yı etkisi altına almış olan Fransa, Avrupa güç dengesini bozmuş, Avrupa da hegemon bir güç olmuştu, Fransa yıkılan Kutsal Roma Germen İmparatorluğu yerine kurulmuş bir imparatorluğu andırıyordu. Sınırları oldukça genişlemiş, Belçika, Ren Nehrinin sol kıyısı, Savoie, Pioment, Cenova, Toksana ve Dalmaçya kıyıları Fransız İmparatorluğu egemenliği altına girmişti. Tüm bu bölgelerin milli yapısı değişmiş yerine, Fransız sistemini oluşturulmuştu ve kullanılan resmi dilde Fransızca olmuştu. Ayrıca Hollanda, Vestefalya ve Napoli krallıkları da Napolyon'un kardeşleri arasında paylaşılmıştı. Bu kadar fazla

---

¹⁵⁶ Winks, Kaiser, age s.180

¹⁵⁷ Hart, age s, 175

¹⁵⁸ Eric Hosbbawn, *The age of Revolution*, Abacus press, 1995, s. 112-113

genişleyen bir imparatorluğun kontrolünde kolay olmuyordu. Fransa geride kalan tüm Avrupa güçlerine karşı savaş açmış durumdaydı. İmparatorluğunun her aşamasını savaşlarla geçirmiş, anlaşmalara gereken önemi vermediği için imparatorluğunun sonunu hazırlamıştır.¹⁵⁹

Napolyon İmparatorluğunun başarısızlığının sebepleri sadece askeri ve siyasi alanda yapmış olduğu yanlışlıklardan oluşmuyor. Farklı sebepleride buluyordu. Napolyon, İtalya'nın Korsika adasında yaşayan bir avukatın oğlu olarak dünyaya gelmişti. Fransa'da askeri bir okulda eğitim aldıktan sonra tekrar adaya döndü, devrimin etkisi ile Korsika'nın bağımsızlığı için mücadeleye başlar ama ailesinin hükümetle yaşadığı sorunlar yüzünden tekrar Fransa'ya dönmek zorunda kalmıştı.¹⁶⁰

Napolyon hükümdarlığı sırasında Avrupa'nın diğer hükümdarlıkları tarafından kabul görmedi. Napolyon imparator olmak için gerekli olan herhangi bir soya veya hanedana mensup değildi. Bu yüzden hep dışlanıyordu.¹⁶¹ Napolyon Avrupa'da uzun yıllardır devam etmiş bir geleneği bozuyor, herhangi bir soya mensup olmadığı halde kendisini imparator ilan ediyordu. Bu diğer Avrupa güçleri tarafından kabul edilebilir bir durum değildi ve Napolyon'a karşı kin ve nefret beslemelerine sebep oluyor, buna karşılık Napolyon'da tüm Avrupa'yı karşısına alıyordu. Napolyon bu durumu değiştirmek için Avusturya Kralının kız kardeşi ile evlenerek kendisini kabul ettirmeyi başardı. İmparator akrabalığı devletler arası meselelerin çözümünde oldukça kolaylık sağlıyor, Napolyon'da bu durumdan faydalanmak istiyordu.

---

¹⁵⁹ Hosbawn, age s.115

¹⁶⁰ Elaine Landau, **Napoleon Bonaparte**, Twenty –First Century book, 2006, s. 11

¹⁶¹ Lee, age s.38

3. VİYANA KONGRESİ

3.1 VİYANA KONGRESİ DÜZENLEMELERİ

Napolyon Bonaparte, hükümlanlığı süresince tüm Avrupa sistemini kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmiş, 1804-1814 arası dönemde tüm Avrupa güçlerine karşı mücadele etmiş ve hepsinin de belli oranda menfaatlerine zarar vermiştir. 30 Mayıs 1814'te Fransa müttefikleri ile barış imzalamayı kabul etmiş ve 1792 'deki sınırlarına çekilmeyi kabul etmiştir. Ayrıca yapılmasına karar verilmiş olan Viyana Kongresi kararlarını da kabul ediyordu. Fransa teslim olmuşken, diğer Avrupa güçleri kendi menfaatleri için bu kongreden yararlanmaya çalışmışlardır, "Napolyon'un varlığı Avrupa devletlerini birleştirmiş, yokluğu ise birbirine düşürmüştür".¹⁶²

Avrupa, uzun süren savaşlar sonrası oldukça güç kaybetmiş, hiçbir devlet savaşarak yeni yerler kazanma isteğinde olmamıştır ve diplomasiyi kullanarak anlaşma kararı almışlardır. İlk anlaşma, Rus Çarı I. Alexander tarafından, Avusturya ve Prusya ile birlikte 26 Eylül 1815'te "Kutsal ittifak" adı ile oluşturulmuştur. Kutsal ittifak'ın amacı; ortaçağ ideolojisine benzer bir yapı oluşturmak, mezhepleri ne olursa olsun bütün Devletleri içine alacak, bir Hıristiyan federasyonu kurmak ve hükümdarların yerine bir tek hükümdarı, İsa'yı yerleştirmek gayesini güdüyordu. Hükümdarlar güçlerini, kanunu etkin kılma görevini ondan aldıklarına inanıyorlardı. Kutsal ittifak, barışı ve insanların refah içinde yaşaması için gereken ideolojinin, hükümdarların yönetimi altında mümkün olacağına inanıyor, İhtilal ideolojisi gibi, insan ve yurttaş hakları beyannamesinde yer aldığı şekliyle hürriyete dayandırmıyorlardı. Yönetimi,

---

¹⁶² Armaoğlu, age s, 30

Hükümdarların “ilahi hak”ları üzerine oturtuyorlardı; İsa’nın yeryüzündeki vekili, ne Kutsal Roma İmparatoru ne de Papa’dır; yeni vekil Rus Çar’ı I. Alexander’dır, olarak kabul edilmiştir.¹⁶³ Bundan dolayı da bu ittifaka Papalık girmeyi reddetmiştir.

Kutsal ittifak felsefi bakımdan Avrupa’yı üç bölgeye ayırıyordu. Birleşik Amerikan Devletlerinin de dâhil olduğu, Batılı liberal milletlerde insan ve hürriyet bakımından Tanrıya yaklaşıyor, Hegelcilik etrafında birleşen Alman ideali, Alman halkını kutsal iradenin emanetçisi yapacak, bu da koyu bir milliyetçilik ve devletçi bir emperyalizm şeklinde yansıyacak ve son olarak Rusya’nın otokratik patrikliğinin temsilcisi olacak, I. Alexander ve ilahi hak anlayışı, Avrupa’yı şekillendirecekti.¹⁶⁴

Çar, “ilahi hakkı” kullanarak Kutsal İttifakta birinci sırayı almak isterken, bir yandan da eskiden İspanya Habsburglarının yaptığı gibi hanedan politikası takip ederek, Avrupa’da hüküm süren belli hükümdar ailelerini etrafında topluyordu. Kız kardeşini Wurtemberg Kralı ile evlendirmeye hazırlanıyordu ki, bu da Çar’a Germen Konfederasyonu işlerine karışma hakkı verecekti. Daha birçok evlilik hazırlığı yapılıyor, “imparator akrabalığı” önceden olduğu gibi devletlerin politikalarını belirlerken önemli rol oynamaya hazırlanıyordu. İspanya Kralı VII. Ferdinand ile Fransa Kralı olacak olan Dük Berry, Rus Kraliyetinden kızlarla evlenmek için araçlar bulmuşlardı.¹⁶⁵

Halkların, krallar tarafından yönetilmesi gerektiğini, anlaşmayı kabul eden hükümdarların her yerde ve her zaman birbirlerine yardım etmeyi amaç edindiği. bu anlaşma, diğerlerinden farklı olarak, ihtilal fikirlerinin Avrupa’ya yayılmasını önlemek amacıyla imzalanmıştır. Anlaşma, Hıristiyan ilkelerinden kuvvet alan ve Hıristiyan kardeşlik düşüncesine dayanmaktadır.¹⁶⁶

Bu ittifakın yetersiz olduğunun düşünülmesi üzerine konsey oluşturulmasına karar verildi. Avrupalı devletler; İngiltere, Avusturya, Rusya ve Prusya, Napolyon’u yendikten sonra, onun tarafından işgal edilmiş bölgeleri paylaşmak için bir konsey toplamayı uygun buldular, bu konseye, *Dörtlü ittifak* adı

---

¹⁶³ Ketelbey age s. 101

¹⁶⁴ Pirene, age s.1078

¹⁶⁵ Pirene age s.1078

¹⁶⁶ JS. Pacteau, F. C. Mougel, *Uluslar Arası İlişkiler Tarihi*, İst. İletişim yay, 1995, , s. 13

verilmiş ve almış oldukları kararlara göre; “Bu Akte Taraf Olan Yüce Erkler, belirli aralıklarla ortak önemli mevzuların ele alınması ve bu dönemlerin her biri dâhilinde ulusların huzuru ve gönencini en çok geliştirmeye ve Avrupa barışının sürekli kılınmasına yönelik olarak başvurulacak tedbirlerin kararlaştırılması amacıyla bir araya gelme hususunda mutabıklardır” ifadesi kullanılmıştır.¹⁶⁷ Eylül 1814-Haziran 1815 tarihleri arasında toplanan Viyana Kongresi bir barış anlaşması değildir. Çünkü müttefiklerle Fransa arasında 30 Mayıs 1814’te Paris barış anlaşması yapılmış ve bu anlaşmanın 32. maddesi gereği Viyana Kongresinin toplanma kararı alınmıştır¹⁶⁸. Bu maddeye göre; “savaşın iki tarafında yer alan devletler, işbu Anlaşmayı tamamlayacak çalışmaların Genel Kongrede yapılması amacı ile iki ay zarfında Viyana’da tam yetkili temsilcilerini göndereceklerdir”.¹⁶⁹ Buna göre Kongre, uzun süren savaşlar sonunda ortaya çıkan siyasi meselelerin çözümü için toplanmış olacaktı.

Viyana Kongresini, Vestefelya ve Utrech anlaşmaları ile karşılaştırdığımızda, bu iki kongrede de savaş devam ederken bir anlaşma yapılmış, ama Viyana Kongresi savaş bittikten sonra ve barış anlaşmaları yapıldıktan sonra yeni bir Avrupa düzeni kurmak için toplanmıştır.. Bu nedenle de alınan kararlar geleceğe yönelik olmuştur. Kongreye; bazı Hükümdarlar bizzat katılmış, diğer devletler de üst düzey yönetici seviyesinde katılmışlardır. Rus Çarı I. Alexander, Avusturya İmparatoru I. François, Prusya kralı III. Frederick Wilhelm, Avusturya Başbakanı Clement Von Metternich, İngiltere Dış İşleri Bakanı Lord Castlereagh ve daha birçok diplomat Viyana’da bulunmuştur.¹⁷⁰

Viyana Kongresi kendi türünün ilk örneğidir, yani komisyonlar biçiminde çalışmalarını yürüten uluslararası Kongre niteliğindedir.¹⁷¹ Viyana Kongresi milletler kongresi değil, hükümdarlar kongresi olmuştur. Hükümdarlar kongre ile eski sisteme geri dönmek istediler, Napolyon öncesi duruma geri dönmek istiyorlardı ama bu artık mümkün değildi. Napolyon tüm Avrupa’ya merkezi bir politika yerleştirmeyi başarmıştı.¹⁷²

---

¹⁶⁷ Lee, age s. 50

¹⁶⁸ Charles Downer Hazen, *Europe Since 1815*, Newyork, Henry holt perss, 1910, s 5

¹⁶⁹ Gönlübol, age s. 38-39

¹⁷⁰ Gönlübol, age s. 39

¹⁷¹ Ateş, age s. 155

¹⁷² Pirene, age s. 1079

Fransız imparatorluğu, ilhak ettiği veya kendisine bağladığı devletlerde, bir merkezileşme yaratmış, milli ruh ve duyguları uyandırmış, buda Milli devletlerin kurulmasını hazırlamıştı. Hollanda, Belçika, İtalya ve Alman Devletleri, Fransız rejimini örnek alarak merkezi idare rejimlerini kurmuşlardı. Böylece bu güne kadar ortaçağ prensliklerinin feodal yapıları içinde parçalanan bu devletlerde kuvvetli milli birlikler meydana gelmiştir.¹⁷³

3.1.1. Fiziki Düzenlemeler(Sınırlar ve Toprakların Düzenlenmesi)

Viyana Kongresi ve devletlerin çıkarları; Rusya, Viyana Kongresi başlamadan önce Prusya'yı kendi topraklarına katmak istiyor, ayrıca Polonya'ya da sahip olarak Avrupa içlerine ilerlemeyi planlıyordu. Ama Avusturya bu duruma engel olacaktı. Polonya'nın Rusya'ya verilmemesi konusunda da İngiltere'de Avusturya ile aynı görüşü paylaşıyordu. Avusturya, Prusya'nın da Saksonya'yı ilhak edip bütün Almanya üzerinde üstünlük kurmasına da karşı çıkıyordu. Ama İngiltere bu konuda farklı düşünüyor, Prusya'yı Fransa'ya ve Rusya'ya karşı kuvvetli tutmak istiyordu. Yine Avusturya İtalya toprakları üzerinde de bir takım planlara sahipti. Napoliye kendi istediği birisini kral yapmak istiyor, İngiltere'de kendi çıkarı doğrultusunda, Bourbon hanedanını yerleştirmek istiyordu.¹⁷⁴

Avrupa güçleri pek çok konuda görüş ayrılığı içindeydi. Avusturya kendisini hala Kutsal Roma İmparatorluğu'nun varisi kabul ediyor ve diğer güçler arasında kendisini birinci derece güç olarak görüyordu. Bunun için de Prusya'yı kendisi için rakip görüp ve onun liderlik mücadelesini önlemeye çalışıyordu.

İngiltere, kıtaya tek bir gücün hakim olmasını istemiyordu, Avusturya tek başına kıtada mücadele edemezdi mecburen İngiltere de kıtaya müdahale etmeliydi. Avrupa'daki istikrar, Avusturya ile Prusya arasında rekabet olmamasına bağlıydı. Aslında böyle bir rekabet Rusya'nın işine gelirdi, ama İngiltere buna izin vermedi. Castlereagh ve Metternich, Avrupa'nın istikrarı için

---

¹⁷³ Pirene age, s.1035

¹⁷⁴Hazen, age s.2-3

Fransa'yı veya diğer küçük devletleri "cezalandırma"yı düşünmüyor, bunu yerine "denge sistemi"ni tekrar kuruyorlardı. "İntikam" yerine "Meşruiyet" tezini savunuyorlar ve çıkar çatışmalarını bir kenara bırakıyorlar ve barış ortamını yaratmış oluyorlardı. Böylece Fransa'nında intikam alması gereken bir durum doğmamış oluyordu.¹⁷⁵

Galip devletler kendilerini sınırlandırıyorlardı. Amaç Fransa'nın ele geçirdiği toprakları geri almak ve mutlak monarşileri tekrar kurmaktı. Fransa bir denge unsuru olarak görülüyordu. Bir tarafta İngiltere ve Avusturya, diğer tarafta ise Rusya ve Prusya bulunuyor, bunları dengeleyecek güç olarakta Fransa görülüyordu.

Fransa ise Alman Prenslüklerinin birleşerek büyük güç olmasından endişe ediyor, diğer Avrupa güçleri ise dağınık halde bulunan bu prensliklerin Fransa tarafından işgal edilmesinden ve Fransa'nın Avrupa'da üstün güç durumuna yükselmesinden korkuyorlardı. Alman devletleri, Avrupa tarihi için her zaman tehlike olmuş, Napolyon'dan önce, Alman Prenslüklerinin sayısı üç yüz kadar iken, Napolyon bunların sayısını otuza indirmiş ve böylece, Alman Konfederasyonu oluşturulmuş, Konfederasyon, Fransa saldırılarına cevap verecek kadar güçlü, ama diğerlerini tehdit edemeyecek kadar da zayıf bir yapıya sahipti.¹⁷⁶ Viyana Kongresinin en büyük hedefi de, belirsiz halde bulunan, Orta Avrupa'ya barış ve istikrarı getirmek olmuştu.

Fransa, bu karışıklıklardan faydalanarak Dörtlü İttifakı dağıtmanın yollarını aramaya başlamıştır. Fransa Dış İşleri Bakanı, Charles Maurice de Talleyrand (1754 - 1838) Fransa'nın ihtilal sürecinde ve Napolyon devrinde de dış işleri bakanlığı yapmış, kongre sürecinde de Fransa'yı temsil etmek için görevlendirilmiştir. Talleyrand müttefikler arasında yaşanan sorunları fırsat bilip, Fransa'nın tecrit edilmişliğini ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Diplomasiyi çok iyi kullanabiliyordu ve Fransa'nın galip devletler tarafından parçalanamayacağını savunuyor, bunun milletlerarası hukuka uymadığını imparatorluğun terk ettiği toprakların, ancak Avrupa tarafından bölüşülebileceğini iddia ediyordu. Talleyrand bunu düşünürken, aslında kendisi de Napolyon döneminde haksızca birçok toprağı işgal etmiş, Napolyon hükümlerini sadece bu fetihlere

---

¹⁷⁵ Sander, age s. 156-157

¹⁷⁶ Kissinger age s. 73

dayandırmıştı. Talleyrand'ın yapmak istediği, Dörtlü İttifak'ın yanında, ikinci derece Avrupa güçlerini de işin içine sokmak istiyordu.

Bu prensiplere dayanan Talleyrand, Rusya'nın Polonya'yı, Prusya'nın da Saksonya'yı işgal etmesine razı olmuyordu. Prusya'ya karşı, Küçük Alman Devletlerini, Avusturya'ya karşı, Küçük İtalyan Devletlerini destekliyordu. İtalya'ya Bourbon hanedanlığının oturmasını istiyor, Dört büyüklerin kendi başlarına taksim planlarına itiraz ediyordu.¹⁷⁷

Fransa adına konuşan ve Fransa için hiçbir şey talep etmeyen Talleyrand'ın bu kuvvetli durumu ona orta derecede ve küçük devletlerin sempatiğini kazandırdı. Milletlerarası hukukun meşruluğunu kabul eden Avrupa güçleri de, Fransa'nın bu talebini kabul ediyordu. Müttefikler arasında, Fransa'nın izlemiş olduğu bu politika onun birinci derece bir unsur olmasını sağlamıştır. Fransa İmparatorluğu yıkılmış olmasına rağmen halen güçlü bir ordu yapısına sahipti. Gücünü de buradan alıyordu. İngiltere, Rusya'nın Polonya'yı ilhakını önlemek ve Napoli'ye Bourbon'ların yerleştirilmesini sağlamak için, Fransa'nın askeri bakımdan kendisini desteklemesini istemiştir. Fransa, bu talebi farklı değerlendirerek, kongre sırasında İngiltere'nin ve Fransa'nın ortak hakemlik yapması fikrini teklif etmiştir. İlk başta, İngiltere bu teklifi kabul etmedi, fakat ülke çıkarları için Fransa'ya ihtiyacı vardı ve bu durumda, Fransa'nın da Kongreye katılmasına müsaade etti. Talleyrand'ın yönetmiş olduğu politika, ülkesini Kongrelere dahil etmesini sağlamıştır.

Viyana Kongresi Haziran 1815'te imzalanmış, buna göre Kongreye Avusturya Dış İşleri Bakanı Clement Von Metternich(1815-1848) başkanlık etmiştir. Kongre Kararlarına göre;

1. İngiltere Akdeniz'de Malta adasını ve Yedi Adayı, güney Afrika'da Hollanda'ya ait Cape Colony'yi, Seylan adasını, güney Amerika'da Güyan ile Trinidad adasını, Danimarka'dan da Heligoland adasını alarak, İmparatorluğunun deniz aşırı yollardaki stratejik noktalarını kuvvetlendirmiş oluyordu.

Yedi adayı almakla İngiltere, Rusya'nın Balkanlardan Akdenize sarkmasını kontrol etmek için bir ileri karakol elde etmiş oluyordu. Cape Colony

---

¹⁷⁷ Pirene, age s. 1072

ise, XIX. Yüzyılın sonlarına doğru İngiltere'ye bütün Afrika kıtasını boydan boya egemenliği altına almak için bir basamak teşkil edecektir.¹⁷⁸

2. Rusya, Tilsit Antlaşması ile eline geçirmiş olduğu Finlandiya'yı muhafaza ediyordu. Ayrıca, yine Tilsit'de kurulmuş olan Varşova Büyük Dükalığı ortadan kaldırılıyor ve topraklarının büyük kısmını Rusya alıyordu. Böylece Rusya, Prusya ve Almanya üzerinde hakim bir duruma geçmiş oluyordu.

3. Avusturya ise, Varşova Büyük Dükalığının ortadan kaldırılması ile, Doğu Galiçya'yı tekrar kazanmaktaydı. Güneyde ise, Kuzey İtalya'da bulunan Lombardiya ve Venedik'i eline geçirmekteydi. Fakat Fransa'ya kaptırmış olduğu Belçika'yı geri alamadı, İngiltere'nin istediği gibi Belçika, Hollanda ile birleştirildi ve başına Oranje hanedanı getirildi.

Avusturya'nın asıl başarısı Almanya'yı yine dağınık bir halde tutabilmesiydi. Fakat kazandığı yeni topraklarla, esasen çeşitli milletlerle dolu olan bünyesine yeni yeni unsurlar katmış olmaktaydı.

4. Prusya, Varşova Büyük Dükalığına vermiş olduğu Pozen bölgesini tekrar kazandı. Ayrıca, Saksonya'nın beşte ikisini, Vestefelya'nın büyük bir kısmını ve Ren'in batı kıyılarından (Rheinland) bir kısım toprağı da sınırları içine kattı. Prusya oldukça büyümüştü.

5. Napolyon'un 1806 da kurmuş olduğu Ren Konfederasyonu, 38 devletten oluşan Germen Konfederasyonu haline getiriliyordu. Bu konfederasyonun başkanlığı Avusturya'ya veriliyordu.

6. İtalya'da ise; Sardunya Krallığına, Nice, Savoie ve Cenova cumhuriyetinin toprakları katılarak Fransa'nın güneyinde kuvvetli bir devlet meydana getirildi.

Modena ve Toskana dükalıklarının başına da Avusturya prensleri getirildi ve Napolyon'un ikinci karısı ve Avusturya İmparatorunun kızı Marie Louise'e de Parma Dükalığı verildi ki, bu suretle Avusturya'nın İtalya'daki nüfuzu daha da artmış oluyordu.¹⁷⁹

---

¹⁷⁸ Armaoğlu, *age* s. 32

¹⁷⁹ Thomson, *age* s. 132

Papalık Devleti yeniden kuruldu

8. İsveç'e, Rusya'ya kaybettiği Finlandiya'ya karşılık, Danimarka'ya ait Norveç verildi. Danimarka Napolyon'la işbirliği yapmıştı ve şimdi cezalandırılıyordu.

9. İsviçre 22 kantondan oluşan bağımsız ve daimi tarafsız bir devlet oluyordu.

10. Fransa 1792'deki sınırlarına geri dönüyordu.

Napolyon'un alt üst ettiği Avrupa haritasını Avrupa'nın büyük devletleri bu şekilde düzenlediler. Fakat bu düzenlemeler tamamen toprak sınırlarına ait bulunuyordu. Hiç kimse Fransız İhtilalinin ortaya çıkardığı ve Napolyon savaşlarının ortaya attığı fikirlerin toplumlar üzerinde yaptığı etkileri hesaba katmamış ve bu yolda bir düzenlemeye gitmemişti.¹⁸⁰

Viyana Kongresinin, bazı konularda eksik kaldığı görülmektedir. Bunlar arasında çözümlenememiş sorunlardan bazıları; Fransa'nın sisteme tekrar kabul edilip edilemeyeceği, Avrupa'da milli duyguların birçok prensliği etkisi altında bırakması, İspanyol kolonilerinin ayaklanmış olması Kongrenin çözmesi beklenen sorunlardır.

Dörtlü ittifak tüm bu sorunlara çözüm bulmak için konferanslara başlamıştır. Yaptıkları ilk Konferans; Aix-la-Chapelle (1818) olmuş, çözülmesi gereken sorun, Fransa, Rus Çar'ından, Fransa işgaline son verilmesini istemiş, bunun üzerine Fransa'da Dörtlü İttifaka dahil olmuş ve Fransa işgalden kurtulmuştur.¹⁸¹

Diğer bir kongre ise Karlsbad Kongresi 1819 yılında yapılmış, yapılma amacı; Viyana Kongresinde alınan kararlardan Alman halkı pek memnun olmamıştı, halk bütün Almanları içine alan yeni ve federal bir devletin kurulmasını istiyordu. Napolyon zamanında Alman halkına verilmiş olan liberal sözler unutulmuş, bunun üzerine Alman üniversiteleri haklarını elde etmek için ayaklanmışlar ve mutlakiyet rejimine karşı olmuşlardır. Bunun üzerine, Metternich yaşanan gelişmelerden rahatsız olmuş ve bazı tedbirler almaya

---

¹⁸⁰Armaoğlu, age s. 33

¹⁸¹ Thomson, age s. 135

başlamıştır. Birçok üniversite kapatılmış, çıkan karışıklıklara engel olmak için Kongre yapılaması kararı alınmış ve yapılan Kongre ile ayaklanmaların bastırılmasına karar verilmiştir.¹⁸²

Almanya'dan sonra İtalyada da ayaklanmalar çıkmış, mutlakîyetin yeniden kurulmuş olması, özgürlüğü tatmış halkı hiçte memnun etmemişti. Eski rejimin yeniden kurulmuş olması ve Avusturya'nın boyunduruğu altında yaşıyor olmaları halkı isyana sevk etmiş, çıkan isyanları bastırmak için Metternich hemen İtalya sınırına asker yığmış ve ittifak güçlerini Kongre yapmak üzere 20 Ekim 1820'de Troppau toplamıştır. Kongrede alınan kararlara göre; bundan sonra, çıkan ayaklanmalar, silahlı kuvvetlerle bastırılacak, ayrıca bu halklar kendi başlarına rejimi değiştirdikleri takdirde, diğer güçler tarafından bu devletin tanınmayacağı bildirilmiştir.

Son olarak Verona Kongresi 1822'de yapılmış, Metternich'in göstermiş olduğu siyasi başarı sonucu çıkan tüm ayaklanmalar bastırılmış, ancak İspanya'da hala ihtilalcilerin başarıları sürmekte ve anayasa yürürlükteydi. Bu durumda İspanya Kralı VII. Fernando büyük devletlerden yardım talebinde bulunmuş, bunun üzerine toplanan Kongrede, sorunu çözmek için Fransa gönüllü olmuş ve rejimi kısa sürede değiştirerek, Kralı yönetime getirmiştir. Fransa'nın bu sorunu çözmek istemesindeki sebep ise, Avusturya'nın İtalyan ayaklanmasını çözmesi ve burada elde ettiği nüfuz karşılık, Fransa'da, İspanya'da nüfuz elde etmek istiyordu. Yapılan tüm Kongrelerde başarı sağlanmış ve çıkan sorunlar, Kongreler sistemi ile çözüme kavuşturulmuştur.¹⁸³

Viyana Kongresi sonrasında Avrupalı güçler arasında kırk yıl boyunca hiçbir savaş yaşanmamış, 1854 Kırım Savaşı sonrası ise altmış yıl boyunca tüm Avrupa'yı kapsayacak herhangi bir savaş yaşanmamıştır. Kongrenin sağladığı yararlarından bir diğeri ise, güç dengesi üzerine kurulmuş bir sistemin, güce en az dayanan düzen olmasıdır. Bunun sebepleri, Avrupalı güçleri birbirine bağlayan değerlerin olması, güç ve adaletin uyum içinde olmasıydı. "Güç dengesi kuvvet kullanma fırsatını azaltır; paylaşılan adalet duygusu da kuvvet kullanma arzusunu

---

¹⁸² Pacteau, Mougel, age s.16

¹⁸³ Uçok age , s. 66-67

en aza indirir”¹⁸⁴ Kongre adaletli davrandığı için bu kadar uzun süre devam edebilmiştir.

3.1.2. Ekonomik Durum

Napolyonun uyguladığı kıta ablukası sistemi hem Napolyon İmparatorluğuna hem de tüm Avrupa’ya zarar vermişti. Kıta ablukası, dünya ticaretinin gelişmesinde bir duraklama evresidir. 1780–1800 yılları arasında dünya ticareti, 185 milyon sterlinden 300 milyon sterline yükselmiş, yıllık artış oranı, 6 milyon sterlin idi. Ama 1800–1820 arası dönemde ise, 300 milyon sterlinden 340 milyon sterline çıkmış buda yıllık ancak 2 milyon sterlinlik bir artışı gösteriyordu.¹⁸⁵

Ardından Viyana Kongresinin yapılması Avrupa’ya barış ortamının yerleşmesi ile ekonomik kalkınmanın gerçekleşeceği sanılmış, ama tam olarak bir kalkınma yaşanmamıştır. Avrupa ülkelerinin birçoğunda serflik kalkmış, denizlerde serbestlik sağlanmış ve ucuza mal üreten bazı devletler büyük Avrupa güçleride ihracat yapmaya başlamışlardır. Bu durumda büyük güçlerden İngiltere ekonomik kriz yaşamaya başlamıştır. Savaşların sona ermesi, harp sanayisinin durması, buralarda çalışan insanların işsiz kalması İngiltere’yi ekonomik açıdan zorluyordu.

Diğer tarafta, Fransa’nın durumu, İngiltere’den de kötüydü. Yabancı malların özellikle, İngiliz mallarının Fransa piyasasına hakim olması yerli üreticiyi zor durumda bırakıyordu. Fransa ticarete İngiltere’nin çok gerisindeydi. Bu yüzden İngiltere ile rekabet edemiyordu.¹⁸⁶

---

¹⁸⁴ Kissinger age s. 71

¹⁸⁵ Ateş, age s. 200

¹⁸⁶ Pirene,age s. 1082

Avusturya ise Metternich'in politikaları ile kendisine yeterli bir ekonomik birlik kurabilmişti. Bu ekonomik birlik ona uzun zaman milli birliğini koruma imkânı sağlamıştır.¹⁸⁷

Almanya ve Orta Doğu Avrupa bölgeleri ekonomik anlamda pek fazla değişime uğramamışlardı. Daha çok ziraat ekonomisi içinde kaldı. Dünya ticaretine yalnızca ithalat yaparak dahil olabiliyorlardı. Yalnızca zirai ürünlerin ihracatı yapabiliyorlardı, bu da sosyal anlamda değişikliğe yol açmıyordu.

Hollanda, ihtilal öncesi Avrupa'da, İngiltere'den sonraki en büyük ticari güçtü. Ama ihtilal sonrası Fransa tarafından işgal edilmesi ve kıta ablukası yüzünden ticareti durma noktasına gelmiş, sömürgeleri İngiltere tarafından işgal edilmişti. Viyana Kongresi ile barış ortamının oluşması, Hollanda'nın tekrar kalkınmasına sebep oldu. Deniz ticaretine geri dönen Hollanda kısa sürede büyük pazarlara ulaşmıştır. Hollanda, 1830'a kadar gelişerek büyümüştür.¹⁸⁸

Rusya, Avrupa güçleri arasında en geniş topraklara sahip, aynı zamanda bu toprakların tümüne hakim durumdadır. Ticari anlamda da Rusya oldukça ilerlemiş ve kara ticaretinde Avrupa da etkin güç durumuna yükselmişti. Bundan sonraki Avrupa'ya hâkim olma mücadelesi İngiltere ile Rusya arasında yaşanacaktır. Aslında rusya'nın yapmak istediği, fransa'yı ve ispanyayı güçlü yapilar haline getirip, ingiltere'ye karşı kullanmak olmuştu ama bu politika pek başarılı olmadı.¹⁸⁹

19. yüzyıl, Rusya ve Avusturya'nın Avrupa'yı etkisi altına aldığı ve diplomatik süreçleri belirlediği bir yüzyıl olmuştur. Rusya hızla yükselmiş ve Avrupa içlerine kadar etkisini göstermiş ve aynı zamanda diğer Avrupa güçlerinin çıkarlarını tehdit edecek duruma gelmişti.

3.1.3. İdeolojik Kavramlar

---

¹⁸⁷ Pacteau, Mougel age , s.12

¹⁸⁸ Pirene, age s. 1083-84

¹⁸⁹ Lee, age s. 55

1789 Fransız devrimi liberalizm ve milliyetçilik akımlarının gelişmesine sebep oldu. Liberalizmde, hükümetlerin siyasetinde ve toplumların teşkilatlanmasında hürriyet, temel prensip kabul edildi. John Locke (1650) tarafından formüle edilen liberalizmin gelişmesine Fransız hümanistleri sosyal prensip anlayışı ile katkıda bulunmuştur. Fransa'da aydınlanma felsefesinden çıkan liberalizm, Almanya'da kanun prensibine ve haklar üzerine dayandırıldı.¹⁹⁰

Hükümdarın sınırsız otoritesine karşı kişinin varlığı, insan olması sebebiyle temel hak ve hürriyetleri sınırlayıcı birer unsur olarak kabul ediliyordu. Siyasi yapı hükümdarın otoritesi ile insanın insanca yaşaması esası arasında kurulan bir dengeye dayandırılmak isteniyordu. 28 Ağustos 1789'da yayınlanan İnsan ve Vatandaşlık Hakları Beyannamesi bu dengeyi açıkça ortaya çıkarttı. İnsan ve Vatandaşlık Hakları beyannamesinin ortaya koyduğu temel hak ve hürriyetlere sahip olma esaslarını Avrupalılar ilk defa istiyordu. Fransız Devrimi ile ortaya çıkan bu yeni siyasi düşünce, liberalizm ve hürriyetçilik hareketleriydi. Kişinin temel hak ve hürriyetlerinin hükümdar tarafından kabul edilmesi yeterli olamazdı. Bu hak ve hürriyetler anayasada belirtilip yine anayasa ile hükümdarın yetkileri esaslara bağlanmalıydı.¹⁹¹

1789 Devrimi ile Fransa'da başlayan hürriyetçilik hareketlerine karşı Avusturya, Prusya, Rusya ve İngiltere gibi devletler cephe aldılar. 1815 Viyana Kongresi ile Fransa'yı İhtilalden önceki sınırına sokarak, hürriyetçi fikirleri kaldırmak prensibi kararlaştırıldı. Avrupa'nın toprak sınırlarını belirlerken hürriyet fikirlerinin bastırılması konusunda anlaşmaya varıldı. 1815 Viyana Kongresinin sağladığı düzenden sonra Avrupa'da 1818 – 1822, 1830 ve 1848'de olmak üzere bir dizi ayaklanmalar meydana geldi.

1818 – 1822 döneminde Almanya, İtalya'da ve İspanya'da liberalist ayaklanmalar oldu. Özellikle Alman Üniversiteleri hürriyetçi ayaklanmaların öncülüğünü yaptılar. Fakat Viyana Kongresi'ni kendi çıkarlarına göre düzenleyen Avrupa'nın büyük devletleri liberalist ayaklanmaları bastırmada başarılı oldular.¹⁹²

---

¹⁹⁰ Yeni Türk Ansiklopedisi, Liberalizm maddesi.

¹⁹¹ Eiyicil, age s. 47-48.

¹⁹² Armaoğlu age , s. 5-7

1830'da Avrupa'da basın hürriyetinin kısıtlanmasıyla meydana gelen ayaklanmalar, Paris sokaklarında kanlı çatışmalara sahne oldu. Belçika, Hollanda, Almanya ve İtalya da hürriyetçi anasalcılığı kabul etti. Fakat bu ayaklanmaları Avusturya sert bir şekilde durdurdu. Buna rağmen önemli gelişme gösteren liberalizm hareketleri ile Viyana düzeninde değişiklikler oldu.

Milliyetçilik, yeni bir akım olarak liberalizmin yerini almaya başlıyordu. Rusya hariç tüm Avrupa'da yayılmaya başladı. Milli fikir, liberal ve ferdiyetçi ideal ile birleşiyordu. Milliyetçiliğin, liberalizminden farklı yönleri vardı. Liberalizm, ona inananları bütün Avrupa'da birleştirirken, milliyetçilik, Avrupa'yı birbirine yabancı değilseler bile düşman topluluklara ayırdı.

Milliyetçilik; millet duygusunu bütün davranışlara kazandırmak ve her işte milli varlığın korunma ve geliştirilmesi gayesini gütmektedir.¹⁹³ Milliyetçilik akımının esası, milli bağımsızlığı kazanmaktır.

Milliyetçilik hareketi 1789 Fransız Devrimine dayanmaktadır. 18. yüzyılda imparatorluklar içinde çeşitli milletler bulunuyor veya bir ülkede aynı milletin insanları ayrı ayrı devlet halinde yaşıyorlardı. Napolyon Bonapart Avrupa topraklarına girerken, bu topraklardaki milletleri bağlı oldukları devletlere karşı ayaklandırdı, milliyetçilik ve hürriyet fikirlerini yaydı. Bu kışkırtmalar milliyetçilik hareketlerini hızlandırdı.

1815 Viyana Kongresinde Avrupa haritası yeniden çizilirken, milletler ya parçalandı ya da başka devletlerin sınırları içine sokuldu. Milliyetçilik fikri, Viyana Kongresini tanımayacak ve Avrupa'nın geleceğini belirleyecektir. Belçika'nın bağımsızlık kazanmasını çabuklaştıracak, İtalyan birliğini ve Alman birliğini kurduracak, bununla bağlantılı olarak, Almanların, Çeklerin, Slav ve Polonyalıların milli duygu ve hareketleri ile Avusturya İmparatorluğunun parçalanması hızlanacaktı.¹⁹⁴

Milliyetçilik hareketleri büyük devletlerin parçalanmasını kolaylaştırırken diğer yandan büyük siyasi birliklerin kurulmasına etki etti. Milliyetçilik başlangıçta ayrılıkçı bir politika görünümü verirken, bu defa bir milletin diğerlerini hâkimiyeti altına alması için bahane olarak kullanıldı. Ruslar'ın Panislavizm ve Almanların Pangermanizm hareketi bunlardandır.

---

¹⁹³ Yeni Türk Ansiklopedisi, Milliyetçilik maddesi.

¹⁹⁴ Pirene, age s. 1063

3.4. Uluslararası Sistemin Dönüşümü

17. ve 18. yüzyıllarda yapılan barış anlaşmalarında, alınan kararlar, Avrupa güçlerinin yetkileri ve sınırları tespit edilmeye çalışılmış, ama bu anlaşma hükümleri kısa sürede ihlal edilmiş,

1815 Viyana Kongresi ile şimdiye kadar kurulamayan barış düzeninin tüm Avrupa güçlerinin çıkarları gözetilerek kurulacak olması ve ayrıca iki taraflı diplomasi yönteminin kullanılmayıp, çok taraflı diplomasi yöntemine geçilmesi bakımından bu kongre önemlidir.¹⁹⁵

Güç dengesi; her biri mevcut statükoyu korunak ya sürdürmek yada yıkmak isteyen çeşitli ulusların güç kazanmak arzusunda olmaları yüzünden ortaya zorunlu olarak güç dengesi denilen dış görünüşü bunu sürdürmeyi amaç edinen politikalar ortaya çıkmaktadır. Güç dengesi farklı şekillerde uygulanmış ama 16. yüzyıl itibariyle başlayan süreç ve daha sonrasında “ittifaklar sistemi” yaygın olarak kullanılmıştır.

15. yüzyılın kapanışında modern devlet sisteminin başlaması ile 1815’de Napolyon Savaşlarının bitimine kadar, Avrupa devletleri güç dengesinin aktif öğeleri olmuşlardır. Denge tesisi veya dengenin tekrar kurulması için bu dönemde birçok ittifak ve karşı-ittifak kurulmuştur. 1815’ten I. Dünya Savaşına kadar geçen dönem, güç dengesinin yerini, “kongreler sistemi”nin aldığını gösterir. Ama bu süreç I. Dünya Savaşında işlerliğini yitirerek tekrar ittifaklar ve karşı ittifaklar sistemine dönüşmüştür.

Yeni güç dengesi sistemi; statüko kavramı, barış anlaşmalarının içinde yer alan ve işgal altındaki toprakların düşman askerlerinden geri alınmasını ve savaştan önceki şartlara dönmeyi ifade eden diplomatik bir terimdir. Statüko siyasetinin amacı; tarihin belli bir anında güçler dağılımının devamını sağlamak ve korumak olmuştur.

---

¹⁹⁵ Gönlübol, age s. 38-39

SONUÇ;

Avrupa'da Reformasyon hareketleri sonrası din savaşları yaşanmış, savaşlar sonrası 1648 Vestefalya Barış Anlaşması imzalanmış, Barış Anlaşması, Avrupa'nın ilk ve en büyük konferansı şeklinde gerçekleşmiştir. En önemli özelliklerinden biride Avrupa'da daha önceki uluslararası toplantılar dini nitelikteyken, Vestefalya ise devlet, savaş ve iktidar sorunlarının tartışıldığı laik bir konferans olmuştur. Konferans sonrası Avrupa güç dengesi sistemi ile

yönetilmeye başlanmıştır. Bu sistem uzun süre devam etmiş, savaşların yerini diplomatik ilişkiler almış, mutlak monarşiler güç kazanarak, feodal yapıları etkisiz bırakmışlardır.

Vestafelya Barışı ile; Kutsal Roma İmparatorluğunun 13. yüzyıldan beri merkezileşme ve ayrılıkçı hareketlerle mücadelesi Barış sonrası İmparatorluğun güç kaybetmesi ile zayıflamıştır. Kutsal Roma İmparatorluğunun hegemonya ve Avrupa'yı tek bir İmparatorluk çatısı altında birleştirme politikaları gerçekleşmemiştir. Avrupa haritası yeniden çizilmiştir, İdeolojilerden uzak, dinin etkisinin azaldığı bu yeni dönemde, devletin; üstünlüğü ve dokunulmazlığı tüm uluslararası sistemde tek güç durumuna yükselmesine sebep olmuştur.

Aydınlanma çağı ile birlikte yeni fikir akımları Avrupa'da etkili olmuş, bu da Fransız ihtilalinin gelişmesinde etkili olmuş ve sistem tekrar bozulma başlamış. Monarklar güçlerini kaybetmişler, halkın egemenliği, Monarkın gücünün üstünde görülmüştür. Kitlesele savaşlar yaşanmaya başlamış, dinin ve papalığın gücü azalmıştır. Güç dengesi ve uluslar arası ilişkilerde kullanılan diplomatik yöntemler etkinliğini yitirmiştir. İnsan aklının önem kazanması Amerikan bağımsızlık hareketlerinin başlaması düşünürleri etkilemiş, bir çok kitaplar yazılmış, bağımsızlık, hürriyet fikirleri geniş kitlelere yayılmış, XV. Louis ve XVI Louis'in izlemiş olduğu yanlış politikalar sonucu İhtilal ortamının oluşmasını hızlandırmıştır. Bu arada ticaretin gelişmesi ve yeni bir sınıfın doğmasına sebep olmuş yeni oluşan sınıf burjuvazi, ağır vergi yükü altında eziliyor, aristokrasinin ise vergi vermemesi ve yönetimde söz sahibi olmaları, burjuvaziye isyana sürüklüyordu. Ayrıca bozulan mali durum Aristokrasisinde tepki göstermesine sebep olmuş, İhtilal kısa sürede tüm Avrupa'yı etkilemişti.

İhtilal ile birlikte Fransa çok güçlü bir orduya sahip olmuştu, yurttaş halk orduları kurulmuş, bu ordular ihtilal öncesi kullanılan paralı askerlerden oluşan ordulara benzememekteydi. Daha etkili ve daha bilinçli ordulardı. Fransa bu ordularla kısa sürede Avrupa'da birçok başarı elde etmişti. Savaşlar, özgürlük adına yapılmış yeni kavramlar doğmuş, milliyetçilik, liberalizm, ulus-devlet gibi.

Fransız İhtilali, Avrupa'da yaşanan diğer birçok hareketlilik ile hiçbir ilgisi olmayan evrensel bir nitelik taşımaktaydı. Bu devrim sadece bir siyasi ayaklanma değil aynı zamanda yönetim sisteminin, toplumsal, iktisadi ve kültürel temelleriyle birlikte tamamen değişmesi anlamını taşımaktaydı. Devrim

tarafтары için; “monarşide saygın bir yeri olan geleneksel baskılardan, soyluluktan, kurumsallaşmış dinden kurtuluşu vaat ederken, karşıtları için ise; ayak takımının karanlık güçleri ve terörle eş anlamlydı. Bu karşıtlıkların uzun süren mücadelesi sonucu devrim tam anlamına ulaşmadan özelliklerini yitirmeye başlamıştır

Askerleri alanda başarı devam etmekte, çünkü askeri yapıların siyasal sistemle bağlantıları yoktu ve bu onları Avrupa ordularından ayırıyor, halk adına savaşmalarına sebep oluyordu. bu ordular kısa sürede çok başarılı olarak tüm Avrupa’yı tehdit eder hale gelmişlerdi. Böyle bir zamanda üstün komutanlık yetenekleri ile dikkat çeken Napolyon Bonaparte ortaya çıkmış, uluslar arası sistemi tamamen değiştirmişti.

Napolyon’un kendisini İmparator ilan etmesiyle, sistem tekrar bir geriye dönüş yaşamış, Monarşiler güç kazanmaya başlamış, papalık uluslar arası ilişkilerde tekrar etkili olarak belirleyici unsur olmaya devam etmiştir. İhtilal öncesi döneme benzer yapı oluşturulmuş, bundan sonra yaşanan süreç Napolyon savaşları ve Napolyon’un iktidarını sağlamlaştırma mücadelesi ile geçmiştir. Napolyon tüm avrupa güçlerine karşı mücadeleye başlamış, Avrupa’nın yeni halimi olmak istemiş, Aşırı hırslı olması ve bir çok cephede birden savaşması onun tam anlamıyla başarılı olmasını engellemiştir.

Napolyon’un izlemiş olduğu yanlış stratejiler, Fransa’nın, ve Avrupa’nın düzeninin tekrar değişmesine sebep olmuştur. 1815 Viyana Kongresi düzenlemeleri ile devletlerarası ilişkilerin çözümünde kongreler sisteminden yararlanılacak, sorunlar savaş yolu ile değil anlaşmalar ile çözüme kavuşturulacaktır. Güç dengesi sistemi tekrar kullanılmaya başlamış, değişen ittifak ilişkileri ile ülkeler çıkarlarını korumaya çalışmışlardır. Aralarında çıkan sorunları oluşturdukları Kongrelerde çözmeye başlamışlar, bundan dolayı sürekli savaşlar yaşanmamış, güç dengesi içinde büyük küçük tüm Avrupa güçlerinin varlığının korunması kararı alınmıştır. 1815 Viyana Kongresi ile sistem tekrar geri dönüş yaşıyor 1648 Vestefalya Kongresi sonrası alınan kararlara benzer kararlar alınıyordu, uluslararası sistemin dönüşümü gerçekleşiyordu.

17. ve 18. yüzyıllarda yapılan barış anlaşmalarında, alınan kararlar ile Avrupa güçlerinin yetkileri ve sınırları tespit edilmeye çalışılmış, ama bu anlaşma hükümleri kısa sürede ihlal edilmiş, ama 1815 Viyana Kongresi ile şimdiye kadar

kurulamayan barış düzeninin tüm Avrupa güçlerinin çıkarları gözetilerek kurulacak olması ve ayrıca iki taraflı diplomasi yönteminin kullanılmayıp, çok taraflı diplomasi yöntemine geçilmesi bakımından önemlidir. Kongre sonrası, sistemin etkili bir şekilde devam etmesi sonucu, Avrupalı güçler uzun süre savaşmadan varlıklarını devam ettirmişlerdi.

KAYNAKÇA

Kitaplar;

Henry Kissenger, Diplomasi, 5. baskı, İst. Türkiye İş Bankası yay. 2006

Mehmet Ali Ağaoğulları, **Tanrı Devletinden Kral-Devlete**, Ankara, İmge Kitapevi, 4. Baskı, 2004

Kaan Ökten, **Refomasyon Dönemi Siyasal Ve Dinsel Düşünce Tarihine Giriş**, İst. Alfa yay. 2003

Thomas A. Brady, **Comminities, Politics And Reformation İn Early Modern Europe**, Brill Press, 1998

Oral Sander, **Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e**, 15. Baskı, Ankara, İmge Kitapevi, 2006

- Hagen Schulze, **Avrupa'da Ulus Ve Devlet**, Timuçin Binder(çev.), İst. Liatratür yay. 2005
- Paul Kennedy, **Büyük Güçlerin Yükseliş Ve Çöküşleri**, Ankara, Türkiye İş Bankası yay. 1990
- Felix Gilbert, **The Norton History Of The Modern europe**, Newyork, Norton press, 1970
- Robert A. Kann , **A History Of The Habsburg Empire 1526-1918**, University California press
- Stephen Lee, **Avrupa Tarihinden Kesitler 1494-1789**, Ankara, Dost Yay, 2.Baskı,2004
- Richard Bonney, **The European Dynastic States 1494-1660**, Oxford; Newyork, Oxford university press, 1991
- Mehmet Gönlübol, **Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma**, Ankara, Sevinç Matbaası, 3.Baskı 1975
- Geoffrey Treasure, **The Making Of Modern Eouroe 1648-1780**, Routledge press, 2003
- John Stoye, **Europe Unfolding1648-1688**, Blackwell publishing ,1997
- B. H. Liddell Hart,**Strateji Dolaylı Tutum**, İst. Doruk yay. 2005
- Robin W. Winks, Thomas L.Kaiser** Europe From The Old Regime To The Age Of Revolution, **Oxford University press, 2004**
- Faruk Sönmezoğlu**, Uluslararası Politika ve Dış politika Analizi, **4. baskı, İst. Filiz Kitapevi, 2005**
- Tayyar Arı**, Uluslararası İlişkiler, **2. baskı, İst. Alfa yay ,1997,**
- Geoffrey Treasure, **Richlelieu And Mazarin**, London, Routledge pess 1998
- C. V.Wedgwood**, Richelieu, And The French Monarchy, **London ,The English University Press , 1950**
- Hüner Tuncer**, Eski ve Yeni Diplomasi, **2. baskı, Ankara, Ümit Yay. 1995**
- Albert Saboul**, 1789 Fransız İnkilabı Tarihi, **İst, Cem yay. 1969**
- Stefan Zweig**, Bir Politikacının Portresi “Fouche”, **İst. Cem yay. 1969**
- Ahmet Eyicil, **Siyasi Tarih**, 2. baskı, Ankara, , Gün yay. 1991
- Toktamış Ateş**, Siyasi Tarih I. **İst. İktisat fakültesi yay. 1989,**
- Çoşkun Uçok**, Siyasi Tarih 1789-1960, **Ankara, Anklara Üni. Hukuk Fakültesi yay, 1975**

D. M. Ketelbey A Short History Of Modern Europe, **Oxford at the Clarendon pres,** 1934

Mehmet Emin Ruhi, Fransız Devriminde Bir Başrol Oyuncusu, **Ankara, Liberte yay.** 2002

Norman Davies, Avrupa Tarihi, **Ankara, İmge yay.** 2006

Jean C. Barreau, Guillaume Bigot, **Büyük Dünya Tarihi,** İst, Dharma yay. 2006

Server Tanilli, Fransız Devriminden Portreler, **İst, say yayımları,** 1989

Top tüfek süngü

Victor Duruy, General History Of The World, **Newyork, Thomas Y.Crowell Company,** 1898

David Thomson, Europe Since Napoleon, **England, Penguin books,** 1966

Elaine Landau, Napoleon Bonaperte, **Twenty –First Century book,** 2006

Fahir H. ARMAOĞLU, Siyasi Tarih 1789 - 1960, **Ankara, 3. baskı, Ankara Üni. Siyasal Bilgiler Fak. yay.** 1975

Yeni Türk Ansiklopedisi, Liberalizm maddesi.

Yeni Türk Ansiklopedisi, Milliyetçilik maddesi.

Jeremy Black, Eighteenth Century Europe 1700-1789, **London, The Macmillan press** 1990

Jeremy Black, Top, Tüfek ve Süngü Yeni Çağda Savaş Sanatı 1453-1815,(çev, **Yavuz Alogan), İst, Kitap yay,** 2003

Mathiez, Fransız İhtilali,(çev, **Şükrü Kaya) İst, kanaat Kitapevi,** 1940

Albert Sorel, Avrupa ve Fransız İhtilali-IV, **İst, Milli eğitim basımevi,** 1954

Leo Gershoy, The French Revolution, **Newyork, Appleton-Century pess,** 1933

Kemalettin Şükrü, Napoleon Bonapart **İst, Kanaat Kütüphanesi,** 1931

Eric Hosbbawn, The age of Revolution 1789-1848, **Abacus press,** 1995

JS. Pacteau, F. C. Mougel, Uluslar Arası İlişkiler Tarihi, **İst. İletişim yay,** 1995

Chaerles Tilly, Avrupa'da Devrimler 1492-1992, **İst, Afa yay.,** 1995

Feridun Ergin, Uluslararası Politika Stratejileri, **Çağlayan yay.** 1974

Charles Downer Hazen, Europe Since 1815, **Newyork, Henry holt perss,** 1910